Profesní struktura a kvalifikační předpoklady pracovníků v sociálních službách

PhDr. Zuzana Havrdová
Bc. Lenka Zamykalová

VÚPSV
říjen 2001

Obsah

1.	Úvod	4
2.	Pracovní činnosti, profesní struktura a systém celoživotního vzdělávání v existujících materiálech o sociálních služb;ách: Standardy kvality	5
3.	Vzdělávací programy připravující na práci v sociálních službách	16
3.1.	Obory v rámci středního odborného vzdělání (neposkytující výuční list)	16
3.1.1.	Pečovatelská práce	16
3.1.2.	Sociální činnost	17
3.2.	Obory v rámci středních odborných učilišť (s maturitou)	17
3.3.	Středoškolské obory s maturitou (ÚSOV)	18
3.3.1.	Sociální činnost	18
3.4.	Obory vyšších odborných škol a bakalářského studijního programu vysokých škol	22
3.5.	Obory vysokých škol, magisterské a doktorandské studium	24
4.	Návrh jednotné struktury pracovníků v sociálních službách	26
4.1.	Výchozí teze	26
4.2.	Definovaná kritéria jednotné struktury	26
4.3.	Návrh řešení jednotné struktury dle uvedených kritérií	28
4.3.1.	Struktura pracovníků v sociálních službách	29
4.3.1.1.	Kategorie „pracovník v sociálních službách“	30
4.3.1.2.	Kategorie „sociální pracovník“	30
4.3.1.3.	Kategorie „ostatní pracovníci v sociálních službách“	32
4.3.1.4.	Kategorie „řídící pracovníci v sociálních službách“	32
4.3.1.5.	Pracovní funkce „supervizor“	33
4.3.1.6.	Používání navržené struktury	33
4.3.2.	Kategorie pracovních funkcí ostatních pracovníků v sociálních službách	34
4.3.2.1.	Výchova, vzdělávání, trénink	35
4.3.2.2.	Poradenství	38
4.3.2.3.	Terapie	39
4.3.2.4.	Komunitní práce	40
4.3.2.5.	Kontaktní práce	41
4.3.2.6.	Sociální péče	41
4.3.2.7.	Ošetřovatelská péče	42
4.4.	Shrnutí	43
5.	Náměty k tvorbě systému celoživotního vzdělávání v sociálních službách	44
5.1.	Přehled forem celoživotního vzdělávání	44
5.1.1.	Kvalifikační vzdělání	44
5.1.2.	Specializační vzdělání	45
5.1.3.	Zdokonalovací vzdělání	46
5.1.4.	Návrh významných forem celoživotního vzdělávání v sociálních službách a pokus o jejich definici	47
5.2.	Účastníci, kteří mohou realizovat programy celoživotního vzdělávání v sociálních službách	49
5.3.	Návrh systému celoživotního vzdělávání v sociálních službách a jeho fungování	50
5.3.1.	Kritéria tvorby systému	50
5.3.2.	Základní komponenty systému a jejich fungování	50
5.3.2.1.	Národní úroveň systému a její fungování	51
5.3.2.2.	Regionální úroveň systému a její fungování	53
5.3.2.3.	Úroveň poskytovatelů služeb	55

5.3.3. Další komponenty systému 56
5.4. Shrnutí 60
6. Aktuální úkoly a doporučení 61
7. Literatura 62
8. Přílohy 64
Příloha 1: Seznam SŠ, VOŠ a VŠ poskytujících kvalifikaci pro práci v sociálních službách
Příloha 2: Podrobný popis studijního oboru 7541M/003: Sociální péče – pečovatelská činnost a oboru 7541M/006: Výchovná a humanitární činnost
Příloha 3: Charakteristika obsahových okruhů oborů připravujících na práci v sociálních službách na všech úrovních studia
Příloha 4: Analýzy odborných aktivit ve vybraných komplexech sociálních služeb
Příloha 5: Interní předpis – návrh dokumentů, které by měly být součástí procesu registrace služby poskytovatelem
Příloha 6: Seznam účastníků semináře VÚPSV a dalších konzultantů práce

1. Úvod

Sociální služby jsou oblastí, ve které dochází k mnoha změnám. Populace evropských zemí stárne a roste počet potencionálních klientů, stejně tak jako různorodost nabízených služeb. Mění se chápání klienta od pouhého pasivního příjemce k aktivnímu aktérovi ovlivňujícímu obsah i způsob doručení služby, posouvají se preference od ústavní péče k péči v menší komunitě či rodině. Od oddělování sociální a zdravotní složky péče se postupně přechází ke komplexní a alternativní organizaci služeb. Klesá zastoupení dobrovolné práce a mluví se o nutnosti systému celoživotního vzdělávání pracovníků, které byl vytvořilo prostor pro profesionalizaci sociálních služeb a lepší možnost kontroly jejich kvality. Centrálním úkolem této zprávy je právě profesní struktura v sociálních službách v souvislosti s analýzou pracovních činností a podmínkami celoživotního vzdělávání.

V současné době totiž existuje v sociálních službách v přímém kontaktu s klientem (přímá péče, poradenství apod.) celá řada nejasně specifikovaných profesí a pracovních funkcí. Názvy těchto pracovních funkcí nejsou ujednoceny a často se pod stejným názvem skrývají různé činnosti a naopak. V souvislosti s vytvářením zákona o sociálních službách je proto třeba vyjít z analýzy pracovních činností a navrhnout odpovídající přehlednou strukturu pracovníků v sociálních službách s kvalifikačními požadavky na jejich výkon tak, aby bylo možno propracovat systém specializačního a celoživotního vzdělávání.

Vzhledem k důležitosti a komplexnosti zadání jsme spolupracovali s mnoha odborníky z praxe, zvláště pak s autory tzv. Standardů kvality v sociálních službách. Výsledná analýza a návrh profesní struktury s kvalifikačními požadavky a systémem celoživotního, případně dalšího specializačního vzdělávání je míněna jako model určený k diskusi, nikoli jako závazný popis toho, „jak věci jsou“ nebo dokonce „jak mají určitě být“. Nutnou podmínkou vypracování modelu aplikovatelného v praxi je podrobný výzkum terénu, v rámci něhož by bylo možné využít některé naše návrhy jako svého druhu metodologický nástroj.

Text zprávy začíná kapitolami informativního charakteru (1-3), jejichž cílem je nabídnout stručný popis situace v sociálních službách z hlediska jejich členění, obsahu a studijních oborů na ně připravujících. Tyto kapitoly[1] a navazující přílohy vycházejí především z již existujících materiálů, práce našich kolegů a také ze spolupráce s Národním ústavem odborného vzdělávání. Následují kapitoly 4-6, které jsou výsledkem naší analýzy a které tvoří hlavní část výzkumné zprávy.

V průběhu práce na projektu byly návrhy několikrát konzultovány s dalšími odborníky, jejichž jména jsou v příloze. 21. června 2001 byla práce prezentována na semináři VÚPSV a dále diskutována.[2] Hlavními metodami projektu byla analýza existující literatury a vypracovaných návrhů, zpracování nových návrhů a konzultace s odborníky.

[1] Jedná se o kapitoly 2 a 3.
[2] Seznam účastníků a dalších konzultantů práce, viz příloha 6.

2. Pracovní činnosti, profesní struktura a systém celoživotního vzdělávání v existujících materiálech o sociálních službách: Standardy kvality

Následující subkapitola[3] je míněna jako informativní, přibližující profesní strukturu tak, jak byla definována v tzv. Standardech kvality sociálních služeb.

Sociální služby jsou podle způsobu poskytování sociální pomoci a jejího cíle řazeny do jednotlivých kategorií komplexů služeb. Těm odpovídají takzvané základní služby. V návaznosti na jednotlivé kategorie komplexů služeb byly na popud MPSV ustaveny pracovní skupiny, do nichž byli přizváni poskytovatelé a uživatelé širokého spektra sociálních služeb. Členové těchto pracovních skupin měli za úkol seznámit se s navrhovaným systémem a typologií, vytvářet standardy a definice příslušných sociálních služeb a zjistit, zda navrhovaný systém je pro poskytovatele služeb akceptovatelný a prakticky proveditelný, zda koncipované standardy mohou dostatečně zajišťovat a garantovat jejich kvalitu a především jestli je celý tento systém přijatelný a užitečný pro klienty a je v souladu se systémem standardů zemí Evropské unie.

Projektový úkol byl rozčleněn na tři základní fáze. V první fázi jednotlivé pracovní týmy vypracovaly a odevzdaly vytvořené definice komplexů služeb, stanovily obligatorní a fakultativní základní služby a dále personální, provozní a procedurální standardy. Ve druhé fázi se konala sociální konference na téma Standardy kvality sociálních služeb, na které pracovní skupiny ve spolupráci s MPSV a Národním vzdělávacím fondem prezentovaly výstupy své činnosti na tematicky zaměřených workshopech. Ve třetí fázi proběhla odborná diskuse formou regionálních sociálních konferencí. Na podzim roku 2000 byla zahájena fáze ověřování výstupů v pilotním regionu v rámci projektu česko-britské spolupráce na podporu reformy sociálních služeb.

V rámci tohoto projektu byla navázána spolupráce s britským Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj a byly koncipovány tři vzájemně propojené moduly: první, zaměřený na analýzu potřeb a plánování služeb na místní úrovni probíhající v Písku; druhý, zaměřený právě na oblast standardů kvality a systému jejich kontroly probíhající v Olomouci a třetí, zaměřený na analýzu činnosti MPSV a vytváření národních strategií sociální politiky a s nimi souvisejících metodických postupů.

Následující tabulka, která je hlavním obsahem subkapitoly, shrnuje informace, které se o profesní struktuře pracovníků, definovaných základních službách, případně o profesních aktivitách (viz často jako funkce) a specializačním, případně celoživotním vzdělávání objevily ve výše popsaném projektu Standardů kvality sociálních služeb. Vzhledem k širšímu zarámování projektu jsou popisy jednotlivých kategorií pracovníků, jejich požadovaného vzdělání, náplně jejich práce či jejich dalšího vzdělávání nutně obecnějšího rázu a mají čtenáři neznalému oblasti sociálních služeb umožnit první, orientační vhled.

[3] V této kapitole vycházíme především z materiálů vzešlých z konference Standardy kvality sociálních služeb, která se 29.5. 2000 konala v Praze, a z textů uveřejněných na toto téma na webových stránkách MPSV (http://www.mpsv.cz).

KOMPLEX SLUŽEB	DEFINICE A SLOŽENÍ KOMPLEXU SLUŽEB	PERSONÁLNÍ STANDARDY (KVALIFIKACE, NÁPLŇ PRÁCE)	CELOŽIVOTNÍ ČI DALŠÍ SPECIALIZAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
AZYLOVÉ DOMY	Pomoc osobám v krizové situaci **Funkce**: reintegrační, ubytovávací vyhledávání dalšího uplatnění či zakotvení pro lidi bez přístřeší a/nebo v nouzi, pro muže, ženy a matky s dětmi (hlavně občany ČR), snaha o minimalizaci závislosti klienta **Služby**: ubytování, výdej stravy či možnost její přípravy, hygiena, obecné poradenství, zajištění speciálního poradenství, výchovné, vzdělávací a aktivační služby, pomoc v prosazování práv a zájmů, psychosociální terapie (u domů pro matky s dětmi)	**Vedoucí**: řídí organizaci, odpovídá za kvalitu služeb, odpovídá za účelné čerpání financí, provádí koncepční práci, má hmotnou odpovědnost, dbá o profesní růst zaměstnanců, spolupracuje s dalšími institucemi **Zástupce vedoucího**: zastupuje vedoucího a přebírá jeho odpovědnost **Sociální pracovník**: zabezpečuje sociálně právní poradenství a sociální práci, vede záznamy o klientech, vede klienty k samostatnému a odpovědnému jednání, spolupracuje s dalšími institucemi **Hospodářský pracovník**: vede účetnictví, řídí se pokyny zřizovatele **Sociálně-výchovný pracovník**: vede a podílí se na vývoji osobnosti zvláště ve výchovných pracích, vykonává sociálně výchovný dohled, zajišťuje denní a noční provoz, vede potřebnou administrativní agendu, kontroluje dodržování řádu v AD, dohlíží na práce spojené s udržováním hygieny a pořádku **Pedagogický pracovník**: plánuje volnočasové aktivity, spolupracuje s matkami při výchově dětí, zajišťuje odbornou výchovnou pomoc (dům pro matky s dětmi) **Psycholog** **Občan na civilní službě**	**Vnitřní**: pravidelné pracovní porady **Vnější**: účast na odborných školeních, možnost stáží v jiných zařízeních, semináře

		externí pracovníci funkce možno spojit či najímat	
DENNÍ CENTRA	**Funkce**: zajistit podmínky pro přežití, snížit sociální i zdravotní rizika potřebných osob, poskytnout informace či zprostředkovat služby k možnosti řešení jejich situace	Pouze terminologie: co je pracovník, zaměstnanec, dobrovolník a zaměstnavatel	Poskytovatel zajišťuje vzdělávací programy – školení, odborné přednášky, diskuse apod.
DENNÍ STACIONÁŘE	Služby sociální intervence – denní ambulantní služby **Služby**: Poskytování pomoci při prosazování práv a zájmů, kontakt se společenským prostředím, výchovné, vzdělávací, aktivační nebo terapeutické služby	Není upřesněno	Není upřesněno**
DOMOVY PRO SENIORY A OBČANY S POSTIŽENÍM	Rezidenční služby **Služby**: poradenství, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů, ubytování, stravování, hygiena	DD: Ředitel, vrchní sestra, SZP, NZP, PZP, rehabilitační pracovník, masér, dietní sestra, terapeut, sociální pracovník, sociální ošetřovatel, ústavní pracovník v oblasti provozně ekonomické, personalista, pokladní, skladní, hospodář, ekonom, mzdová účetní, údržbáři, vyučení kuchaři, zaučení a pomocní kuchaři, řidič Penziony: totéž Navíc určeny počty na 100 klientů, rozlišeny zdravotní a jiné profese a typy oddělení klientů podle míry závislosti na péči jiné osoby	Není upřesněno
DOMY NA PŮL CESTY	Časově omezené služby klientům v obtížných situacích **Funkce**: poskytování bydlení a sociálního tréninku, uzpůsobeno	Není upřesněno	Není upřesněno

	specifickým rysům cílové skupiny, cílem zapojení do běžného samostatného života **Služby**: ubytování, stravování, poradenství, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů		
CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ	Rezidenční služba, podpora klienta vést běžný způsob života, pro dlouhodobě či trvale znevýhodněné **Služby**: ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, kontakt se společenským prostředím, poradenství obecné, pomoc při prosazování práv a zájmů	Kvalifikační požadavky nejsou upřesněny, ale je zde velmi podrobný popis náplně práce podle jednotlivých typů poskytovaných služeb.	Není upřesněno
CHRÁNĚNÉ DÍLNY	Specifická pracoviště pro občany se ztíženou možností uplatnění na trhu práce **Služby**: pracovně-rehabilitační služby, poradenství, terapeutické služby, výchovné vzdělávací, aktivační služby	Není upřesněno	Není upřesněno
KONTAKTNÍ PRÁCE	Nízkoprahově organizované služby, cílem vytvořit podmínky pro navázání kontaktu a práce se skupinami, které nemohou či nechtějí vyhledat standardní pomoc – dělí se na streetwork a nízkoprahová (stacionární) centra	**Terénní práce (streetwork):** Terénní pracovníci: odborní pracovníci, dobrovolní pracovníci **Odborní terénní pracovníci**: min. 21 let, SŠ vzdělání a zkušenost v oblasti sociální práce, speciálně pedagogické práce, zdravotní péče apod.	Není upřesněno

	Služby: obligatorní (primární) sociální služby: výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů, poradenství Fakultativní sociální služby : poradenství (odborné), terapeutické služby, instrumentální pomoc (ubytování, hygiena, strava)	**Dobrovolní terénní pracovníci**: nejsou v pracovně-právním vztahu k organizaci **Nízkoprahová zařízení**: řízeno kvalifikovaným odborným pracovníkem-manažerem se zkušenostmi z oblasti terénní práce **Kontaktní pracovníci**: odborní a dobrovolní Další upřesnění: viz streetwork	
KRIZOVÁ POMOC	Řešení naléhavého stavu nouze, poskytnout klientovi bezpečí, podporu, naději a vedení, krizová pomoc je krátkodobá (do 7 dnů), funguje nepřetržitě **Služby**: nutné – poradenství obecné a odborné, pomoc v prosazování práv a zájmů, kontakt se společenským prostředím Možné – terapie, výchovné, vzdělávací a aktivační služby, navazující komplexy služeb, doprovázení	**Krizový pracovník** může pracovat samostatně až po uceleném zácviku (v materiálech z konference o Standardech kvality je uveden podrobný výčet nacvičovaných dovedností a schopností), po základním zácviku existuje další navazující zácvikový systém. Budoucí krizový pracovník má alespoň SŠ vzdělání, výhodné je zaměření sociálně-právní nebo zdravotnické. Dále jsou zde **dobrovolníci a stážisti** – mají uzavřenou smlouvu a ohraničené úkoly. **„Klíčový“ – „osobní“ pracovník** (koordinátor péče o klienta – v případě dlouhodobé péče, kdy se podílí více pracovišť **Mentor**: stará se o rozvoj dovedností služebně mladšího kolegy, nikoli nadřízený	Každého čtvrt roku se pracovník účastní cvičení v systému IZS, aby si udržel způsobilost. Problém: v současné době neexistuje výcvik, který by pokryl všechny nároky kladené na krizového pracovníka, existují jen částečné výcviky (telefonická krizová intervence apod.)
NOCLEHÁRNY	Cílem je snížit sociální a zdravotní rizika, poskytnout informace, funkce prvního stupně	Vedoucí, pečovatel (ubytovatel), pomocný pečovatel (ubytovatel) **Vedoucí**: ÚSO – nejlépe sociálního,	Není upřesněno – provozovatel zajišťuje školení, výcvikové kurzy, semináře a stáže pro

	integračního programu **Služby**: ubytování, osobní hygiena, poradenství, jídlo	pedagogického nebo ekonomického směru, kurz první pomoci, zdravotní průkaz, popř. ÚSV, vybrán na základě výběrového řízení. Odpovídá za provoz noclehárny, provádí pohovory a dohody s klienty, spolupracuje s jinými institucemi, vede porady s pracovníky, provádí statistické vyhodnocování, zajišťuje účetní evidenci, vyřizuje stížnosti klientů **Pečovatel**: doporučené vzdělání SO se zdravotním kurzem první pomoci, zdravotní průkaz, přijetí – osobní pohovor Přijímá klienty, kontroluje jejich hygienický stav, povzbuzuje klienty k přehodnocení způsobu života, vede je k odpovědnosti, kontroluje dodržování provozního řádu, vede osobní i účetní záznamy, provádí dohled nad výdejem stravy **Pomocný pečovatel** – ZŠ, zdravotní průkaz Spolupracuje dle pokynů pečovatele **Dobrovolník** – má písemnou smlouvu	pracovníky
OSOBNÍ ASISTENCE	**Funkce** – pomoci člověku s postižením vykonávat ty úkony, které by dělal sám, kdyby neměl postižení **Služby**: osobní péče – hygiena osobní, oblékání, pohyb (doprovod, doprava apod.), podávání potravy, ošetřovatelská	**Sebeurčující osobní asistence**: nevyžaduje se žádná kvalifikace **Řízená osobní asistence**: vyžaduje se kvalifikace podle jejího zaměření Osobním asistentem může být kdokoli, kdo vyhovuje přání klienta – rodinný příslužník, soused, přítel či kdokoli jiný (občan ve výkonu civilní služby apod.).	Není upřesněno. Poskytovatel dává k dispozici literaturu, časopisy, video a fono-kazety z příslušné oblasti, spolupracuje se školami a výzkumnými pracovišti daného zaměření.

	péče, pomoc při zajištění chodu domácnosti, nákupy, péče o prádlo a oděv, kontakt se společenským prostředím	Poskytovatel zajistí osobním asistentům školení v první pomoci, o bezpečnosti práce a ochraně zdraví při práci, o etice povolání a mlčenlivosti.	
PEČOVATELSKÁ SLUŽBA	Ambulantní služby **Služby**: hygiena, stravování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, kontakt se společenským prostředím, poradenství, pomoc při prosazování práv a zájmů, výchovně vzdělávací a aktivizační služby	**Sociální pracovník**: vyšší odborná škola nebo střední škola s minimálním standardem sociální práce **Pečovatelka**: vzdělání: základní a kurz akreditovaný příslušným ministerstvem **Vedoucí agentury** (odborný garant): vyšší odborné či střední odborné vzdělání (zdravotního či sociálního oboru s doplněním zbývajícího vzdělání) či vysokoškolské v oboru či mezioborové, min. 5ti letá praxe Další profese dle rozsahu poskytovaných služeb	Není upřesněno
PENZIONY	Rezidenční služby **Služby**: pomoc při prosazování práva a zájmů, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti	Viz Domovy pro seniory a občany s postižením	Není upřesněno
PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ	Časově omezené služby, cílem je najít pro klienta místo a pomoci mu udržet si jej, určeno pro znevýhodněné na trhu práce **Služby**: poradenství obecné i speciální, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů	Není příliš upřesněno Existují i externí pracovníci (spolupráce se školami, ÚP, místními zaměstnavateli, obecními zastupitelstvy, poskytovateli soc. služeb v regionu apod.) **Pracovní konzultant**: „job coach“ – pracovník poskytovatele služeb podporovaného zaměstnávání, který je schopen samostatně vést případy jednotlivých uživatelů **Pracovní asistent**: pracovník	Není upřesněno

		poskytovatele služeb podporovaného zaměstnávání, který doprovází uživatele do zaměstnání i přímo na pracovišti, pod vedením prac. konzultanta pomáhá uživateli naučit se potřebné dovednosti	
PORADENSTVÍ	**Funkce:** Poradenství, aktivní pomoc a asistence (vyjednávání, zastupování, doprovázení), pomoc v prosazování práv a zájmů,	Není upřesněno	Účast na odborných seminářích, kurzech, výcvicích apod., prevence syndromu vyhoření.
PŘECHODNÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ	Časově limitovaný pracovně-rehabilitační pokus pro nácvik sociálních dovedností k získání zaměstnání za pomoci socioterapeuta **Služby**: poradenství obecné i speciální, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, kontakt se společenským prostředím	Uveden pouze hlavní pracovník – **socioterapeut**: z oblasti sociální rehabilitace, dále jsou využíváni externí pracovníci	Není upřesněno
RANÁ PÉČE	Služba orientovaná na celou rodinu dítěte raného věku (od prenatálního období do 4, resp. 7 let podle postižení) se zdravotním postižením či ohrožením vlivem biologických faktorů či vlivem prostředí. Podpora rodiny a vývoje dítěte. **Služby**: snížit negativní vliv postižení na rodinu dítěte a jeho vývoj, zvýšit vývojovou úroveň dítěte v oblastech ohrožených postižením, posílit kompetence rodiny a snížit její závislost na	Interdisciplinární tým: základ týmu tvoří poradce rané péče a rodič dítěte, dále by měly být zastoupeny tyto profese – speciální pedagog, sociální pracovník, psycholog, fyzioterapeut, ergoterapeut, lékař/odborný lékař – z toho některé profese mohou být externí	Vnitřní i vnější: odborné semináře, výměna zkušeností s tuzemskými i zahraničními poskytovateli.

	sociálních systémech, vytvořit pro dítě, rodinu i společnost podmínky sociální integrace		
RESPITNÍ PÉČE	Služby výhradně pro ty, kdo mají v domácí péči osobu blízkou se zdravotním postižením, nemocnou či seniora – při celodenní péči. Cílem je poskytnout pečovateli čas k odpočinku. **Služby**: *obligatorní* – hygiena, pomoc při zajištění chodu domácnosti, stravování, aktivační služby *Fakultativní* – ubytování, poradenství, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů, terapeutické, doprava, kontakt se společenským prostředím	Rodina si svého asistenta většinou bude vybírat sama, standardy budou platit pouze pro agentury, klient a asistent se předem musí vzájemně poznat a projít zkušební dobou, vzdělání není upřesněno, náplň práce je dohadována s každým individuálním klientem a asistentem, je uzavřena písemná smlouva	Není upřesněno
STACIONÁŘE	Služby sociální intervence, denní ambulantní služby **Služby**: kontakt se společenským prostředím, výchovné, vzdělávací, aktivační služby, pomoc při prosazování práv a zájmů	Není upřesněno	Není upřesněno
TERAPEUTICKÉ KOMUNITY	Speciální rezidenční služby pro střednědobou a dlouhodobou léčbu a resocializaci osobám závislým na návykových látkách **Služby**: poradenství –	Terapeutický tým je multidisciplinární: je řízen odborným pracovníkem s praxí v terapeutické komunitě, skupinové psychoterapii, léčení závislostí, rodinné terapii apod., jsou zastoupeni odborníci	Není příliš upřesněno – zaměstnanci jsou podporováni zvláště ve vzdělávání v oblasti sebezkušenostních psychoterapeutických výcviků,

	sociálněprávní, profesní, právní (vč. trestněprávního) Terapeutické – individuální,skupinové, základní zdravotní servis, psychologické, psychiatrické Vzdělávací a aktivační služby – pracovní terapie, vzdělávání, rekvalifikace, nabídka volnočasových aktivit včetně sportu	z oblasti lékařské, psychologické, psychoterapeutické, speciálně-pedagogické, sociální práce apod., kteří prošli specializačními výcviky a mají praktické zkušenosti v daném oboru	výcviků v rodinné terapii, individuální psychoterapii, neverbálních technikách, sociální komunikaci, krizové intervenci, poradenství apod.
TÍSŇOVÁ PÉČE	Zahrnuje především distanční hlasovou a elektronickou komunikaci **Služby**: základní – individuální monitorování a péče o potřeby klienta, pomoc při prosazování práv a zájmů, pomoc při řešení akutních krizových situací, kontakt se společenským prostředím Navazující – terapeutické služby, poradenství zdravotní a obecné, pomoc při chodu domácnosti, výchovné vzdělávací a aktivizační služby	Uvedeno pouze pro tzv. distanční asistenci **Vedoucí manažer**: min. SŠ a další odborné vzdělání se zdravotnickým nebo sociálním zaměřením, min. 5 let praxe ve zdravotnické nebo sociální službě **Lékař**: VŠ, atestace v oboru všeobecné lékařství nebo geriatrie či jiný příbuzný obor **Vedoucí operátor**: min. SŠ a další odborné vzdělání se zdravotnickým nebo sociálním zaměřením, praxe nejméně 10 let u lůžka na základním oddělení (interna, chirurgie) **Operátor**: min. střední zdravotnické vzdělání a min. 6 let praxe u lůžka na základním oddělení **Supervizor**: v případě potřeby jmenuje vedoucí manažer z řad pracovníků či žádá o vnější supervizi	Není upřesněno

Z tabulky je patrné, že je obtížné identifikovat, jaké odborné činnosti se v daném komplexu služeb mají realizovat a jaká odbornost je pro realizaci těchto činností nutná.Tzv. personální standardy, které mají vymezovat mimo jiné právě profesní zařazení pracovníků, kvalifikační požadavky či principy dalšího vzdělávání, byly v rámci jednotlivých komplexů služeb vypracovány na různých úrovních obecnosti. Někde jsou tyto oblasti vymezeny velmi obecně až vágně, jinde se setkáme s podrobně definovanými požadavky na kvalifikaci, osobnostní předpoklady i s velmi detailním popisem budoucí náplně práce. Velmi malý prostor je obecně věnován dalšímu (celoživotnímu), případně specializačnímu vzdělávání pracovníků v sociálních službách.

Je jasné, že důvody pro tuto nejednotnost v charakteru personálních i dalších navrhovaných standardů plynou z poměrné novosti dané problematiky, její komplexnosti a složitosti. S tím, jak se bude tato oblast dále vyvíjet a spolu s uváděním standardů do praxe lze očekávat další upřesňování a specifikaci i u personálních standardů.

3. Vzdělávací programy připravující na práci v sociálních službách

Cílem této kapitoly je poskytnout informace o existujících vzdělávacích programech na všech úrovních studia od středoškolského po vysokoškolské, profilech jeho absolventů a školách, které je nabízejí[4]. Jednotlivé subkapitoly obsahují výčet a stručný popis studijních oborů, jejich náplň a profily absolventů. V příloze 1 jsou uvedeny seznamy škol, které pro rok 2001/2002 tyto obory otevírají.V příloze 2 pak podrobnější popis dvou středoškolských oborů – sociální péče: pečovatelství a výchovná a humanitární činnost. Příloha 3 obsahuje vymezení základních oborů pro přípravu na práci v sociálních službách na všech úrovních studia.

Obsah kapitoly vychází především z materiálů od paní PhDr. Jany Kašparové z Národního ústavu odborného vzdělávání, dále informací NÚOV na jejich webových stránkách[5], z materiálu Zuzany Novákové (Remedium Praha)[6] a z publikace Igora Tomeše a kol.: Vzdělávací standardy v sociální práci.

Pro rozvoj profesní struktury v ČR po roce 1989 bylo klíčové znovuustavení oboru sociální práce – hlavní pozornost se proto soustředila na koncepční práci na úrovni VŠ a VOŠ. Postupně však dochází i k reformám středního úplného a odborného školství. Většina pracovníků v sociálních službách dnes nemá vzdělání odpovídající dnešním standardům (které reflektují evropské normy), tento stav bude určitě po přechodné období dále přetrvávat a situaci těchto pracovníků bude potřeba dále řešit. Klíčovou profesí v sociálních službách je sociální pracovník, který má minimálně vyšší odborné vzdělání, z toho důvodu je zde šíře studijních zaměření největší. Na středoškolské úrovni je nejčastějším pracovníkem pečovatel. V rámci dnešního vzdělávacího systému spadají obory připravující pro práci v sociálních službách (do úrovně VOŠ) do skupiny kmenových oborů pedagogika, učitelství a sociální mimoškolní pedagogika. V následujících podkapitolách budou představeny obory na jednotlivých úrovních studia.

3.1. Obory v rámci středního odborného vzdělání (neposkytující výuční list)

3.1.1. Pečovatelské práce

Název oboru: **PRÁCE VE ZDRAVOTNICKÝCH A SOCIÁLNÍCH ZAŘÍZENÍCH**
Kód oboru: 69-55- E/002 (55-91-2)
Obor je určen pro žáky, kteří ukončili 9. ročník zvláštní školy
Délka přípravy:

- učební obor 69-55-E/003 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – provozní práce: 2 roky
- učební obor 69-55-E/005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních pečovatelské práce: 3 roky

Způsob ukončení přípravy: závěrečná zkouška

[4] K informacím o rekvalifikačních programech na práci v sociálních službách viz Zamykalová, L., Veselský, P. : *Vliv sociálních služeb a jejich rozvoje na trh práce*. Praha: VÚPSV, 2001

[5] Blíže viz http://www.vuos.cz. V současné době NÚOV (dříve VÚOS) postupně na svých webových stránkách zveřejňuje informace o jednotlivých vzdělávacích programech a studijních oborech. Zatím ale nejsou dostupné stejně podrobné informace o všech oborech, některé se teprve vypracovávají. Z tohoto důvodu je míra podrobnosti popisu jednotlivých oborů v této kapitole různá.

[6] Viz projekt MATRA. Nováková, Z.: *Možnosti dalšího vzdělávání v komunitní péči o duševní zdraví*. Remedium Praha (v tisku). Informace se týkají především studia na úrovni VOŠ či VŠ.

Stručný popis učebního oboru:
Práce ve zdravotnických zařízeních, azylových ústavech a ústavech sociální péče, při opravách prádla a úklidové práce. Dílčí úkony pečovatelské služby v domácnostech mobilních občanů, v zařízeních s pečovatelskou službou a v ústavech sociální péče.
Pracovní činnosti: např. pomocné práce v kuchyňském provozu při přípravě jídel, práce s kuchyňskými stroji; v provozu prádelen, při praní, žehlení a opravě prádla, úklidové práce včetně práce s úklidovou strojní technikou,
Pečovatelská služba: péče o klienta, osobní hygiena, stravování, úprava lůžka a prostředí, péče o prádlo, úklid v domácnosti, nákupy, doprovod klienta, drobné osobní služby.

Odborné vyučovací předměty: zdravověda, epidemiologie a hygiena, společenská výchova, základy pečovatelství, psychologie, technologie, odborný výcvik (ve tříleté přípravě v celkovém rozsahu 60,5 týdenní vyučovací hodiny).

Název oboru: **CHARITATIVNÍ SLUŽBY**
Kód oboru: 69-55- J/001 (63-67-3)
Obor je určen pro žáky - dívky, které ukončily povinnou školní docházku, prospěchově slabé, bez studijních ambicí
Délka a forma studia: 2 roky, denní
Způsob ukončení přípravy: závěrečná zkouška

Charakteristika studijního oboru
Studijnímu oboru se vyučuje na několika dívčích katolických školách. Připravuje na práce v charitativní oblasti a v oblasti sociálních služeb se zaměřením na pečovatelství, na vedení domácnosti.
Základní odborný vzdělávací obsah tvoří předměty: základní zdravotní nauky a pečovatelství, pečovatelská a opatrovnická praxe, ruční práce, vedení domácnosti a vaření, základy administrativy, pěstitelské práce; v rámci všeobecného vzdělávání jsou zařazeny předměty psychologie a pedagogika, společenská výchova, hudební a výtvarná výchova.

3.1.2. Sociální činnost

V rámci skupiny kmenových oborů pedagogika, učitelství a sociální péče (75) je nabízen obor Sociální činnost (7541J) s podobory:

- Sociální a pečovatelské služby (7541J/001)
- Sociální činnost v prostředí etnických minorit (7241J/002)
- Sociální činnost (7541J/003)

3.2. Obory v rámci středních odborných učilišť (s maturitou)[7]

Na této úrovni je v rámci skupiny kmenových oborů pedagogika, učitelství a sociální péče (75) nabízen obor Sociální činnost (7541L) s podoborem: Sociálně právní činnost (7541L/501).

[7] Tyto obory stejně tak jako obory zahrnuté v podkapitole 3.3. jsou ukončené maturitou, jsou však vyjmuty zvlášť. Obory pod v kapitole 3.2. jsou pozůstatkem 80. let a v současné době dobíhají poslední absolventi.

3.3. Středoškolské obory s maturitou (ÚSOV)

Tuto skupinu tvořily jednak čtyřleté studijní obory určené pro absolventy základních škol, jednak studijní obory pro absolventy středních škol, tzv. pomaturitní studium, které se transformovaly na obory VOŠ (pojednáno zvlášť).

V současné době se tedy jedná pouze o následující studijní podobory (kmenového oboru Pedagogika, učitelství a sociální péče, oboru sociální činnost) pro uchazeče, kteří ukončili základní povinnou školní docházku:

- Sociální služby (7541M/001)
- Sociální péče (7541M/002)
- Sociální péče – pečovatelská činnost (7541M/003)
- Sociální péče – sociálněsprávní činnost (7541M/004)
- Sociální péče – sociální činnost pro etnické skupiny (7541M/005)
- Výchovná a humanitární činnost (7541M/006)
- Sociální činnost (7541M/007)
- Sociální činnost – sociální pečovatelství (7541M/008)
- Sociální činnost – sociální vychovatelství (7541M/009)
- Sociální činnost v prostředí etnických minorit (7541M/010)

3.3.1. Sociální činnost

Název oboru: **SOCIÁLNÍ PÉČE**
Kód oboru: 75-41-M/002 (75-46-6)
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče, kteří ukončili povinnou školní docházku.
Délka a forma studia: 4leté denní, 5leté při zaměstnání (večerní, dálkové)
Ukončení studia: maturitní zkouška

Charakteristika studijního oboru
Studijní obor připravuje žáky pro oblast sociální pomoci a služeb a sociální správu. Odborné vzdělávání je koncipováno tak, aby umožnilo žákům po absolvování společného základu odbornou profilaci a specializaci v jednom ze tří odborných zaměření.
Povinný společný základ tvoří učivo předmětů: sociální politika, sociální péče, psychologie, osobnostní výchova, zdravotní nauka, právo, ekonomika, výpočetní technika a administrativa; studium některých předmětů se rozšiřuje nebo prohlubuje i v odborném zaměření.
Součástí vzdělávání je souvislá odborná praxe v sociálních zařízeních a správních orgánech, a to v rozsahu 6-8 týdnů celkem za studium; žáci studijního zaměření pečovatelská činnost vykonávají kromě toho ještě další odbornou praxi v průběhu školního roku.
Vzhledem k charakteru studijního oboru je v rámci všeobecného vzdělávání posílena výuka občanské nauky a zařazeny estetickovýchovné předměty – hudební výchova a výtvarná výchova.

Odborná zaměření:

75-41-M/003 **Sociální péče - pečovatelská činnost**
Zaměření připravuje žáky pro zabezpečování nezbytné osobní péče o klienty (udržování životosprávy, hygieny, fyzické a duševní kondice apod.), podporu jejich schopností a zájmů, pomoc při udržování kontaktů s lidmi a prostředím, kde žijí, zabezpečování vhodných volnočasových aktivit, pomoc při zajišťování chodu domácnosti, pomoc rodinám s postiženým dítětem nebo dospělým formou osobní asistence aj.

Profilujícími vyučovacími předměty jsou: psychologie, speciální pedagogika, pečovatelství, péče o staré občany, organizace volného času, zdravotní tělesná výchova, odborná praxe.

75-41-M/004 **Sociální péče - sociálněsprávní činnost**
Zaměření připravuje žáky pro technicko-administrativní činnosti spojené s poskytováním sociálních dávek, organizováním a řízením sociálních služeb na místní nebo okresní úrovni, provozováním různých sociálních zařízení.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: právo, sociální politika, sociální zabezpečení, ekonomika, veřejné finance, aplikovaná výpočetní technika.

75-41-M/005 **Sociální péče - sociální činnost pro etnické skupiny**[8]
Zaměření připravuje žáky pro činnosti spojené s řešením problémů romských (popř. i jiných etnických) komunit v regionu a při vytváření žádoucích občanských vztahů mezi majoritou a minoritou. To spočívá jednak v osobní pomoci příslušníkům komunity při jednání s úřady, hledání zaměstnání, řešení sociální situace apod. a naopak, v přenášení a vysvětlování jim rozhodnutí státní správy a samosprávy i v jejich motivaci k vlastní iniciativě řešit své problémy, jednak ve spolupráci s obecními samosprávami, orgány státní správy, školami, občanskými sdruženími a jinými nevládními organizacemi v regionu při tvorbě a realizaci programů sociální prevence a podpory rozvoje multikulturní občanské společnosti.

Absolventi najdou uplatnění jako romští asistenti a po zapracování jako romští poradci v orgánech veřejné správy (zvl. obecní, městské, okresní úřady), popř. jako pedagogičtí asistenti ve školách a školských zařízeních.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: romština, romistika, základy pedagogiky, rodinná výchova, veřejná správa, základy komunitní práce, multikulturní soužití.

Název oboru: **SOCIÁLNÍ ČINNOST**
Kód oboru: 75 - 41 - M/007 (76-52-6)
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče, kteří ukončili povinnou školní docházku
Délka a forma studia: 4leté denní, 5leté při zaměstnání (dálkové)
Ukončení studia: maturitní zkouška
Charakteristika studijního oboru
Studijní obor se vyučuje na církevních školách. Jeho koncepce je obdobná jako u studijního oboru Sociální péče, tzn. že na společný vzdělávací základ navazují dvě odborná zaměření.
K základním odborným vyučovacím předmětům patří psychologie, pedagogika včetně speciální pedagogiky, sociální péče, zdravotní nauky, základy práva, péče o nemocné a postižené, technika administrativy a práce s počítačem., hudební a výtvarná výchova. Součástí je odborná praxe, v některých školách i praxe ošetřovatelská v rozsahu potřebném pro získání příslušné kvalifikace.

Odborná zaměření:

75-41-M/008 **Sociální činnost - sociální pečovatelství**
Zaměření připravuje žáky obdobně jako studijní obor Sociální péče - pečovatelská činnost.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: péče o nemocné a postižené, seminář (nebo metody) pečovatelské práce, pečovatelská praxe, zdravotní tělesná výchova, organizace volného času.

[8] Toto studijní zaměření bylo určeno pouze pro Romskou střední školu sociální v Kolíně, podle informací se učí na Střední zdravotnické škole v Krumlově; perspektivně není vyloučeno jeho rozšíření na jiné školy vzhledem k tomu, že zařazování (povolování výuky) nových studijních oborů je v kompetenci krajů.

75-41-M/009 **Sociální činnost - sociální vychovatelství**
Zaměření připravuje žáky pro výchovnou práci s dětmi nebo dospělými v zařízeních soc. péče spočívající v rozvíjení jejich schopností (fyzických, psychických, sociálních) a zájmů, provádění denního výchovného programu, zabezpečování volného času atp.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: Výtvarná výchova s metodikou, hudební výchova s metodikou, tělesná výchova s metodikou, popř. hra na hudební nástroj, literární a dramatická výchova ,seminář vychovatelské práce nebo výchova mimo vyučování, pedagogická praxe.

Název oboru: **SOCIÁLNÍ SLUŽBY**[9]
Kód oboru: 75 - 41 - M/001 (63-99-6/20)
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče, kteří ukončili povinnou školní docházku
Délka a forma studia: 4leté denní
Ukončení studia: maturitní zkouška

Charakteristika studijního oboru
Studijní obor připravuje žáky obdobně jako obor Sociální péče - sociálněprávní činnost, vyučuje se na jedné škole.
Základními odbornými vyučovacími předměty jsou: právo, psychologie, pedagogika, somatologie, sociální péče, sociální zabezpečení, ekonomika, základy účetnictví, technika administrativy a výpočetní technika, hospodářská korespondence, demografie a statistika, odborná praxe v rozsahu 6 týdnů celkem

Název oboru: **SOCIÁLNÍ ČINNOST V PROSTŘEDÍ ETNICKÝCH MINORIT**
Kód oboru: 75 - 41 - M/010 (75-97-6/02)
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče z romské minority, kteří ukončili povinnou školní docházku
Délka a forma studia: 5leté dálkové
Ukončení studia, získané vzdělání, uplatnění:
- závěrečná zkouška po 2. ročníku, SOV, romský asistent
- maturitní zkouška po 5. ročníku, ÚSOV, romský poradce

Charakteristika studijního oboru
Experimentální studijní obor vyučovaný od r. 1998 na Evangelické akademii a VOŠ v Praze připravuje formou dálkového studia žáky z romské minority pro činnost romských asistentů a poradců v orgánech státní správy a samosprávy, obdobně jako studijní obor Sociální péče - sociální činnost pro etnické skupiny.
Základními odbornými vyučovacími předměty jsou:
Na 1. stupni (1.-2. roč.) : sociální psychologie, multikulturní soužití, základy komunitní práce, rodinné soužití, vybrané metody sociální práce, sociální správa, základy práva, komunikativní metody, administrativa a práce s počítačem, vybrané sociální problémy, supervize.
Na 2. stupni (3.-5. roč.): sociální psychologie, multikulturní soužití, základy komunitní práce, zdravotní nauky, vybrané metody sociální práce, sociální politika, základy práva, práce s počítačem, supervize.
Součástí výuky je kromě stáží odborná praxe v rozsahu 100 hodin na každém stupni.

[9] Další obory zaměřené na sociální služby a orientované i na pečovatelství buď postupně zanikly, nebo se transformovaly na obor sociální péče. Je však pravděpodobné, že se v praxi setkáme s absolventy těchto oborů.

Název oboru: **VÝCHOVNÁ A HUMANITÁRNÍ ČINNOST**
Kód oboru: 75 - 41 - M/006 (76-45-6)
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče, kteří ukončili povinnou školní docházku
Délka a forma studia: 4leté denní
Ukončení studia: maturitní zkouška

Charakteristika studijního oboru
Studijní obor je koncipován tak, aby se žáci mohli po absolvování společného základu profilovat a specializovat v jednom ze dvou odborných zaměření.
Odbornými vyučovacími předměty společného základu jsou: pedagogika a psychologie, speciální pedagogika a humanitární výchova, osobnostní a dramatická výchova, výpočetní a didaktická technika, sociální politika, základy práva, odborná praxe; ve všeobecném vzdělávání je posílena estetická výchova, společenskovědní a přírodovědné vzdělávání zahrnující biologii**.**
Součástí odborného vzdělávání je odborná praxe, jednak průběžná, jednak souvislá v celkovém rozsahu 10 týdnů.

Odborná zaměření:

Výchovná a humanitární činnost - sociálně výchovná činnost
Zaměření připravuje žáky pro výchovnou práci s dětmi nebo dospělými v zařízeních sociální péče spočívající v rozvíjení jejich schopností (fyzických, psychických, sociálních) a zájmů, provádění denního výchovného programu, zabezpečování volného času atp.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: pedagogika a psychologie, speciální pedagogika a humanitární výchova, hudební výchova s metodikou, výtvarná výchova s metodikou, zdravotní tělesná výchova, pracovní praktikum.

Výchovná a humanitární činnost - sociálně administrativní činnost
Zaměření připravuje žáky obdobně jako studijní obor Sociální péče – sociálněsprávní činnost.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou: ekonomika, účetnictví, sociální péče, sociální zabezpečení, hospodářská korespondence, aplikovaná výpočetní technika.

Název oboru: **RODINNÁ ŠKOLA**[10]
Kód oboru: 78-41- M/002
Obor je určen pro žáky a jiné uchazeče, kteří ukončili povinnou školní docházku
Délka a forma studia: 4leté denní
Ukončení studia: maturitní zkouška

Charakteristika studijního oboru
Studijní obor poskytuje žákům vedle všeobecného a obecně odborného vzdělání možnost získat (od r. 1995) kvalifikaci v jednom ze tří dále uvedených odborných zaměření. Prostřednictvím základních obecně odborných předmětů získají všichni žáci znalosti a dovednosti potřebné pro vedení domácnosti a výchovu dětí, přípravu pokrmů, stolničení a stolování, naučí se zhotovovat jednodušší oděvy, pracovat s počítačem a psát na psacím stroji.
Základními odbornými vyučovacími předměty jsou: zdravotní a rodinná výchova, výživa a příprava pokrmů, odívání, technika administrativy, Výpočetní technika; v rámci všeobecného vzdělávání je hudební a výtvarná výchova, biologie.

[10] Studijní obor rodinná škola byl na státních školách zrušen v roce 1997, na soukromých školách jej lze vyučovat dále.

Odborná zaměření:

78-41- M/003 **Rodinná škola – sociální služby**
Zaměření připravuje žáky obdobně jako studijní obor Sociální péče - pečovatelská činnost.
Profilujícími vyučovacími předměty jsou pedagogika, somatologie, zdravotní tělesná výchova, základy pečovatelství, základy práva, psychologie, sociální péče, odborná praxe.

78-41- M/004 **Rodinná škola – ekonomicko- administrativní služby**
Zaměření připravuje žáky pro různé ekonomické a administrativní činnosti související s výrobní, obchodní a hospodářskosprávní činností. Absolventi mohou vykonávat práce týkající se např. účetnictví, vedení administrativní agendy a obchodní korespondence, zpracování informací. Žáci mají možnost získat velmi dobré dovednosti práce s počítačem a psaní na psacím stroji.
Absolventi najdou uplatnění jako technicko-administrativní pracovníci, účetní, sekretářky či asistentky v různých organizacích, zvláště malých a středních, výrobního i nevýrobního charakteru.

78-41- M/005 **Rodinná škola – veřejnosprávní služby**
Zaměření připravuje žáky obdobně jako studijní obor Veřejnosprávní činnost pro práci v různých orgánech státní správy a místní samosprávy (obecní, městské, okresní aj. úřady).

3.4. Obory vyšších odborných škol a bakalářského studijního programu vysokých škol[11]

V rámci kmenového oboru pedagogika, učitelství a sociální péče existují na VOŠ úrovni tři obory[12] s následujícími podobory (odbornými zaměřeními):

Sociální činnost (7541N)

- Sociální a teologická činnost (7541N/001)
- Sociální práce (7541N/002)
- Sociálně právní činnost (7541N/003)
- Sociálně právní a teologická činnost (7541N/004)
- Sociálně právní a teologická činnost – sociálně právní činnost (7541N/005)
- Sociálně právní a teologická činnost – teologická činnost (7541N/006)
- Charitní a sociální péče (7541N/007)

[11] Vycházíme z informací NÚOV a dále z publikace Tomeš, I. (ed.): *Vzdělávací standardy v sociální práci*. Socioklub/Personnel, Praha 1997, Popisy profilů absolventů jsou převzaty z této publikace, zvláště str. 30-48, jak VOS, tak bakalářské programy jsou pojednány dohromady, i když jsme si vědomi rozdílů mezi nimi, i toho, že bakalářský program představuje pro mnohé nejen trochu jinak zaměřený, ale také svou úrovní vyšší stupeň přípravy.

[12] Tyto obory se vyskytují napříč všemi úrovněmi výše studia (do VOŠ), ovšem pouze v rámci VOŠ se všechny uplatňují, většinou se zaměření pro práci v sociálních službách vyskytují pouze v rámci oboru sociální činnost.

Předškolní a mimoškolní pedagogika (7531N)

- Pedagogika specifických činností ve volném čase (7531N/001)
- Pedagogika volného času (7531N/002)
- Pedagogika volného času – hudební (7531N/003)
- Pedagogika volného času – výtvarné (7531N/004)
- Pedagogika volného času – tělovýchovné (7531N/005)
- Pedagogika-vychovatelství (7531N/006)

Sociální práce a sociální pedagogika (7532N)

- Sociální politika (7532N/001)
- Charitní a sociální činnost (7532N/002)
- Sociální pedagogika (7532N/004)
- Sociální pedagogika a teologie (7532N/005)
- Sociální pedagogika (7532N/007)

Studium na vyšší odborné škole, případně v bakalářském cyklu vysokoškolského studia připravuje své absolventy pro následující odborné činnosti(10):

- sociálněsprávní činnosti
- sociálněprávní poradenství
- sociální diagnostiku
- sociální prevenci a sociálněprávní ochranu, depistáže
- sociální pomoci (poradenství, terapie, tréninku, organizování, vyjednávání a zastupování)
- sociální analýzy, koncepční činnosti (sociálního plánování) a vedení týmů

Absolvent vyššího odborného či bakalářského studia[13]:

- zná základní ekonomická pravidla a správní postupy související s poskytováním dávek v soustavách sociální ochrany a umí podávat žádosti, vyřizovat podané žádosti, provádět testy příjmů a majetku, prověřovat potřebnost jednotlivců i rodin, jednat s úřady a za úřady s klienty,
- zná právní předpisy související s výkonem sociální práce a se sociálními právy klienta a umí je používat ve prospěch klientů, k jejich zastupování před úřady a k poskytování sociálněprávního poradenství,
- zná sociálně diagnostické postupy ke komplexnímu posouzení sociální situace klienta a umí je používat,
- má potřebné znalosti pro provádění sociální prevence a soicálněprávní ochrany včetně depistáže a umí je používat,
- má znalosti potřebné pro poskytování sociální pomoci, zejména poskytování základního sociálního poradenství, terapie, tréninku, organizování, vyjednávání a zastupování a umí je používat,
- zná základní postupy a techniky k provádění sociální analýzy a umí vypracovat koncepci, program, plán,
- zná postupy a umí připravit, provést a vyhodnotit jednoduchá šetření

[13] Rozdíl je pouze v důrazu na praktičnost (VOŠ), resp. větší teoretičnost studia (VŠ).

- zná, rozumí a je schopen užívat v praxi teorii a analytické postupy potřebné pro reflektující praxi (sebereflexi),
- zná etický kodex sociálního pracovníka a usiluje o jeho dodržování.

Vzdělávací standard pro odbornou přípravu tříletého pomaturitního studia se realizuje ve 14ti oborových okruzích (které jsou dále rozváděny a specifikovány na magisterské úrovni):

- Teorie a metody sociální práce
- Sociální politika a sociální instituce
- Etika sociální práce
- Rizikové skupiny
- Problematika menšin
- Právo pro sociální pracovníky
- Praxe v sociální práci
- Filozofické otázky sociální práce
- Psychologie pro sociální pracovníky
- Sociologie pro sociální pracovníky
- Metody a techniky sociálního výzkumu
- Sociální aspekty zdraví a nemoci
- Cizí jazyky
- Informatika

3.5. Obory vysokých škol, magisterské a doktorandské studium

Obor **sociální práce** je dnes nabízen v různých podobách na většině univerzit v České republice. Na magisterské úrovni je žádoucí připravovat odborníky v profesi sociální práce, kteří se mohou uplatnit jako vedoucí sociálních organizací, v analýze, plánování a realizaci sociálních koncepcí a programů či vyhodnocování účinků sociálních změn a sociální politiky a ve specializovaných rolích sociálních terapeutů, mediátorů, vedoucích praxí, učitelů sociální práce na VOŠ a specialistů v metodách sociální práce (Tomeš a kol.).

Profil absolventa magisterského studia je navržen dle Tomeše a kol. (1997) takto:

- má teoretické i praktické znalosti absolventa bakalářského (vyššího odborného studia)
- zná náročnější postupy a techniky k provádění sociální analýzy a umí programovat a plánovat v sociální oblasti,
- má základní znalosti a dovednosti k reflexi a sebereflexi a k podpoře odborného působení studentů a sociálních pracovníků a jejich dalšího rozvoje supervizí,
- má základní znalosti ekonomie, teorie řízení a právních norem potřebných k řízení sociální instituce a umí řídit tým odborných pracovníků stejné nebo různých profesí,
- má základní znalosti z oboru sociologie, statistiky, demografie a psychologie potřebné k provádění operativního výzkumu a umí zorganizovat operativní výzkum,
- má potřebné znalosti k vyjednávání se sociálními institucemi a k vytváření sociálních sítí,
- má pokročilé znalosti v oblasti metod sociální změny,
- má potřebné pedagogické znalosti a průpravu, aby mohl vzdělávat v oblasti sociální práce.

V současné době je v ČR realizováno většinou pětileté magisterské studium sociální práce. Navazující magisterské programy sociální práce jsou spíše výjimkou. (viz příloha 3)

Posledním stupněm je doktorandské studium, které má navazovat na magisterské studium sociální práce a připravovat osobnosti, které se mohou uplatnit zejména ve výzkumu, rozvoji teorie, přípravě a vyhodnocování sociálních koncepcí a programů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, dále jako učitelé a supervizoři v odborných školách, na VŠ a v dalším vzdělávání sociálních pracovníků nebo jako odborní konzultanti v sociálních institucích a projektech.

Dle uvedeného návrhu jsou v rámci doktorandského studia prohlubovány a syntetizovány všeobecné znalosti z humanitních oborů a z oboru sociální práce, metodologie vědy a teorie a výzkumu ve vztahu k praxi sociální práce. Absolventi se specializují a stávají se odborníky na danou oblast sociální práce, zároveň jsou schopni spolupráce jak uvnitř svého oboru, tak v rámci interdisciplinárních týmů.

Doktorandské studium sociální práce a sociální politiky je vypisováno v současné době pouze na FSS MU v Brně, v Praze při FFUK je pak možnost doktorandského studia sociální práce při katedře sociologie (ve spolupráci s katedrou sociální práce).

Kromě absolventů oboru sociální práce se v sociálních službách mohou uplatnit také absolventi následujících oborů vysokých škol[14]:

- **lékařské fakulty:** všeobecné lékařství, ošetřovatelství, ergoterapie, specializace ve zdravotnictví – veřejné zdravotnictví, zdravotní vědy, ekonomika a řízení zdravotnictví – management zdravotnictví
- **teologické fakulty:** sociální a pastorační práce, psychosociální vědy
- **filozofické fakulty:** psychologie, sociální práce a sociální politika
- **pedagogické fakulty:** sociální politika a sociální práce, speciální pedagogika, sociální péče
- **zdravotně sociální fakulty:** ošetřovatelství, sociální péče, rehabilitační péče, ekonomika a řízení zdravotnictví
- dále např. fakulta sociálních věd, fakulta humanitních studií, fakulta sociálních studií.

[14] Seznam SŠ,VOŠ, VŠ viz příloha 1 (seznam VOŠ a VŠ) Přejato z projektu MATRA. Nováková, Z.: *Možnosti dalšího vzdělávání v komunitní péči o duševní zdraví*, Remedium Praha, únor 2001 (v tisku).

4. Návrh jednotné struktury pracovníků v sociálních službách

4.1.Výchozí teze

a) Jednotná struktura pracovníků v sociálních službách se musí opírat o jednotně vymezené **kategorie vzniklé podle průhledných a relevantních kritérií**.
Každé třídění v dosavadních katalozích prací v sobě již nějaká kritéria nezbytně obsahuje, někdy však je obtížné je z navržené kategorizace vyčíst. Poslední návrh katalogu prací sice prošel již značnými změnami v pojetí práce v sociálních službách, dosud v něm však přetrvává jednostranné zdůraznění odbornosti psychologického poradce na jedné straně a podcenění terénní práce i jiných specializovaných prací na straně druhé. Navíc navržená kategorizace nepokrývá celou škálu diferencí v sociálních službách a zdůrazňuje pouze některé z nich (např. kategorie „sociální pracovník pečovatelské služby“).

b) Jednotná struktura pracovníků v sociálních službách by měla být dosti pružná na to, **aby při vzniku nových služeb, nových studijních oborů a studijních programů nezastarala a současně umožňovala kariérní postup na základě dalšího vzdělávání a praxe tam, kde je to relevantní.** Samozřejmě existují tradičně oblasti sociálních služeb, kde se především uplatňují lidé s nižším vzděláním, díky motivaci a vhodným dispozicím osobnosti. Jiné práce mají takovou povahu, že přirozená obměna pracovníků je ve prospěch věci. Tak tomu ale není zdaleka všude.

c) Vzhledem k charakteru vyvíjejícího se trhu práce lze také očekávat častější přechody pracovníků v sociální sféře z jednoho komplexu služeb do jiného. **Funkční zařazení pracovníka s určitým vzděláním a praxí by mělo být na jedné straně v různých komplexech služeb vzájemně srovnatelné, na druhé straně by mělo ukazovat, ve kterých oblastech si pracovník musí případně doplnit další vzdělání v určité specializaci.**

d) Navržená struktura by měla umožňovat pokud možno **odkaz na vžité názvy pracovních funkcí**, aby nedošlo ke zmatku. Názvy je však třeba dát do zřejmého vztahu k určitému smysluplně definovanému druhu či okruhu práce a umožnit tak společné pochopení jejich významu.

4.2. Definovaná kritéria jednotné struktury

V souladu s výchozí tezí a) jsme se rozhodli především definovat relevantní kritéria, o která by se jednotná struktura pracovníků v sociálních službách měla opírat. Poučili jsme se jednak z dosavadních katalogů prací, jednak s projektu Phare GTAFII/WP2/4A (zejména studie Konopásek,1995) a vytipovali jsme tři možná kritéria třídění prací – **úroveň odbornosti, úroveň komplexnosti a úroveň rizika.**

A. Úroveň odbornosti, resp. specializace

Kritérium patří při třídění prací mezi nejčastěji uplatňované. Čím více znalostí a zkušeností pracovník k vykonání práce potřebuje, tím vyšší pracovní zařazení dosahuje. Pracovní postup závisí jednak na **úrovni dosaženého vzdělání, jednak na dalším vzdělávání a délce praxe**. To je jedno z nejznámějších kritérií zařazení prací do katalogu prací i platových tříd. Jde nyní o to, důsledně je v návrhu jednotné struktury uplatnit.

B. Úroveň komplexnosti

Toto kritérium náleží opět mezi obvykle uplatňovaná kritéria při třídění práce podle náročnosti. Komplexnost se projevuje jednak množstvím různých úkolů, které musí pracovník řešit (např. při řízení), ale také množstvím různých aspektů, které musí integrovat do celku (např. při vytváření sociálních analýz, v komunitním plánování, při vyjednávání mezi mnoha různými klientskými systémy či kulturami apod.).

C. Úroveň rizika a stresu

Ve zdravotnických službách existuje další kritérium, které vstupuje do třídění prací, a to je rizikovost (např. práce na radiologických pracovištích).V sociálních službách se kritérium promítá např. do hodnocení práce s lidmi s těžkým mentálním či tělesným postižením.

U těchto prací by mělo být hledisko odbornosti a komplexnosti vyváženo hlediskem rizikovosti, psychické náročnosti nebo výlučnosti práce.Takové práce by mohli po relativně krátkou dobu vykonávat lidé vysoce motivovaní a osobnostně vhodně disponovaní ke snášení rizika i k navázání dobrého kontaktu s náročnou cílovou skupinou.V některých povoláních je možné využívat externích pracovníků (např. práce na lince důvěry) a tak intenzivní zátěž rozdělit, jinde to v zájmu kontinuity možné není.

Jak by mohlo vypadat toto kritérium v sociálních službách? Rozhodování by se mělo nejspíše opírat o analýzy fluktuace pracovníků a zdravotní důsledky u různých typů povolání. Objektivně prokázat zvýšené riziko vyhoření pracovníků u některých klientů nebo některých prací by asi nebylo v současné době snadné. Přesto lze ze zkušenosti odhadnout, že obzvláště zatěžující je např. práce s lidmi ohroženými sebevraždou, těžkou duševní nemocí, drogovou závislostí, s těžkým zdravotním či mentálním postižením nebo s agresivními jedinci. Za těžší a rizikovou je možné považovat také práci v terénu, např. v bytech mezi drogově závislými nebo mezi kriminálními gangy.

Hledisko vyšší zátěže by mělo být zdůvodněné, podložené. Podle našeho názoru byla v minulém katalogu prací náročnost práce zdůrazněna pouze v platovém zařazení pracovníků v ústavní péči. Role sociálního asistenta při práci na ulici nebo kontaktního pracovníka se však zdá také stresující, byť z jiného hlediska. Názory pracovníků se v tomto směru mohou značně lišit.

Řešitelé nemají k dispozici v současné době žádné analýzy, které by jim umožnily kritérium rizika relevantně uplatnit, a na základě toho akcentovat určitou oblast práce. Proto se rozhodli k tomuto kritériu v tomto návrhu nepřihlížet. To umožnilo těžit ze společných charakteristik pracovních funkcí v pomáhajících profesích a směřovat k jednodušší struktuře.

Domníváme se, že kritérium je možné zohlednit formou rizikových příplatků u těch prací, které budou takto posouzeny. Základní pracovní zařazení do jednotné struktury tím tedy nemusí být ovlivněno.

D. Odborná profilace práce v rezortu

Podle věcného záměru zákona o sociální pomoci jsou klíčovými pracovníky rezortu **sociální pracovníci.**

Na různých úrovních a podle další specializace se sociální pracovníci profilují jako:

- mediátoři
- specialisté na komunitní plánování
- zprostředkovatelé služeb (odpovídá termínu „case-workers“)
- pracovníci s rodinou (odbor péče o dítě) a kurátoři
- metodici
- školitelé
- supervizoři.

V dikci věcného záměru zákona o sociálních službách se objevuje kritérium třídění pracovníků v rezortu na **sociální pracovníky a ostatní pracovníky sociálních služeb.** Analogické třídění se objevuje např. v rezortu zdravotnictví („lékař“ a „pracovník ve zdravotnictví nelékař“). Rozhodli jsme se toto třídění při návrhu jednotné struktury respektovat.

Z takto realizované profilace ovšem vyplývá přísnější sledování zdůrazněné kategorie pracovníků – v tomto případě sociálních pracovníků. Požadavky na registraci a licencování jsou toho důsledkem.Uvedená kategorie povolání tak získává větší prestiž na pracovním trhu, má větší šanci na uplatnění, současně jsou zde však vyšší nároky na kvalitu, „vstup“ do této pracovní kategorie je přísněji chráněn a je třeba stanovit jasné nároky na odpovědnost za kvalitu práce. Klient by měl mít možnost se např. odvolat k dostupné a fungující profesní etické komisi, cítí-li se poškozen jednáním pracovníka. V některých zemích (např. v USA) tuto roli efektivně plní profesní asociace (NASW). Ty vedou registr kvalifikovaných pracovníků a při prověřeném porušení etického profesionálního chování je pracovník sankcionován vynětím z registru. Důsledkem je, že již nemůže být zaměstnán ve své profesi.
Segment „stížností“ jako článku přirozeně zpětnovazebného systému kontroly v sociálních službách bohužel u nás zatím není vybudován, resp. má fakticky malou relevanci a lidé s ním nepočítají. Souvisí to také s absencí závazných standardů a kritérií kvality v práci s klientem. Sekvence „kontrolovatelný závazek“ – „dostupná a fungující procedura stížností“ – „dostupná a operativně fungující procedura vyřizování stížností“ – „realizace přiměřených a předem stanovených sankcí“ je nezbytná pro nasazení a udržení kvality.

4.3. Návrh řešení jednotné struktury dle uvedených kritérií

Navrhujeme otázku jednotné struktury řešit na dvou úrovních. První úroveň tvoří všeobecná **struktura pracovníků v sociálních službách**, která by měla být obecně rozpracována v katalogu prací a vymezovala by i možnosti platového zařazení pracovníka.

Druhou úroveň tvoří **interní předpisy** zpracované poskytovateli služeb pro registraci své služby.[15] Interní předpis by měl být v souladu s cíli a celkovým popisem organizace - používané metody, cílová skupina - a měl by být jako součást registrace schválen „oborovou komisí“.[16]

Interní předpisy obsahují kromě jiného:
- strukturu pracovních míst v organizaci, včetně případných dobrovolných pracovníků
- pracovní profily: kompetence, odpovědnost
- kvalifikační požadavky (úroveň a druh vzdělání, požadavky na specializační vzdělání a praxi), osobní a morální předpoklady pracovníků a dobrovolníků.

Vypracování takového interního předpisu by mělo být **součástí personálních standardů**.[17] Z něj by se měly odvíjet podmínky přijímání a dalšího vzdělávání pracovníků.Ten také bude vymezovat strukturu pracovních pozic v organizaci dle jejích jedinečných potřeb, které nelze řešit univerzálně žádným jednotným návrhem.[18]

Dvouúrovňový přístup nabízí kombinaci jednotného rámce při pracovním zařazování pracovníků v různých sociálních službách a respektování rozmanitosti ve velikosti a zaměření různých služeb, z nichž vyplývá i rozmanitost personálních pozic a nároků na kvalifikaci.

[15] Viz příloha 5.
[16] Viz tamtéž.
[17] Viz doporučení z projektu GTAF II WP2 4A.
[18] Obsah interního předpisu a náležitosti popisu organizace viz příloha 5.

Jako mezistupeň mezi těmito dvěma rovinami (např. jako metodickou vyhlášku) zde nabízíme i podrobněji rozpracované kategorie pracovních funkcí ostatních pracovníků v sociálních službách (dále OPSS), které nabízíme jako metodické vodítko nižší závaznosti, než jsou výše uvedené roviny. Mohou být využity jako společný podklad pro zaměstnavatele při zpracování náplní práce pracovníků, poskytovatele služby při vypracování interních předpisů a oborovými komisemi při schvalování materiálů pro registraci.

Kategorie OPSS upřesňují pracovní funkci podle okruhů činnosti a úrovně odbornosti a komplexnosti. Kategorie pracovních funkcí OPSS by mohly být doplňovány v souvislosti se změnami ve službách a s vývojem vzdělávacích programů i nových metod. Funkční zařazení pracovníků v jednotlivých službách do kategorií by mělo být v kompetenci manažera, resp. poskytovatele služby jako součást personálních standardů služby.

4.3.1. Struktura pracovníků v sociálních službách

Základem návrhu je rozlišení pracovníků v sociálních službách na dvě kategorie dle **kritéria D**: kategorie „**sociální pracovníci**“ a kategorie „**ostatní odborní pracovníci v sociálních službách**“.

Třetí kategorii mohou tvořit „**pracovníci řízení sociálních služeb**“ (viz diskuse níže). Čtvrtou kategorii pak **jiní (případně techničtí) pracovníci v sociálních službách** jako jsou ekonomové, účetní, údržbáři, řidiči, kuchaři apod. Touto kategorií se náš návrh nezabývá, právě tak, jako se nezabývá specifickými rolemi dobrovolných spolupracovníků, noční službou apod. Návrh se zabývá **placenými pracovníky, kteří přímo vykonávají nebo řídí sociální službu.**

Ačkoli politiku práce dobrovolníků v sociálních službách návrh neřeší, domníváme se, že dobrovolní pracovníci jsou důležitou skupinou pracovníků v sociálních službách, kterou by poskytovatel služby měl řešit interním předpisem. Např. otázku jejich vzdělání by bylo pravděpodobně možné řešit podle druhu práce, kterou vykonávají. Budou-li pracovat jako poradci, potřebují vzdělání poradce, budou-li pracovat jako ekonomové, údržbáři, animátoři či koordinátoři týmu, jejich zácvik či vzdělání (i jejich smlouva) tomu musí odpovídat.

Řešitelé uvádějí v tabulce níže návrh odpovídajících úrovní vzdělání a **výchozího zařazení** do katalogu prací (návrh **nejnižšího možného zařazení u dané funkce**), ačkoli to přesahuje zadání výzkumného úkolu a nepřísluší jim to. Řešitelé tím chtějí dát námět ke konkrétní rozpravě o odborných a vzdělanostních nárocích spojených s určitou kategorií dle **kritéria A (úroveň odbornosti zahrnující vzdělání, další vzdělání a praxi) a B (úroveň komplexnosti řešených pracovních úkolů)**. Vzájemné vztahy těchto kategorií a vymezení odpovídajících **pracovních profilů funkcí** v jednotlivých službách by se měly stát nejen předmětem odborné diskuse, ale i dalšího posouzení ze strany povolaných odborníků. Právě tak by bylo relevantní ve funkčním zařazení pracovníků v určitém typu služby a v jejich platovém ohodnocení zohlednit **kritérium C (rizikovost, stres)**.

T a b u l k a 1 **Návrh jednotné struktury pracovníků v sociálních službách**

Úroveň vzdělání (rozmezí umožňuje zohlednit další vzdělání a praxi)	Navržená třída v katalogu prací	Funkční úrovně sociálního pracovníka (SP)	Funkční úrovně ostatních pracovníků v sociálních službách (OPSS)	Funkční úrovně v oblasti „řídící pracovník sociálních služeb“
Postgraduální, resp.specializace +5 let praxe	13-14	Supervizor Výzkumník	Supervizor v sociálních službách (VSS) Výzkumník	Supervizor řízení
VŠ Mgr.	12-14	SP specialista Sociální pracovník	Specialista VSS	Manažer sociálních služeb (SS) s vícestupňovým řízením
VŠ Bc.	10-12	Sociální pracovník	Samostatný odborný pracovník VSS	Vedoucí pracovník SS
VOŠ	9-12	Sociální pracovník	Odborný pracovník VSS	Vedoucí oddělení,týmu SS
ÚSO SŠ +spec.kurz	6-10		Pracovník VSS	Koordinátor SS
SO+spec.kurz	4-7		Asistent VSS	
ZŠ+ spec.kurz	3-6		Pomocník VSS	

4.3.1.1. Kategorie „pracovník v sociálních službách“

Kategorie zahrnuje všechny, kdo pracují v sociálních službách – jsou jí tedy míněni sociální pracovníci, pedagogové, psychologové, pečovatelé, manažeři, řidiči, ekonomové, zdravotní sestry aj. V diskusích o vzdělávání pracovníků v sociálních službách se opakovaně ozývají názory, že každý takový pracovník by měl splňovat určité **osobnostní předpoklady** pro práci v sociální oblasti a měl by ovládat určité **minimum sociálních znalostí a dovedností**. Každý z těchto pracovníků totiž spoluvytváří prostředí a atmosféru služby a dostává se do styku s klienty. K těmto nespecifickým minimálním požadavkům se zpravidla řadí laskavost, ochota, ohleduplnost, dovednost komunikovat adekvátně potřebám dané klientské skupiny, respekt k důstojnosti a bezpečí klienta, zachování mlčenlivosti, orientace v cílech a metodách dané služby a v síti spolupracujících služeb. Každý pracovník, který přímo službu vykonává, potřebuje dále dle názorů odborné veřejnosti nespecifické dovednosti poradenství, krizové a kontaktní práce. Podle typu klientely pak každý pracovník v dané službě potřebuje mít znalosti o této klientele a jejích specifických potřebách, případně další specifické dovednosti.[19]

4.3.1.2. Kategorie „sociální pracovník“

Kategorií „sociální pracovník“ je v návrhu míněn absolvent studijního programu, který splňuje požadavky minimálního standardu vzdělání v sociální práci a je minimálně na úrovni VOŠ. Toto odpovídá evropským požadavkům na tříleté pomaturitní vzdělání sociálních

[19] Viz kapitola 5.

pracovníků a v současné době platnému systému vzdělávání v sociální práci. V ČR těmto požadavkům odpovídají většinou studijní programy řádných členů ASVSP (Asociace vzdělavatelů v sociální práci), kteří tento aspekt sledují a vzájemně kontrolují. Požadavek minimálních standardů se začíná uplatňovat při přiznání akreditace programů sociální práce na MŠMT teprve od letošního roku.. Proto o dříve akreditovaných studijních programech sociální práce škol, které nejsou členy ASVSP, není známo, zda požadavek splňují.

Vzhledem k dřívějším systémům vzdělávání v sociální práci je nezbytné uznat jako sociálního pracovníka i absolventa dvouletého středoškolského pomaturitního vzdělání sociálních pracovníků (obor sociálně-právní činnosti), které existovalo do roku 1994 a poslední absolventi ukončili studium v roce 1998.

Rada pro rozvoj sociální práce jednala o tomto tématu a doporučuje vytvořit doplňkové vzdělání pro tyto sociální pracovníky, které by jim umožnilo vyrovnat své vzdělání podle požadavků minimálního standardu (viz kap.5). Řada těchto pracovníků se také dále vzdělávala, což lze zohlednit při hledání variant doplňkového vzdělání. MPSV by postavení těchto skupin mělo řešit vyhláškou.

Místa sociálních pracovníků, kde nejsou odpovídajícím způsobem vzdělaní pracovníci, by měla být obsazována ve výběrovém řízení. I v regionech s nedostatečným počtem kvalifikovaných sociálních pracovníků by tak vznikla možnost uplatnění odborníků z jiných regionů, kteří např. ve větších městech uplatnění v současné době nemají.Teprve při nemožnosti obsadit místo kvalifikovaným pracovníkem by měla nastupovat možnost výjimky, spojená s termínem doplnění odborné kvalifikace. Požadavek na vzdělání by bylo třeba doplnit o další kritéria (např. doložení kompetencí v praxi, osobnostní předpoklady).

Z hlediska odborné přípravy by měl být absolvent studijního oboru splňujícího minimální standardy vzdělávání v sociální práci nejlépe připraven pro většinu činností v sociálních službách, protože jeho příprava zahrnuje práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou i komunitou, znalosti psychologie, sociologie, sociální politiky, práva, psychopatologie, etiky, dovednosti komunikovat, organizovat aj. V tomto smyslu jde o velmi univerzální možnost uplatnění těchto pracovníků v různých sociálních činnostech.

V některých specifičtějších činnostech jsou sociální pracovníci zastupitelní jinými odborníky (např. v oblasti výchovy a tréninku, v oblasti krizové pomoci, v sociální péči aj.), pokud je příslušná aprobace doplněna znalostmi pro práci s cílovou skupinou a obecnými dispozicemi pracovníka v sociálních službách (viz A). V jiných oblastech, kde je třeba provést komplexní zhodnocení sociální situace a realizovat celou řadu na sebe navazujících sociálních intervencí na různých úrovních, jsou sociální pracovníci nezastupitelní (např. v sociální ochraně dítěte a seniora, sociální práce s rodinou aj.).

Doporučujeme, aby se součástí práce na standardech sociálních služeb stalo posouzení nezastupitelnosti sociálního pracovníka pro výkon určitých činností v jednotlivých komplexech služeb. K tomu by se měly vyjádřit relevantní organizace, především Společnost sociálních pracovníků, Asociace vzdělavatelů v sociální práci a Rada pro rozvoj sociální práce.

Kvalifikaci pro obor sociální práce lze v současné době dosáhnout na úrovni VOŠ, na VŠ v bakalářském stupni a v magisterském stupni. Profesní základ je v těchto úrovních přibližně stejný. Rozdíly by se měly projevit v možnostech odborné specializace a v komplexnosti řešených úloh. Proto by mělo být jejich vstupní zařazení do platových kategorií dle možností diferencováno.Všichni tito absolventi jsou schopni vykonávat univerzální funkci sociálního pracovníka v různých organizacích, kromě toho se však mohou dále profilovat do specifických rolí jako „ostatní pracovníci nebo řídící pracovníci v sociálních službách“. Předpokládáme např. že absolventi magisterského studia budou mít

větší předpoklady pro funkci vedoucích větších sociálních organizací (vícestupňové řízení), pro funkci specialistů-metodiků, pro vytváření sociálních koncepcí a komunitního plánování, pro výzkum sociálních služeb, pro práci auditorů a inspektorů služeb apod.

Na úrovni VOŠ a bakalářského studia si absolventi mohou doplnit např. specializaci školitele, získat licenci pro práci s rodinou (kurátor, pracovník odboru péče o dítě), projít specializací mediátora nebo zprostředkovatele služeb.

Lze také předpokládat, že stejně jako jiní vysokoškolsky vzdělaní odborníci (např. psychologové) také sociální pracovníci se mohou stát díky specializačnímu vzdělání, praxi a talentu specialisty např. v oblasti psychoterapie. Právě tak se mohou stát na základě specializačního vzdělání a nejméně pětileté praxe supervizory v sociálních službách.

4.3.1.3. Kategorie „ostatní pracovníci v sociálních službách“

Pracovníci, kteří nemají vzdělání v akreditovaných studijních oborech sociální práce, ale mají jiné relevantní osobnostní vlastnosti, vzdělání, příp. praxi pro výkon činností v sociálních službách, mohou být zařazeni jako „ostatní pracovníci v sociálních službách“. Zpravidla se jedná o to, aby vykonávali v dané službě činnosti buď méně komplexní, než je sociální práce (např. trénink, osobní asistence) nebo jde o určitý aspekt sociální práce, který ale pro svůj převažující výkon vyžaduje specifické osobní předpoklady (např. kontaktní či komunitní práce), nebo o speciální činnosti, které vyžadují vedle osobních dispozic i prohloubené znalosti a speciální přípravu (např. různé formy terapií, speciální pedagogika). Utřídění těchto činností navrhujeme níže (4.3.2.)

4.3.1.4. Kategorie „řídící pracovníci v sociálních službách“

V komentáři k prvnímu návrhu jednotné struktury se objevily rozmanité názory na tuto kategorii. Jeden z přístupů navrhuje kategorii zcela zrušit a řídící funkci doplnit jako variantu ke každé z ostatních kategorií (např.vedoucí sociální pracovník). Jiné názory navrhují doplnit kategorii řízení do tabulky 2 a vyjmout ji z tabulky1.

Doc. Libor Musil zdůrazňuje potřebu zachovat tuto kategorii a uvést u ní **požadavek adekvátnosti oboru kvalifikace pro vedení daného typu služby.**

„Jeden z hlavních problémů sociální práce je ve výzkumech z celého světa (u nás též) nedostatečná podpora ze strany vedení. Důležitým faktorem tohoto stavu je často (mimo jiné faktory) odlišnost oboru manažera, který odborně nechápe povahu práce svých podřízených.“ (z připomínky doc.L.Musila).

Autoři se k tomuto názoru přiklánějí. Považují také za podstatné, aby vedoucí pracovník měl vedle odpovídající profesní kvalifikace a praxe v sociálních službách také specializační vzdělání v oblasti řízení.

Na nejnižší úrovni komplexnosti může vykonávat podle našeho názoru řídící funkci koordinátor, který má ÚSO vzdělání sociálního směru + 3 roky praxe, nebo ÚSV vzdělání + doplňkové vzdělání v sociálních činnostech či sociálním pečovatelství v rozsahu alespoň 300 hodin a doplňkové vzdělání v řízení v rozsahu min.100 hod. Může koordinovat služby např. v rámci domácí péče či pečovatelských služeb, pokud má v týmu další odborníky podle standardů služeb.

S rostoucí komplexností organizace by mělo růst i vzdělání a praxe manažera, které by vždy mělo mít složku odbornosti a složku řídících kompetencí získaných a prokázaných specializační nebo jinou průpravou (min. 300 hod.). Ve službách, kde dominuje sociální práce, by měl být vedoucí pracovník se vzděláním sociálního pracovníka, ve službách, kde dominuje některá ze složek sociální práce (např.výchova a vzdělávání), je přípustná podle našeho názoru jiná přiměřená kvalifikace (např. speciální pedagog).

4.3.1.5. Pracovní funkce „supervizor“

Mnohé připomínky reagovaly na tuto pracovní funkci a reakce nebyly jednotné. K nejasným bodům patří, zda supervizor musí mít magisterské vzdělání nebo mu stačí nižší vzdělání. Dále zda supervizor má mít vzdělání podle oblasti, kterou superviduje, – tedy zda sociální pracovníky může supervidovat pouze magistr sociální práce, případně zda tento odborník může supervidovat i OPSS. Otázky vznikají i kolem zařazení supervizora v relaci k řídícím pracovníkům v sociálních službách. Domníváme se, že tyto otázky je třeba řešit diskusí mezi odbornými společnostmi.

Podle názoru autorky Zuzany Havrdové, která se opírá o diskuse v Radě pro rozvoj sociální práce a v kurzech rozvojové supervize, by absolvent VOŠ a bakalářského studia mohl na základě specializační průpravy vykonávat funkci školitele v oblasti, v níž má alespoň tři roky vlastní praxe. Funkci supervizora by měl zásadně vykonávat osobnostně vhodně disponovaný absolvent magisterského studia z oblasti sociální práce, psychologie, sociální nebo speciální pedagogiky (případně jiného adekvátního pomáhajícího oboru), který prokáže kompetence supervizora v rámci specializační průpravy (minimum 300 hod.) a má alespoň pět let praxe v sociálních službách.V oblasti sociální práce by měl přednostně supervidovat sociální pracovník, v oblasti terapie supervizor s kvalifikací v příslušném směru terapie.

Odchylky by mohly být např. při supervizi středoškoláků či pracovníků s nižší kvalifikací (např.pečovatelů), kde by ani vzdělání supervizora nevyžadovalo magisterský stupeň, průkaz kompetencí v rámci specializační průpravy by však měl platit.

Ačkoli lze teoreticky připustit, že osobnostní dispozice a odborná zkušenost utváří roli supervizora jako univerzální roli využitelnou v různých oborech - a tuto možnost skutečně připouštíme - zdá se nepochybně výhodné, má-li supervizor vlastní zkušenost z oblasti práce, kterou superviduje, pokud v ní není sám akutně angažován (chybí mu pak potřebný odstup), nebo z práce příbuzné.Taková zkušenost ho zpravidla disponuje k vnímavosti vůči odborným odstínům a může snadněji vést supervizanta k reflexi slepých míst.

Domníváme se, že je třeba ponechat zatím pootevřený trh „supervize“ bez striktních omezení, která by stejně nebylo možné reálně naplnit vzhledem k nedostatku supervizorů. Lze očekávat, že trh bude postupně regulován prostřednictvím poptávky po supervizorech, kteří se v praxi osvědčí. Do regulace jistě vstoupí i profesní organizace, které již nyní vytvářejí vlastní pravidla pro supervizory ve své oblasti.

4.3.1.6. Používání navržené struktury

Jak jsme o tom hovořili již v úvodu této kapitoly, kromě zařazení dle tabulky 1 bychom viděli jako užitečné v pracovní smlouvě vymezit pracovní funkci dle tabulky 2 (viz níže) s odkazem na interní předpis organizace (personální standardy). To by umožnilo blíže vymezit požadavky na odborné vzdělání, které má pracovník splňovat, nebo které si má do určitého data doplnit, případně na další vzdělání. Další možná specifikace by byla dle cílové skupiny klientů.

Kombinace těchto tří parametrů by byla dostatečně flexibilní i přesná pro vystižení různých variant pracovního i platového zařazení, úrovně i druhu vzdělání a zaměření praxe: např. pracovník v sociálních službách. - instruktor pro práci s tělesně postiženými, samostatný odborný pracovník v sociálních službách - terapeut v oblasti práce s obětmi domácího násilí, sociální pracovník - školitel v oblasti práce s etnickými menšinami apod.

Díky jednotné struktuře je orientace umožněna i napříč různými komplexy služeb a při přechodu pracovníka do jiné služby se hned ukazuje, jak asi může být zařazen i jaké měl předchozí zaměření a zkušenost.

4.3.2. Kategorie pracovních funkcí ostatních pracovníků v sociálních službách[20]

V úvodní tezi d)[21] jsme konstatovali, že navržená struktura by měla umožňovat pokud možno **odkaz na vžité názvy pracovních funkcí**, aby při přechodu na novou strukturu nedošlo ke zmatku. Proto jsme jako první krok při tvorbě tohoto metodického návodu zvolili **uspořádání v praxi používaných názvů pracovních funkcí.** Použili jsme jednak názvy pracovních funkcí uváděných v různých komplexech služeb ve standardech sociálních služeb a dále názvy uváděné v sociálních projektech, které se ucházejí o státní dotace z MPSV.

Souběžně jsme analyzovali různé činnosti v sociálních službách[22] a dávali jsme je do souvislosti se základními komponentami služeb, které byly definovány v počátečních fázích práce na standardech. Na toto pole jsme hleděli optikou existujících studijních oborů i existujících přirozeně se vyvíjejících profesních skupin v sociálních službách.Vytvořili jsme první návrh třídění pracovních okruhů a funkcí a nechali jsme jej okomentovat všem, kdo se v této oblasti angažují. Někteří odpověděli a jejich připomínky jsme dle možností zohlednili ve druhé verzi níže uvedeného návrhu. Návrh chápeme jako určitou osnovu, do níž lze postupně doplňovat další a další funkce a názvy podle navrhovaného klíče, přesouvat je a měnit, vždy však se snahou o společné dorozumění a vylepšování takto vznikajícího komunikačního prostředku. O ten tu totiž podle našeho názoru v posledku jde – nalézt vhodný jazyk a vytvořit metodický návod, ne aplikovat strnulou literu.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné v používání názvů ve standardech ani v projektech nalézt jednotná kritéria, utřídili jsme je do **okruhů pracovních činností**, kterým podle našeho názoru nejvíce odpovídají. Okruhy jsme zvolili buď s ohledem na převládající metody práce (poradenství, komunitní práce, kontaktní práce), nebo dokonce s ohledem na příbuzné rezorty (výchova-školství, terapie a zdravotní péče - zdravotnictví), v nichž určitá metoda práce převládá. Přitom nám šlo o takové okruhy pracovní činnosti, v nichž lze nalézt varianty na různých úrovních komplexnosti.

Potom jsme názvy pracovních funkcí seřadili do různých úrovní komplexnosti a odbornosti, pokud to bylo možné. Tak např. název "instruktor“ jsme zařadili do okruhu „výchova a trénink“ na pozici s nižší odborností než „vychovatel“ a „speciální pedagog“. Takto jsme postupovali se všemi názvy, které jsme v uvedených materiálech nalezli, a řadili jsme je podle úrovní vzdělání, kterému přibližně odpovídají. Návrh jsme dali ke komentáři některým odborníkům z oblastí tvorby standardů služeb[23] a upravili jej na základě získaných připomínek.

V nastavení názvů a úrovní vzdělání vycházíme ze současného stavu odborného školství, kde se vzdělání na úrovni ÚSO a VOŠ stává, s některými výjimkami, minimální úrovní odborného vzdělání (sociální práce, sociální pedagogika, sociální činnosti, zdravotní školy). Podrobnější rozbor typů studijních programů, jejichž absolventi se mohou v sociálních službách uplatnit, je uveden v kapitole 3.

Nižší vzdělání, někdy pouze ZŠ a zaškolení v kurzu ve spojení s následnou supervizí, je nejen přípustné, ale dokonce většinou i žádoucí u pracovníků v pečovatelství, v nižší ošetřovatelské péči (nižší zdravotní pracovník, pomocný zdravotní pracovník), na některých pozicích v chráněných dílnách, v azylových domech pro bezdomovce nebo při vyrovnávání šancí sociálně znevýhodněných skupin (např. zprostředkování kontaktu s některými etnickými menšinami, s toxikomany apod.). U takových prací jsou pro dobrý výkon práce potřebné především vhodné postoje, motivace, osobní vlastnosti a zkušenosti s cílovou skupinou. Dosti

[20] Viz tabulka 2
[21] Viz s. 24
[22] Blíže příloha 4
[23] Blíže kapitola 2

často dochází i k obměnám pracovníků. Tito pracovníci potřebují především zaškolení na pracovišti a supervizní podporu jako prevenci proti vyhoření.

Požadovaná úroveň a typ odbornosti se může i v rámci stejného okruhu činnosti měnit podle toho, s jakou klientskou skupinou pracovník začne pracovat – základní požadované vzdělání je pak třeba doplnit adaptačním programem pro práci s danou skupinou klientů.

Tabulka, kterou jsme uvedeným postupem získali (tabulka 2), by nám měla usnadnit orientaci v různých názvech pracovních funkcí. Některé odchylky od dosavadního použití názvů, případně zavedení některých názvů uvádíme v komentáři níže.

Kategorie okruhů činností v tabulce 2 jsou myšleny jako soustavné a převládající uplatnění těchto činností při práci s klientem tak, že je smysluplné zaměstnat člověka s určitým kompetenčním profilem dovedností či odborností, aby tyto činnosti vykonával, a zařadit ho na uvedenou pracovní funkci. Např. vychovatel podněcuje a vede klienta k rozvoji osobnosti a k dobré sociální integraci, musí ale klienta také nejprve kontaktovat, vede s ním i poradenské rozhovory, jedná se členy komunity, příp.v rámci první pomoci ošetří klientovi lehké zranění. Při zařazení do tabulky jde tedy o to, jakou převažující dovednost, talent či odbornost pracovník na svém místě potřebuje.

V tabulce 2 i v následujících příkladech uvádíme názvy pracovních funkcí, s nimiž jsme se setkali.To neznamená, že by do tabulky nemohly být dosazeny další názvy, nebo že by nemohly vzniknout další kategorie činností, pokud se to ukáže být nezbytné. Jde především o to, sjednotit se na společném klíči třídění, kterým je podle nás úroveň komplexnosti, odborná náročnost a druh činnosti. Tabulka má hlavně za cíl zvýšit z těchto hledisek přehlednost různých pracovních funkcí, které praxe vytvořila.

4.3.2.1. Výchova, vzdělávání, trénink

K jedné ze základních komponent služeb patří výchovné, vzdělávací a aktivizační služby. V těchto službách se realizují činnosti, které můžeme shrnout jako **„rozvoj základních dovedností a rozvoj specifických dovedností, schopností a postojů klientů“**. Tyto činnosti mají společnou pedagogickou složku a realizují se na různých úrovních odbornosti a komplexnosti. Na nižší úrovni komplexnosti hovoříme spíše o tréninku, na vyšší úrovni o výchově nebo vzdělávání. Na nižších rovinách je třeba, aby pracovník měl talent vychovávat druhé a znal určitou činnost, která je pro klienta užitečná a kterou si může osvojit. Na vyšších úrovních je třeba vedle toho mít pedagogické vzdělání či vzdělání ve vedení a práci s lidmi, příp. další speciální znalosti a dovednosti při výchově a pedagogickém nebo andragogickém vedení dané klientské skupiny.

K realizaci těchto činností u klientů se speciálními potřebami je výhodná týmová spolupráce členů pracovního týmu na různých úrovních a v různých typech odbornosti. Zpravidla je potřeba provést komplexní posouzení stavu a potřeb klienta (vysoce odborná činnost), na základě kterého je připraven spolu s klientem individuální plán. Pak může následovat trénink či výchova prováděné podle plánu. Tak je tomu i při práci se skupinou.

Příkladem může být práce v chráněných dílnách, kde jsou v týmu zastoupeni podle cílové skupiny např. ergoterapeut (na úrovni magistra) nebo psychiatr na část úvazku, který se účastní komplexního zhodnocení stavu klienta a spolu např. se sociálním pedagogem (VOŠ) nebo sociálním pracovníkem a instruktorem (např. vyučeným kuchařem či zahradníkem) dojednají s klientem plán jeho práce, kterou pak pod vedením instruktora klient postupně zvládá a rozvíjí tak své základní dovednosti (např. utváří své pracovní návyky, učí se komunikovat se spolupracovníky apod.) i speciální dovednosti (zahradnické práce). Práce je periodicky sledována a konzultována se sociálním pedagogem i ergoterapeutem na týmových poradách.

T a b u l k a 2 **Kategorie pracovních funkcí ostatních pracovníků v sociálních službách a příklady jejich názvů**

Vzdělání	**Katalog prací**	**Výchova,vzdělávání, trénink**	**Poradenství**	**Terapie**	**Komunitní práce**	**Kontaktní práce**	**Soc.péče**	**Ošetřovatelství zdravotní péče**
VŠ + Specializace	13-14	Např.Logoped Supervizor Specialista	Supervizor Specialista	Psycho-terapeut Supervizor	Supervizor Specialista	Supervizor Specialista		Supervizor Specialista
VŠ Mgr.	12-14	Spec.pedagog Trenér VTI	Př.Rodinný poradce Samostatný krizový poradce	Terapeut	Komunitní pracovník	Kontaktní pracovník		Rehabilitační pracovník Fyzioterapeut, Ergoterapeut Lékař
VŠ Bc.	10-13		Poradce Sociální poradce	Terapeut	Komunitní pracovník	Kontaktní pracovník Streetworker	Supervizor v soc.péči	Ošetřovatel aj.
VOŠ	**9-12**	**Vychovatel Samostatný instruktor Resocializační pracovník**	**Poradce Sociální poradce**	**Terapeut**	**Komunitní pracovník**	**Kontaktní pracovník Streetworker**	**Supervizor v sociální péči**	**Rehabilitační sestra, Fyzioterapeut**
ÚSO SS+doplněk	6-9	Odborný instruktor	Asistent poradenství Občanský poradce	Asistent terapie	Sociální animátor Komunitní pracovník		Samostatný pečovatel Osobní asistent	Zdravotní sestra(SZP)
SO	4-6	Instruktor Např.pracovní			Asistent pro etnické menšiny		Pečovatel	Ošetřovatelka NZP
ZŠ+ kurs	3-5						Pomocný pečovatel	PZP

Pozn. Tabulka neobsahuje všechny názvy pracovních funkcí. Jde pouze o vodítko, ke kterému patří komentář v textu

Na střední úrovni komplexnosti působí např. ve stacionáři vychovatel.Ten se stará o podporu sociálních kontaktů mezi klienty v centru, realizuje podpůrnou aktivizaci klientů formou her a zájmových aktivit, dává psychickou podporu klientům v jejich osobních reakcích na životní situace, ve kterých se nacházejí, vede je různými technikami k rozvoji schopností a dovedností při sebeobsluze, zvládání režimu stacionáře a podporuje jejich motivaci k integraci do běžného života. Jako vychovatel může působit např. absolvent studijního programu sociální pedagogiky (VOŠ), speciální pedagogiky (Mgr.) nebo sociální práce (Bc. nebo Mgr.). Podle interního předpisu, který upravuje strukturu pracovních s funkcí, a katalogu prací mohou být tito pracovníci vedoucím zařazeni do platové třídy v rozmezí 9-12. Pokud budou mít specializační vzdělání třeba jako trenéři VTI mohou pracovat s vybranými klienty a jejich rodinami na rozvoji speciálních schopností a dovedností, které povedou k lepší integraci klienta do běžného života. Takový pracovník bude pravděpodobně zařazen jako specialista v sociálních službách (v oblasti vzdělávání, výchovy a tréninku) a může mu podle náročnosti cílové skupiny (např. těžce postižení) a praxe náležet odměna až v platové třídě 13 či 14. Jeho práce bude v některých případech hraničit s terapií (např. půjde-li o klienta se schizofrenním onemocněním nebo s mentální anorexií). Podle cílové skupiny budou všichni pracovníci potřebovat adaptační zaškolení pro práci s touto klientelou.

V sociálních službách: v azylových domech, v chráněných dílnách, v domovech pro seniory, v zařízeních pro mládež, se také vyskytuje název „animátor“, jsou mu však dávány nestejné významy.

Tento termín pochází z francouzštiny. Ve francouzském prostředí jde o roli, která vznikla v 60.letech 20.století v souvislosti s „metodou animace“ – v Holandsku se používá příbuzné označení socio-kulturní pracovník, který zpravidla pracuje se skupinami a komunitami, oživuje jejich vzájemné sociální kontakty i jejich angažovanost na rozvíjení společných zájmů, případně řešení společných obtíží prostřednictvím různých společných událostí, akcí a happeningů, divadla, hudby, malování, sportu apod. Animátor tedy často používá i metody, které jsou u nás z nedostatku vhodných termínů nazývány na jedné straně „volnočasové aktivity“ na druhé straně „terapie“, např. arteterapie, dramaterapie. Používá také ale metody, které označujeme jako „komunitní práce“ - zjednodušeně: „posílení“ znevýhodněných částí komunity. Předpokládáme, že těchto pracovních rolí bude v budoucnu přibývat, je ale obtížné předvídat, jak se budou u nás odborně profilovat. V současné době se pro tento okruh činností někdy používá pojem „pedagogika volného času“. V osnovách studijních programů „sociální pedagogika“ se např. vyskytují různé „výchovy“ jako je „hudební výchova“, „výtvarná výchova“. Výraz „výchova“ je také zhusta nahrazován výrazem „terapie“, který má vyšší status (viz níže).

Domníváme se, že prapůvodní místo „animátora“ je v komunitních centrech a komunitních programech. Pak by mohl být zařazen do okruhu „komunitní práce“. Lze ovšem uvažovat též o nahrazení poněkud koženého a nadužitého termínu „vychovatel“, zejména pokud jde o práci s dospělými, a nahradit jej názvem „animátor“ ve smyslu oživení motivace, osobnostní i sociální aktivizace klientů. Pak patří do tohoto okruhu.

„Animátor“ by měl mít talent a jiskru, která klienty oživuje a dává do pohybu. Odpustila bych mu pak ráda vzdělání - stačí dobré nápady a citlivost vůči cílové skupině, s níž pracuje. Je-li bílý, asi bude mít SŠ. Je-li jiný, stačí mu i ZŠ a jeho specifické „etnické“ zkušenosti a nadání. Proč by to ale nemohl být i Mgr. specialista? Pak asi bude spíš působit v komunitě a animovat větší celky.

Objevuje se také název „resocializační pracovník“. Tento název se užívá také v různých kontextech. Re – socializace znamená obnovení stavu socializace, která zde již byla předtím než došlo k nemoci, poruše či traumatu. Resocializační pracovník může působit např. ve službách komunitní péče o chronicky duševně nemocné či v domech na půl cesty.

Resocializace má aspekt nácviku adaptace, obnovení některých sociálních funkcí a dovedností, posílení motivace pro překonání závislosti a izolace, vzniklé např. dlouhodobou hospitalizací či pobytem v ústavním zařízení, nemocí či poruchou, obnovení kontaktů se společenským prostředím aj. Funkci resocializačního pracovníka navrhujme řadit též do okruhu výchova, trénink podobně jako trenéra a vychovatele.

4.3.2.2. Poradenství

Poradenský rozhovor jako technika je součástí každé práce s klientem v sociálních službách (viz 4.3.1.1.). Poradenství patří z definice k základním komponentám sociálních služeb.

O poradenství budeme hovořit jako o okruhu činností, kde je poskytování informací, cílených rad a vedení poradenských rozhovorů (sociálně-právních a psychosociálních) **převažující odbornou aktivitou.** Tak je tomu v poradnách, jako jsou poradny pro drogově závislé, pro uprchlíky, poradny pro seniory, pro týrané ženy, pro lidi trpící AIDS, sociální informační centra, občanské poradny, příp. rodinné poradny a linky důvěry. V těchto poradnách bývá ovšem poradenská činnost často doplňována i některými dalšími okruhy činností podle potřeb dané klientely – např. vyplňování formulářů, doprovázení na úřady, vyjednávání, zastupování, jindy též krizová intervence, krizové přístřeší, poskytování stravy a ošacení, lékařské ošetření či zdravotní vyšetření, kontaktní práce, terapie, příp. zprostředkováním další pomoci.

Z hlediska úrovní komplexnosti je nejjednodušší poskytování informací ve vymezené oblasti a poskytování cílených rad.To je např. úlohou „občanského poradce“. Pro tuto činnost se předpokládá potřeba vzdělání na středoškolské úrovni doplněná speciální přípravou se supervizí. V poradnách mohou na úrovni ÚSO pracovat také např. zdravotní sestry, absolventi středních sociálních škol, pedagogiky apod., kteří projdou adaptačním programem a programem profesního minima pracovníka v sociálních službách (viz kap.5). Pro tyto pracovníky by bylo možné vyhradit název poradce-asistent nebo asistent poradenství.

Minimálně na úrovni VOŠ (sociální práce, sociální pedagogika) se vyskytují např. sociální poradci, kteří poskytují komplexní sociálně-právní poradenství a psychosociální poradenství.

Z hlediska odborné přípravy má poradenství mezioborový charakter, na komplexnější úrovni však vyžaduje vždy dle svého zaměření specifické dovednosti, znalosti a přístupy ke klientovi, které zahrnují znalosti komunikace, poradenské techniky, znalost psychologie, etiky, zpravidla i práva, orientaci v sítích sociálních zařízení a speciální znalosti podle cílové skupiny. Je otázka, nakolik prosté poskytování informací zahrnovat do „poradenství“. Některá „informační centra“ na druhé straně poskytují i dosti komplexní poradenské vedení návštěvníků. V kapitole 2.2. uvádíme vzestupně činnosti, které se v poradnách provádějí – snad přispějí k větší přehlednosti celé dimenze poradenství. Asociace občanských poraden také pracuje na vymezení odborných kompetencí poradce, které by mohly usnadnit diferenciaci různých úrovní.

Dříve převažovali jako poradci psychologové (rodinní poradci), dnes tomu tak již není. V poradenství pracují také odborníci s Bc. nebo Mgr. vzděláním v oblasti sociální práce, speciální pedagogiky, lékaři, právníci, ekonomové. Na této úrovni se objevují názvy jako samostatný či „zkušený“ poradce, poradce specialista, např. právní konzultant.

Zvlášť sledovanou kategorií je „krizový poradce“, který má definovaný výcvik a supervizi. Tato pracovní funkce se objevuje také na všech již zmíněných úrovních, od SŠ až po Mgr. specialistu a je pro ni požadováno specializační vzdělání v krizové intervenci a supervidovaná praxe.

V kombinaci tab. 1 a tab. 2 by bylo celkem logické zachovat univerzální název „poradce“ pro různé úrovně tohoto okruhu. Bližší vymezení bude dáno zařazením do tab.1 a

cílovou skupinou - např. samostatný odborný poradce v oblasti drogově závislých. Pravděpodobně by bylo třeba vymezit některé profesně ne zcela jasné skupiny jako jsou „rodinný poradce“, měl by být vymezen v tomto pojetí ve vztahu k „terapii“, kterou často provádí, a „občanský poradce“ (rozlišit pracovní funkce od dobrovolných a na vyšších úrovních odlišit od např. “sociálních poradců“).

Název sociální poradce je zpravidla věnován sociálnímu pracovníkovi v roli poradce. Není nám známo, nakolik se vyskytuje v různých sociálních službách takto vymezená pracovní funkce, není nám známo její vymezení. Příbuzný název „socioterapeut“ je podobně nejasný (viz níže „terapie“).

4.3.2.3. Terapie

Tento termín je značně zneužitý a vyprázdněný. Přesto jsou definičně „terapeutické služby“ zařazeny mezi základní komponenty sociálních služeb. Je tedy třeba se pokusit o jejich vymezení.

Výraz „terapie“ má svůj domov v lékařství a znamená „způsob léčby“. V sociální oblasti se legitimně objevuje v situaci, kdy pracovník pracuje s „nemocnými“, tedy lidmi, diagnostikovanými takto lékařem, k jejichž léčbě přispívá. Tzv. sociální diagnóza, pokud tento termín je používán, není diagnózou „nemoci“ ale „případu“. Při práci s případem tedy není adekvátní hovořit o „terapii“. Taková „diagnóza“ znamená komplexní orientaci v možnostech a překážkách, které má klient v sociální situaci, již chce či má řešit.

V americkém prostředí vznikl ve 30. letech termín „socioterapie“, který u nás bývá někdy přejímán. Má různé významy. V zájmu terminologické čistoty bychom upřednostnili pojetí socioterapie jako metody práce, používané v tzv. **klinické sociální práci.**[24]

Klinická sociální práce zahrnuje podle definice poskytování diagnózy, léčby a prevence duševních nebo emočních poruch jedinců, rodin a skupin v rámci služeb duševního zdraví. Je založena na znalostech a teoriích psychosociálního vývoje, chování, psychopatologie, nevědomé motivace, interpersonálních vztahů a stresu z prostředí. Léčba zahrnuje individuální, manželskou, rodinnou a skupinovou psychoterapii (podle National Institute for Clinical Social Work Advancement,1987).

Z této definice je zřejmé, že termín „socioterapie“ je vyhrazen jasně definovanému kontextu „duševního zdraví“, resp. duševních poruch. Obdobné je to s termíny, jako je „arteterapie“ či „muzikoterapie“. Tyto metody léčby s využitím umění vznikly v kontextu léčby duševních poruch a jsou řazeny mezi psychoterapeutické metody. Jejich používání předpokládá speciální výcvik podobně jako individuální psychoterapie, rodinná terapie či skupinová terapie.

Nadužití těchto pojmů v jiné oblasti, pro jiné účely a v kontextu použití bez speciálního výcviku bohužel působí jistou falzifikaci těchto pojmů.

Pokud tedy pojmu „terapie“ zachováme původní význam „způsobu léčení nemocného“, bude se tento okruh činností vztahovat výhradně na cílovou skupinu lidí, kteří mají nějakou nemoc, diagnostikovanou poruchu či trauma. Pracovník, poskytující terapii, musí mít speciální vzdělání či výcvik v poskytování terapeutické metody.

Název „terapeut“ jsme zařadili na minimální úroveň VOŠ se specializačním vzděláním - např.absolvent sociální práce s výcvikem SUR a specializací pro práci s drogově závislými může jako „terapeut“ realizovat skupinovou terapii pro drogově závislé. Na úrovni Mgr. si představíme třeba terapeuta se vzděláním psychologa, sociálního pracovníka či

[24] U nás, pokud víme, zatím neexistuje, sociální práce ve zdravotnictví je něco jiného.

etopeda, s výcvikem v terapii s obětmi násilí, který působí na část úvazku či externě v azylovém domu pro ženy.

Talentovaný středoškolák, např. psychiatrická sestra s výcvikem v psychoterapii, se podle našeho názoru může stát také „terapeutem“. Proto jsme do stejného okruhu zařadili funkci na této úrovni, kterou lze případně odlišit jako „asistent terapie“ (který se také v projektech objevil).

Mělo by se stát předmětem odborné diskuse v sociálních službách a snad i jednáním s MZ, které další činnosti zařadit mezi terapie a které ne – objevuje se např. různě zabarvený termín pracovní terapie, speciální pohybové terapie (masáže, hipoterapie, stimulace), kanysterapie, pracovní terapie se skupinou v rámci jednotného programu, sociální rehabilitace (viz okruh výchova), které sousedí s okruhy výchovy či zdravotní péče.

Je otázka, zda je přehlednější do tohoto okruhu řadit též např. ergoterapii či fyzioterapii, které lze řadit také do okruhu zdravotní péče. Bude zde zřejmě hrát i roli, které „terapie“ jsou a nadále budou hrazeny z prostředků MZ, a které z prostředků MPSV, což by se mohlo stát klíčem k odlišení těchto dvou okruhů.

4.3.2.4. Komunitní práce

Komunitní práce je metoda řešení sociálních problémů prostřednictvím podpory společenství - komunit, v místech, kde lidé žijí a kde problémy vznikají. Komunitní práce se zaměřuje na posílení znevýhodněných a marginalizací ohrožovaných skupin. Řešení problémů spočívá v aktivizaci lidí, rozvíjení jejich zdrojů, organizování a propojování zdrojů jednotlivců a zdrojů v prostředí.

Pojem „komunitní práce“ je třeba odlišit od příbuzných pojmů „rozvoj komunity“ (proces plánování rozvoje obce či regionu a jeho realizace s případným využitím tzv. komunitních koalic - sítí spolupracujících institucí v komunitě), „komunitní péče“ (soubor různých preventivních, podpůrných a léčebných aktivit realizovaných prostřednictvím sítě sociálních zařízení v obci, které umožňují postiženým, starým a chronicky duševně nemocným žít v přirozeném ne-ústavním prostředí) a „komunitní léčba“ (terapie probíhající ve speciálním prostředí léčebné komunity).

Komunitní práce je jednou z metod sociální práce, je ale také tradičně sférou činnosti přirozených lídrů a dobrovolných aktivistů, kteří mají motivaci a schopnosti pomocí komunitní práce řešit vzniklé problémy. Příkladem takových aktivistů mohou být romští aktivisté, kteří metodami komunitní práce mohou podněcovat občanskou participaci při řešení problémů soužití etnik v obci a posilovat svépomocné aktivity u Romů.

V sociálních službách je subjektem, který provádí komunitní práci, především komunitní centrum jako multifunkční sociální zařízení pro práci s ohroženými skupinami, etnickými skupinami, rizikovou mládeží aj. Komunitní práce má ve světě také často formu terénní práce s marginalizovanými skupinami (viz výklad k pojmu „animátor“ výše). Mezi kontaktní a komunitní prací je blízký vztah. Na rozdíl od kontaktní práce, komunitní práce pracuje převážně se skupinami a s různými komunitními aktéry a jejím cílem je řešení problémů komunitní povahy.

Komunitní práce není totéž co komunitní plánování. Roli komunitního pracovníka z definice dosti dobře odpovídá role asistenta pro etnické menšiny, který by mohl mít SO vzdělání (např. dvouleté studium na SŠ sociální „romský asistent“), na rozdíl od „romského pedagogického asistenta“, jehož činnost více odpovídá okruhu „vzdělávání“. Komunitním pracovníkem, který pracuje v terénu s marginalizovanými skupinami, se může stát osobnostně vhodně disponovaný sociální pracovník nebo sociální pedagog, který by měl mít odbornou průpravu v komunitní práci jako součást minimálních standardů vzdělání a speciální zkušenost či přípravu včetně praxe s cílovou skupinou (komunitní pracovník specialista). Komunitním pracovníkem v komunitním centru se ale může stát i vhodně disponovaný člověk

se SŠ a VŠ bez ohledu na odbornost, který má odbornou průpravu (příp.prošel adaptačním programem) v komunitní práci a má zkušenost v organizování a práci se skupinami (komunitní pracovník). Výhodné je, ovládá-li nějaký sport, hru na hudební nástroj či jinou, pro cílovou skupinu atraktivní činnost.

Má-li např. komunitní centrum plnit své funkce, neobejde se bez týmové spolupráce s dalšími profesionály, mezi nimiž nemůže chybět sociální pracovník či sociální pedagog a další profese.

4.3.2.5. Kontaktní práce

Jde o převažující navazování a udržování kontaktu s jednotlivci a se skupinami, které mají zvýšené překážky v kontaktu s majoritou. Hlavním rysem je snížení prahu pro dosažení služby a usnadnění kontaktu. Z této práce pak na základě navázaného kontaktu a dalšího „provázení" vyrůstají příležitosti k navazující sociální, právní, zdravotní či jiné pomoci a podpoře (vzdělání, aktivizaci, tréninku).

V připomínkách k tomuto okruhu se jedenkrát objevil návrh rozlišit kontaktní práci stacionární a terénní, které mají nepochybně svá specifika, a v koncepci standardů služeb se toto třídění v úvodu objevuje. Domníváme se ale, že „ snížení prahu" je důležitým společným znakem stacionárních i terénního služeb, ať jde o streetwork nebo o snížení kulturní bariéry při kontaktu s migranty či drogově závislými (K-centra). Jak jsme řekli v úvodu, lze třídění činností do okruhů provádět mnoha způsoby. Kontaktní centra mají blízko k poradnám, zatímco kontaktní práce v terénu má blízko ke komunitní či výchovné práci: např. německý „street" je zpravidla sociálním pedagogem. Každé třídění má své limity. Z hlediska osobnostních požadavků se zdá být streetworker bližší pracovníku K-centra než vychovateli ve stacionáři pro postižené. Snad i tato konotace hraje roli při rozčlenění okruhů.

Nenalezli jsme jiné názvy pracovních funkcí než kontaktní pracovník, streetwork, sociální asistent[25] a terénní pracovník. Jako „terénní pracovník" je často ale označován i sociální pracovník, který pracuje s rodinami a dětmi v jejich přirozeném prostředí. „Sociální asistent" mohl být dříve i SŠ, nicméně dle vyjádření odborníků z této oblasti je žádoucí dnes již žádat minimálně VOŠ sociální pedagogiky nebo sociální práce. Lze si představit i kontaktního pracovníka specialistu - pro obzvlášť náročné či neatraktivní skupiny - ačkoli právě tento druh činností nebývá dlouhodobě pracovně atraktivní a pravděpodobnost profesního postupu je tu tedy nízká (přechod na jinou stabilnější práci po několika letech je v zahraničí častý).

4.3.2.6. Sociální péče

Termín nemá jasné vymezení a ustálený význam. V anglosaském světě je „social care" oblastí poskytování sociálních služeb, „které jsou obzvlášť postaveny na vztahu", a to jak pro lidi s normálními vývojovými potřebami, tak s problémy mimořádné závislosti a deprivace. „Mnohé tyto služby mohou být poskytovány dobrovolníky, paraprofesionály nebo domorodými pracovníky", říká pod tímto heslem „The social work dictionary" NASW Press,1995.

Jde o soubor aktivit, které podporují či usnadňují za pomoci speciálních pomůcek nebo bez nich běžné životní fungování lidí, kteří bez této podpory či náhrady nemohou fungovat ve společnosti důstojně a nezávisle. Umožňují tak částečné vyrovnání sociálních důsledků trvalého či dočasného zdravotního postižení či jiného znevýhodnění. Tyto činnosti mohou být realizovány v přirozeném prostředí domova klientů (pečovatelská služba) nebo ve vhodně přizpůsobeném prostředí (např. chráněném bydlení, domově pro seniory, stacionáři apod.). Jde o činnosti naplňující základní komponenty služeb **„pomoc při sebeobsluze,**

[25] Tento název považujeme za značně zavádějící a nejraději bychom jej vypustili.

pomoc s hygienou, zajištění stravování a transportu, pomoc s chodem domácnosti, zprostředkování sociálního kontaktu".

Uvedené činnosti jsou obsahem služeb řízené i sebeurčující osobní asistence, podle námětu ing.Hrdé lze však sebeurčující asistenci provádět bez jakékoli kvalifikace, zatímco u řízené se požadují znalosti podle jejího zaměření. Navrhujeme tedy zařadit **osobního asistenta pro řízenou asistenci** na minimální úroveň SŠ + specializační kurs nebo doplňkové kvalifikační vzdělání (min.300 hod.), protože musí mít řadu diferencovaných znalostí a dovedností v práci se specifickou skupinou postižení a měl by pracovat na základě individuálního plánu, který provede např. rehabilitační lékař či jiný odborník. Proto může být potřeba pro tuto roli přijmout i pracovníka s vyšším vzděláním.

Dále jsou tyto činnosti obsahem tradičně nazývaného „pečovatelství" a dle komentářů by bylo vhodné název zachovat. Navrhujeme odlišit různé úrovně vzdělání pečovatele od ZŠ+ kurz 120 hodin (pomocník v sociální péči), přes základní úroveň „pečovatel" s minimálně SO vzděláním v příslušné oblasti (např. učební obor „práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních") nebo s jiným SO vzděláním + kurzem pečovatelství (120 hodin) a s názvem „samostatný pečovatel" pro absolventa ÚSO sociální pečovatelství nebo SŠ + doplňkové kvalifikační vzdělání v pečovatelství (min.300 hodin).

Pro pečovatele a osobní asistenty je velmi významné, jaký vztah mají k lidem obecně a ke svým klientům zvláště – jde často o intimní péči, častý a dlouhodobý kontakt, který někdy nahrazuje jiné vztahy a práce může být emočně i osobnostně velmi náročná a vede k vyhoření. Proto více než vzdělání je zde třeba zdůraznit následnou péči o pečovatele např. formou supervize. Pečovatel by měl pracovat v týmu, v němž je i sociální pracovník, buď jako vedoucí nebo odborný konzultant vzhledem k časté potřebě dalších navazujících služeb či řešení speciálních případů.

Na vyšší úrovni komplexnosti se již takto definované činnosti podle nás nevyskytují, ale navazují na ně ostatní činnosti v sociálních službách.

4.3.2.7. Ošetřovatelská péče

V připomínkách k prvé verzi tabulky 2 jsme získali podnět od Mgr. Dvořákové, abychom přidali mezi okruhy také „ošetřovatelství". Mgr.Dvořáková nám také poskytla definici ošetřovatelské péče tak, jak je v souladu se světovými trendy navrhována v návrhu MZ zákona o zdravotní péči :

„Ošetřovatelská péče je soubor odborných činností zdravotnického charakteru zaměřených na prevenci, udržení a podporu zdraví a zajištění základních zdravotních potřeb. Její nedílnou součástí je i péče o nevyléčitelně nemocné, zmírňování jejich utrpení a zajištění klidného umírání a důstojné smrti. Ošetřovatelskou péčí se též rozumí uspokojování individuálních biopsychosociálních potřeb klientů. Je poskytována ve zdravotnických zařízeních ambulantního a lůžkového typu a také v aktuálním sociálním prostředí jednotlivců, rodin a komunit"[26]

Ošetřovatelskou péči je oprávněn provádět pouze zdravotnický pracovník, a to diferencovaně dle náročnosti.[27] K této činnosti je nezbytné získat odborné vzdělání na různé úrovni, nelze je poskytovat neproškolenými laiky.

MZ právě dokončuje přípravu zákona o způsobilosti zdravotnických pracovníků k vnějšímu připomínkovému řízení. Současné kategorie zdravotnických pracovníků i

[26] Tím se rozumí i domovy důchodců, věznice apod.

[27] Současně platná vyhláška 77/81 Sb., o zdravotnických pracovnících a Směrnice č. 10/1986, o náplních středních, nižších a pomocných zdravotnických pracovníků. V legislativním procesu je návrh o způsobilosti k výkonu zdravotnických povolání.

v sociálních službách jsou podle dosud platných předpisů, a to podle vyhlášky 77/8l Sb., o zdravotnických pracovnících, jejich pracovní náplně podle Směrnice č. l0/l986.

Podle kolegů z domovů důchodců a ústavů s pečovatelskou službou v jejich zařízeních pracují zejména střední zdravotničtí pracovníci a absolventi středních zdravotnických škol, výjimečně i vyšší zdravotnické školy (které však výše citované předpisy neznají), nižší zdravotničtí pracovníci - ošetřovatelky, které jsou vzdělávány buď v akreditovaných kurzech nebo tuto kvalifikaci získávají po ukončení 3. ročníku střední zdravotní školy. Další, pomocnou, ale ještě zdravotnickou kategorií jsou pomocní zdravotničtí pracovníci, kterým k výkonu práce postačuje sanitářský kurz převážně 100 hodinový (ale jsou akreditované i delší). Kromě toho někde zaměstnávají rehabilitační sestry či fyzioterapeuty, někde - hlavně v rámci větší kapacity nebo při větším souboru ústavů - i dietní sestry.

Výše uvedení pracovníci by měli stejně jako jiní pracovníci v sociálních službách vedle zdravotnické kvalifikace splňovat **osobnostní předpoklady** pro práci v sociální oblasti a profesní **minimum sociálních znalostí a dovedností** uvedených výše. Připomeneme, že každý pracovník, který přímo službu vykonává, potřebuje dle názorů odborné veřejnosti nespecifické dovednosti poradenství, krizové a kontaktní práce. Podle typu klientely pak každý pracovník v dané službě potřebuje mít znalosti o této klientele a jejích specifických potřebách.

Na vyšších úrovních komplexnosti pak v sociálních službách působí i další zdravotničtí specialisté – např. lékaři – psychiatři, rehabilitační lékař, ortoped a další. Uvedený okruh tyto kvalifikace může obsáhnout.

4.4. Shrnutí

Předložený návrh považujeme za podklad pro další průzkum názorů na personální standardy a navrženou strukturu pracovníků, s využitím materiálů v příloze 4, kterému by měla předcházet odborná diskuse mezi všemi koordinátory práce na standardech služeb a dalšími pozvanými odborníky.

Současně doporučujeme, aby v co nejkratší době bylo zmapováno, analyzováno a následně použito kritérium úrovně rizika a stresu, které dle některých názorů lze považovat za rovnocenné kritériím odbornosti a komplexnosti.

5. Náměty k tvorbě systému celoživotního vzdělávání v sociálních službách

Při vytváření návrhu systému celoživotního vzdělávání jsme začali utříděním používaných termínů a vytvořením přehledu forem celoživotního vzdělávání (5.1.). Dále jsme vytvořili přehled účastníků systému dalšího vzdělávání, kteří jej mohou realizovat (5.2.). V kap.5.3. jsme stanovili kritéria, která by měl splňovat systém celoživotního vzdělávání v sociální službách, navrhli jsme jeho komponenty, subjekty, úlohu a používané nástroje a popsali jsme proces, kterým by bylo možné jej realizovat. Vycházeli jsme přitom jednak z již dříve vypracovaných návrhů (Phare GTAFII WP4 B), jednak z návrhu zákona o sociálních službách a z dosavadních zkušeností při tvorbě programů dalšího vzdělávání. Používaná terminologie (MPSV, kraj, obec, poskytovatel, Inspektoráty služeb, Institut pro rozvoj dalšího vzdělání, licence atd.) respektuje vymezení termínů ze zmíněného zákona.

Návrh považujeme za podklad k další diskusi zejména proto, že systém dalšího vzdělávání musí být podle našeho názoru vždy produktem součinnosti odborníků a ostatních aktérů v systému sociálních služeb a vzdělávání.

5.1. Přehled forem celoživotního vzdělávání

Vzhledem ke značné roztříštěnosti termínů používaných v oblasti celoživotního vzdělávání jsme možnou varietu zúžili a operujeme v dalším textu se třemi základními kategoriemi pojmů, které také vysvětlujeme:

- kvalifikační vzdělání
- specializační vzdělání
- zdokonalovací vzdělání

5.1.1. Kvalifikační vzdělání

Tento termín je tradičně vyhrazen tomu typu vzdělání, které vede k dosažení středoškolské nebo vysokoškolské kvalifikace v soustavě kmenových oborů a studijních programů ve školské soustavě, např. kvalifikace sociálního pracovníka, speciálního pedagoga, zdravotní sestry apod. Tyto kvalifikace stanovuje primárně MŠMT a certifikuje dosaženou kvalifikaci diplomem nebo vysvědčením od akreditovaného subjektu zařazeného do sítě škol. Možnostem kvalifikačního[28] vzdělání pracovníků relevantních pro sféru sociálních služeb dosažitelných touto cestou se věnujeme v kap.3.

O kvalifikačním vzdělání se na tomto místě zmiňujeme proto, že do tématiky celoživotního vzdělávání nepochybně patří možnosti **alternativního dosažení kvalifikace**. V některých zemích (např. ve Velké Británii) lze totiž dosáhnout kvalifikace i jinými cestami než cestou tradičního školního studia – např. sbíráním kreditů z různých vyjmenovaných kurzů a obhájením portfolia Národních kompetencí v povolání.

[28] Termín „další vzdělávání“ je zpravidla vyhrazen jiným formám vzdělávání, než je kvalifikační vzdělávání. Celoživotní vzdělávání ovšem tuto formu zahrnuje, proto ji zde zmiňujeme, i když se jí zde nebudeme dále věnovat. V souvislosti s kvalifikačním vzděláním se v anglosaském světě používá dále termín „postkvalifikační vzdělání“- neboli vyšší stupeň kvalifikace po dosažení základní kvalifikace. Tak ve Velké Británii se nabízí sociálním pracovníkům – bakalářům postkvalifikační (my bychom řekli navazující magisterské) programy zaměřené na řízení, metody praxe nebo výuku. U nás byla většina vysokoškolských programů čtyř-či pětiletá, takže např. kvalifikace psychologa nebo speciálního pedagoga znamená absolvovat pětileté magisterské studium. Postkvalifikační (či postgraduální) program je pak až doktorandský. U jiných profesí lze dosáhnout kvalifikace již na úrovni střední nebo vyšší odborné školy (např. zdravotní sestra, rehabilitační pracovnice). Další variantu tvoří vzdělání, které nevede ke „kvalifikaci“, např. bakalářský program na FHS UK produkuje všeobecně vzdělaného bakaláře, který může kvalifikaci získat až dalším magisterským studiem.

Každá snaha hledat alternativní cesty k dosažení kvalifikace mimo ustálenou trasu vzdělávací soustavou může hrozit jistým otřesením stavovských jistot[29] a případně i devalvací společensky garantované kvality vzdělání. Proto je třeba k tomuto kroku sahat zdůvodněně, aniž by vzdělávací soustava byla vážněji ohrožena (např. organizovat je ve spolupráci se školami, limitovat takové alternativy jako přechodná opatření v určitém období, omezit je pro jasně definované skupiny apod.)

U nás existuje v oblasti sociálních služeb silný tlak zejména na pozici kvalifikovaného sociálního pracovníka, což souvisí s absencí společenské prestiže tohoto oboru v minulém režimu a s vysokou poptávkou po této kvalifikaci v současném režimu. Podobný tlak je vyvíjen na pozici středoškolsky vzdělaných pracovníků v oboru „sociálních činností", kterých je stále nedostatek.

5.1.2. Specializační vzdělání

V současné době není nijak zřejmé, co se pod tímto termínem přesně skrývá. Je předpokladem specializace mít nějakou kvalifikaci? I zde jsme v oblasti vytváření společenského konsenzu.

Specializace navozuje představu zvláštních schopností vykonávat určitou užší a hlubší oblast odborné práce získanou speciálním vzděláním či tréninkem. Každá taková průprava však nebude označována jako „specializační" (např. dobrovolník, který se naučí cílenou průpravou pracovat s databází občanských poraden, nebude označován jako specialista, přestože jde o užší a hlubší průpravu pro dobrovolnou pomoc).

Jak tedy charakterizovat „specializaci"? Může být cestou získání **specializace** standardní školní vzdělání, nebo jen jeho individualizovaná či postgraduální forma? Nebo jen nějaká forma dalšího vzdělání? Budeme předpokládat kvalifikaci, na níž se specializace teprve rozvíjí? Jak dlouhá musí minimálně být příprava specialisty? Vezměme několik příkladů, které vycházejí z návrhu struktury pracovníků v sociálních službách (viz kapitola 4).

Specialista se zde vyskytuje ve třech kontextech:

1. Specialista na základě postgraduálního (magisterského) studia a praxe – což jej vybavilo, dle předpokladů, diferencovanější znalostí určité problematiky v oboru jeho kvalifikace. Příkladů zatím nenajdeme mnoho. V budoucnu se ovšem mohou vyskytnout postgraduální programy poskytující specializaci podobně jako ve Velké Británii (viz poznámka 1, str. 1). Jde o programy dlouhé zpravidla 1 – 3 roky.

2. Specialista jako odborník s kvalifikací v určité oblasti, který dále prošel speciálním výcvikem a věnuje se užší oblasti své původní kvalifikace, kterou by bez tohoto výcviku nemohl dělat. Výcvik je přitom natolik časově náročný, že jej nelze v plném rozsahu integrovat do standardní školské výuky. Toto je nejčastější příklad specialisty (např. psycholog vyučený v rodinné terapii, sociální pracovník vyučený jako trenér VTI nebo jako supervizor apod.).Většina specializačních příprav v této oblasti se pohybuje také mezi 1 až 3 roky, některá trvá i 5 let.

[29] V 60. letech došlo v celém vyspělém světě k masovému zpochybňování úlohy vzdělání v pomáhajících profesích obecně, což vedlo k pozitivnímu rozmachu dobrovolnictví a svépomoci (zejména v souvislosti s tzv. antipsychiatrickým hnutím), v současné době však tyto tendence přetrvávají již jen ve skupinkách aktivistů ve Velké Británii a v USA. Jedním z důležitých argumentů proti těmto tendencím byly samozřejmě důvody ekonomické (dobrovolníci, ještě k tomu bez adekvátního vzdělání, jsou v podstatě vykořisťováni, bez nároku na odměnu za svou práci). Tradiční „vstupenka" na trh práce ve formě diplomu o kvalifikaci tak znovu posílila svůj kredit. Její znehodnocení formou alternativních způsobů jejího dosažení tak vyvolává silné obranné reakce a odpor těch, kdo jsou strážci dveří v oborech, zejména pak ve školách.

3. Specialista jako člověk bez relevantní kvalifikace, s určitými speciálními osobními dispozicemi doplněnými výcvikem v určitém minimálním rozsahu (např. 300 hodin) v úzce zaměřené odborné činnosti, která se nevyučuje ve standardní formě vzdělání (např. osobní asistent pro řízenou asistenci). Lze si představit vznik podobných programů v nově se u nás rozvíjejících oblastech služeb. Příkladem může být iniciativa Společnosti pro ranou péči, která vytvořila vlastní program výcviku v oblasti rané péče pro vybrané účastníky.

Znovu tu vyvstává otázka, zda o specializaci nehovořit spíše jen tam, kde existuje již nějaká předchozí alespoň oborově blízká kvalifikace.

Důležitým průvodním znakem specializace je, že specialistů je méně než kvalifikovaných odborníků. Pokud by skutečně fungoval trh, jejich služby by měly být dražší a jejich činnost by měla být provázena vyšší prestiží a finančním ohodnocením (viz zařazení do platových tabulek).Tak je tomu třeba v lékařských povoláních, v sociální oblasti to ovšem zatím přesně neplatí.V budoucnu lze takový vývoj nicméně očekávat a již nyní probíhá boj o prestiž určitých specializací přinejmenším kvůli specifickým pracovním podmínkám a finančnímu hodnocení.

Pro ujasnění různých významů specializace nesmíme tedy zapomínat právě na to, že vymezení specializace musí být produktem společenské objednávky určité „užší a hlubší oblasti činnosti“, a že tedy půjde nakonec v katalogu prací o vyjmenované oblasti, o které má společnost vzhledem ke kvalitě poskytované péče zájem.

Stanovení oblastí **specializace** se nutně mění v čase, některé nové oblasti, zprvu speciální, přecházejí do standardního vzdělání, jiné se přežijí, vyjdou takříkajíc z módy, a jsou nahrazovány novými. V každém období budou **specializace** pravděpodobně produktem vyjednávání mezi MPSV, vzdělavateli, zaměstnavateli a profesními skupinami či organizacemi.

Právě profesní skupiny mají největší zájem na tom, aby jejich členové byli preferováni na trhu práce a získali vyšší prestiž. Některé takové skupiny jsou již dnes aktivní, vytvářejí profesionální standardy ve své oblasti, stanovují vzorové pracovní profily, vytvářejí vlastní systémy specializačního vzdělávání s předepsaným počtem hodin výcviku a čile lobují. Tyto skupiny mají vyšší naději, že se jejich **specializace** ocitne mezi společensky uznanými pracovními kategoriemi.

Politické a společenské vlivy by měly být samozřejmě vyvažovány hledisky odbornými, totiž posouzením, které odborné činnosti vyžadují skutečně speciální znalosti a jemnější, diferencovanější přístup vyžadující i jistý talent a zvláštní schopnosti na straně odborníka.

Společensky nejvíce sledované specializace mohou být ještě zdůrazněny udělováním **licencí**. Licence je pečetí společenské prestiže spojené se zvýšenou odpovědností jak na straně společnosti, tak zpravidla i na straně licencovaného odborníka. Pro udělení licencí je třeba vytvořit kontrolovatelná kritéria profesionálních kompetencí v dané oblasti, na jejichž základě lze sledovat a posuzovat, zda licencovaná osoba jedná **lege artis.**

5.1.3. Zdokonalovací vzdělání

Do této pojmové kategorie zařazujeme **všechny formy celoživotního vzdělávání, které nevedou k získání kvalifikace, specializace či licence**. Mohou mít rozmanitou délku a formu, od jednodenních seminářů a přednášek, přes několikadenní dílny až po modulárně sestavované vzdělávací cykly. Nejčastější formy zdokonalovacího vzdělání jsou tzv. on job training – školení na pracovišti. Další často zmiňovanou formou jsou tzv. inovační programy,

které seznamují pracovníky s novými poznatky a metodami a „refreshing courses"- kurzy k osvěžení znalostí pro ty, kdo se delší dobu octli mimo určitou profesi.

5.1.4. Návrh významných forem celoživotního vzdělávání v sociálních službách a pokus o jejich definici

Na základě předchozí analýzy forem celoživotního vzdělávání v této subkapitole shrneme ty formy celoživotního vzdělávání, které považujeme za významné při tvorbě systému celoživotního vzdělávání v současné navrhované transformaci sociálních služeb.Současně jsme se pokusili o přesnější vymezení jejich významu i místa v celém systému, navrženém dále.

a) Doplňkové kvalifikační vzdělání

Doplňkovým kvalifikačním vzděláním rozumíme takové formy celoživotního vzdělání, které zohledňují dosavadní profesionální zkušenost uchazečů, hodnotí její kvalitu a doplňují ji účinnými formami celoživotního vzdělání tak, aby odpovídala požadavkům kvalifikačního vzdělání (např. minimálním standardům vzdělání v sociální práci). Kvalifikace dosažená touto cestou může dle stavu společenského vyjednávání buď plně (udělení diplomu) nebo částečně (zařazení do kvalifikaci odpovídající pracovní kategorie v sociálních službách) kvalifikaci dosaženou tradiční trasou studia zastoupit.

Vzhledem k celkově nízkému uspokojení uchazečů o VŠ vzdělání, které dnes činí asi 42 %[30], a vysoké, tzv. odložené poptávce (starších či zralých uchazečů o studium) u různých druhů kvalifikačního vzdělání považujeme za zdůvodněné v rámci celoživotního vzdělávání v sociálních službách uvažovat o několika specifických formách **doplňkového kvalifikačního vzdělání,** omezeného aktuálně na následující skupiny pracovníků v sociálních službách**:**

- absolventy pomaturitního dvouletého vzdělání v sociální práci (**prohlubující** programy v sociální práci)
- pracovníky s jiným SŠ vzděláním než sociálním, kteří déle jak 3 roky pracují v sociálních činnostech (**aprobační** programy v sociální péči, v sociálních činnostech)
- absolventy VŠ humanitního směru jiného než sociální práce (**doplňkový program minimálního standardu vzdělání v SP**)

Potřeba kvalifikačního vzdělání se obecně řídí personálními standardy služeb a interním předpisem, který stanoví kvalifikační požadavky pro realizaci dané služby. Poskytovatel služby pak volí vlastní strategii realizace personálních standardů s případným využitím celoživotního vzdělávání pracovníků. Např. rozhoduje, zda pracovní funkci obsadí raději již kvalifikovaným pracovníkem či zda spíš z různých důvodů podpoří nedostatečně kvalifikovaného pracovníka při doplnění kvalifikace vybraným programem doplňujícím kvalifikaci či podpoří studium pracovníka v nějakém programu kombinovaného kvalifikačního studia.

[30] Viz Matějů, P., Burdová, P.: Bariéry rozvoje lidských zdrojů v České republice., září 2000, staženo z http://www.nvf.cz. Podkladová studie k projektu NVF – Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku.

b) Specializační vzdělání

Specializace znamená užší a hlubší zaměření na společensky žádanou oblast kvalifikované činnosti. Specializaci lze dosáhnout výhradně na základě speciální průpravy organizované buď v rámci navazujícího magisterského programu nebo na základě specializačního vzdělávacího programu akreditovaného za tím účelem určeným subjektem (např.Institutem RDVSS,viz kap.5.3.3.) .

Určení potřeb specializačního vzdělávání zaměstnanců se musí řídit personálními standardy služeb a interním předpisem poskytovatele sociálních služeb, který stanoví kvalifikační a specializační požadavky pro realizaci dané služby.

c) Zdokonalovací vzdělání

Zdokonalovací vzdělání zahrnuje všechny druhy programů dalšího vzdělání v sociálních službách, které nevede k získání kvalifikace či specializace.Tvoří jej nejčastěji následující programy:

1. **Adaptační programy** - organizuje je zaměstnavatel nebo sdružení zaměstnavatelů a jsou součásti standardů služeb. **Navrhujeme je jako povinnou součást celoživotního vzdělávání. Doporučený obsah: Cíle, struktura a funkce dané organizace, charakteristické znaky cílové skupiny klientů, používané metody práce, etika.**

2. **Průběžné programy dalšího vzdělání –** tzv. on job training – školení na pracovišti formou kazuistických seminářů, přednášek, supervize, mentoringu. Organizuje je zaměstnavatel a jsou součástí vzdělávací politiky pracoviště v interním předpisu. **Navrhujeme je jako povinnou součást celoživotního vzdělávání**. **Doporučený minimální rozsah 20 hod.ročně.**

3. **Inovační kurzy –** jde zpravidla o krátkodobé kurzy určené k seznámení s novými poznatky, metodami či přístupy. Mohou být organizovány obcí, krajem, zaměstnavatelem nebo mohou být volně dostupné na trhu různými vzdělávacími subjekty a zvoleny pracovníkem, který je motivován pro další vzdělání. Jde často o jednorázové aktivity, ad hoc nabízené dle poptávky a nabídky lektorů. Svazovat tyto programy požadavky na akreditaci by bylo málo účelné a vedlo by spíš k omezení flexibility v reagování na nové potřeby a možnosti. Podle nás by **ale mohla existovat možnost dobrovolné akreditace programů, které mají dlouhodobější platnost. Navrhujeme je jako doporučenou součást celoživotního vzdělávání** s odkazem na zákoník práce.

4. **Aktualizační kurzy** - pro kvalifikované pracovníky, kteří po delší dobu nevykonávali svou profesi a chtějí se do ní vrátit (po mateřské dovolené, dlouhé pracovní neschopnosti apod.). Mohou být organizovány krajem např. v rámci politiky zaměstnanosti, při nedostatku kvalifikovaných sil v určitém oboru v daném regionu apod. **Navrhujeme je jako dobrovolnou součást celoživotního vzdělávání.**

5. **Inovační či transformační programy -** lze uvažovat o komplexním inovačním programu pro určitou oblast služeb, kterou chce zadavatel vybavit novými metodami práce, nebo o transformačním programu, který využívá vzdělání jako jednu z cest k naplnění záměrů sociální politiky v oblasti, která prochází transformací.Takový transformační program může třeba plánovat, iniciovat a dotovat MPSV ve spolupráci

s kraji či přímo s určitými zaměstnavateli, případně se zahraničními účastníky (Phare, vlády jiných zemí apod.). Také si můžeme představit inovační programy na úrovni kraje či obce, které odpovídají komunitním plánům a využívají různých rozvojových fondů, nadací či lokálních sponzorů (viz kap.5.3.2.). **Realizaci národních programů inovace navrhujeme jako dobrovolnou součást celoživotního vzdělávání.**

6. **Program profesního minima pracovníka v sociálních službách –** v kapitole 4 jsme se již zmínili o návrzích odborné obce ohledně vhodného profesního minima, které by měl splňovat každý pracovník v sociálních službách. Zmiňujeme je zde pouze jako námět. Doporučeným obsahem profesního minima by mohlo být následující – **základy otevřené komunikace, základní techniky krizové pomoci a kontaktní práce, etika pracovníka v sociálních službách.**

5.2. Účastníci, kteří mohou realizovat programy celoživotního vzdělávání v sociálních službách

1. Školy

Ve většině evropských zemí patří střední a vysoké školy mezi nejvýznamnější aktéry při realizaci programů dalšího vzdělání. Zpravidla využívají učitelů, kteří působí částečně v praxi a částečně v pedagogickém procesu, např. jako učitelé praxe. Kromě standardní výuky právě školy ve spolupráci se zaměstnavateli vytvářejí potřebné programy dalšího vzdělání podle potřeb praxe. Jsou k tomu využívány jak prostory školských zařízení, tak pedagogický sbor. Zapojují se také do hodnocení programů, a to prostřednictvím diplomových prací a výzkumných studií realizovaných vlastními výzkumníky.

V našich podmínkách jsou školy často přeplněné a učitelé přetížení a mají malou motivaci se angažovat v dalších programech. Přesto je třeba s tímto potenciálem počítat a v budoucnu jej lépe využívat. Školy by měly být potenciálními partnery zejména v doplňkových programech kvalifikačního vzdělání a v hodnocení vzdělávacích programů.

2. Soukromé vzdělávací agentury

Vzdělávání v oblasti sociálních služeb patří ve srovnání s jinými oblastmi vzdělávání (např. zaměstnanců obchodních firem, bank, pojišťoven) mezi málo atraktivní.Vzdělávací programy musí být většinou dotovány, protože účastníci vzdělávání patří k nižší příjmové kategorii zaměstnanců.Ve srovnání se zahraničím lze u nás proto nalézt velmi málo soukromých vzdělávacích agentur pro tuto oblast. Spíše se v programech dalšího vzdělání setkáme s jednotlivými soukromými lektory či lektorskými týmy, které často mají ještě jiné povolání (často pracují dále s klienty). Příkladem podobné soukromé vzdělávací agentury může být třeba IPIPAP - organizace specializovaná na výuku komunikace a psychoterapeutických technik, SPIN (VTI) nebo Hermes (tým lektorů zaměřený na terapeutické dovednosti). I tyto organizace v podstatě vyrostly z poskytovatelů služeb. Nezabývají se vzděláváním obecně, ale některou jeho speciální oblastí. Připomínají tak níže uvedenou profesní asociaci či skupinu, s níž jsou často srostlé (IPIPAP – rodinná terapie, Hermes – péče o duševní zdraví apod.).

3. Vzdělávací jednotky poskytovatelů služeb

Tento typ realizátora vzdělávacích programů je pravděpodobně u nás v současné době nejčastější. Příkladem může být od roku 1992 působící RIAPS se svou tehdejší nadací Remedium, kteří realizovali desítky vzdělávacích programů v krizové intervenci a v dalších metodách, FOKUS, poskytující tréninky v oblasti péče o duševní zdraví, Diakonie ČCE, která postupně vytrénovala desítky svých zaměstnanců v moderních přístupech k práci se seniory a s postiženými, Sdružení ČKCH, které se angažuje v řadě oblastí vzdělávání, zejména v domácí a hospicové péči, v sociálním pečovatelství, ve vzdělávání manažerů a supervizorů.

Tyto jednotky často nabízejí své vzdělávací programy i jiným než vlastním zaměstnancům a stávají se tak významnými aktéry v systému dalšího vzdělávání.Čerpají z bohatého zkušenostního zázemí svých pracovníků a jsou úzce spojeni s potřebami praxe.

4. Profesní organizace a skupiny

Se zrozením nové profesní skupiny je často spojena snaha organizovat se v asociaci a následně i poctivé úsilí vytvořit systém specializačního vzdělání v dané oblasti. Takto můžeme pozorovat chování Asociace manželských a rodinných poradců, Asociace linek důvěry, Asociace péče o duševní zdraví, Asociace streetwork, Asociace občanských poraden, Společnost pro psychoterapii a rodinnou terapii, Společnost pro ranou péči a další. Tyto profesní skupiny zpravidla nabízejí i výcvik ve své oblasti, který často z nadšení a s mnohými časovými investicemi připravily za účasti zahraničních lektorů a za pomoci zahraničních grantů a nyní jej předávají jako svůj sociální kapitál na trhu vzdělávání.

Jde o významné aktéry dalšího vzdělání, s nimiž je třeba vážně počítat a respektovat je jako aktivní a užitečné partnery. Jsou příkladem dobré péče o kvalifikaci a profesní růst v dané oblasti, který by bylo podle našeho názoru vhodné iniciovat a podporovat i v dalších oblastech.

5.3. Návrh systému celoživotního vzdělávání v sociálních službách a jeho fungování

5.3.1. Kritéria tvorby systému

Formy celoživotního vzdělávání navržené v kapitole 5.1.4. mohou být bezprostředně realizovány subjekty uvedenými v kap. 5.2. Má-li se však celoživotní vzdělávání v sociálních službách stát systémem, který podporuje kontinuální rozvoj kvality sociálních služeb, musí být vytvořen racionálně fungující a životaschopný systém institucí splňující předem stanovená kritéria. Formulovali jsme následující kritéria, jimž jsme svůj návrh přizpůsobili:

- prosazení národní politiky rozvoje sociálních služeb
- uplatnění regionálních a lokálních priorit
- zajištění dohodnuté kvality
- kontinuální adresné reakce na změny potřeb ve společnosti i v oboru
- stimulaci kultury učících se organizací a celoživotního učení
- zajištění rovných šancí vzdělavatelů a zaměstnavatelů ucházet se o zdroje a o možnost vnést do systému pozitivní inovace

5.3.2. Základní komponenty systému a jejich fungování

V souladu se zákonem o sociálních službách rozlišíme různé úrovně, na kterých je třeba systém realizovat. **Úroveň národní** nejlépe garantuje prosazení národních priorit transformace a dalšího rozvoje sociálních služeb, je však personálně i finančně nejnáročnější. **Úroveň regionální** umožňuje zohlednit regionální priority. Nenahraditelná je **úroveň**

poskytovatelů služeb, která má garantovat kontinuální adresné reakce na změny potřeb ve společnosti i v oboru a stimulovat kulturu učících se organizací a celoživotního učení. Rozhodnutí o tom, které navrhované komponenty a instituce systému lze realizovat, závisí do značné míry na finančních ohledech. Kdo platí, může definovat kritéria kvality a vymáhat jejich splnění.
Čím více finančních zdrojů či jiných výhod se v systému uplatní, tím důležitější je garantovat zajištění rovných šancí vzdělavatelů a zaměstnavatelů ucházet se o zdroje a o možnost vnést do systému pozitivní inovace. Jen tak lze zajistit kontinuální vysokou motivovanost účastníků a optimální využívání zdrojů.

5.3.2.1. Národní úroveň systému a její fungování

Subjekt: MPSV, resp. další instituce, které zřizuje

Celoživotní vzdělávání je zmíněno v Národním plánu zaměstnanosti ČR jako věc národního zájmu. MPSV je důležitým aktérem systému celoživotního vzdělávání právě jako zástupce státu a jako iniciátor transformace sociálních služeb.
Při stanovování koncepcí a forem rozvoje lidských zdrojů si stát v zemích EU ponechává významné kompetence v oblastech formulování národních priorit a politik rozvoje lidských zdrojů a v přímé finanční podpoře vzdělávacích programů pro vytypované sektory či sociální skupiny. Angažuje se i v přímé podpoře opatření zajišťujících kvalitu dalšího vzdělávání včetně vzdělávání a rozvoje manažerů.[31]

Úlohy MPSV jsou podle nás následující:
- Formulování národních priorit a politik dalšího vzdělávání
- Podpora kvality vzdělávacích programů
- Přímá finanční podpora vzdělávacích projektů v oblasti priorit

Nástroje:
Národní inovační programy – jsou specifickou formou zdokonalovacího vzdělání, které se mají stát významným motorem transformace služeb. Jsou vyhlašovány 1x za 3-4 roky na základě vytyčení národních priorit.
Národní inovační programy mohou být vyhlašovány ve trojí podobě:
- podle sektorů (např. senioři v DD, ÚSP pro mládež apod.)
- podle příjemců vzdělávání (např.manažeři sociálních služeb)
- podle témat (např. hodnotící nástroje kvality péče a jejich implementace v práci sociální organizace)

Návrh fungování:

a) Vytyčení národních priorit

V součinnosti reprezentantů státní sociální politiky, odborníků a zástupců sociálních partnerů ve vzdělávání (např. prostřednictvím Rady pro rozvoj vzdělávání, viz návrh zákona o sociálních službách) jsou jednou za 3 - 4 roky zvoleny národní priority ve vzdělávání podle sektorů sociálních služeb (např. péče o seniory v domovech důchodců), sociálních skupin

[31] Blíže viz Mandíková, H: Současnost a budoucnost vzdělávání dospělých v České republice. září 2000, staženo z http://www.nvf.cz. Podkladová studie. Součást projektu NVF – Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku.

(např. manažeři sociálních organizací) a témat (např. způsoby zvyšování kvality v sociální organizaci).

b) Stanovení kritérií kvality a výstupů vzdělávacích programů

Priority jsou rozpracovány do vzdělávacích politik pro jednotlivé sektory, skupiny a témata prostřednictvím Výborů pro celoživotní vzdělávání zřizovaných při Institutu rozvoje dalšího vzdělávání (dále IRDV). Součástí vzdělávací politiky v dané oblasti je stanovení cílových skupin, cílů vzdělávání, požadovaných výstupů ze vzdělávacích programů, stanovení adekvátních forem vzdělávání a kritérií jejich hodnocení.

Základem práce Výborů pro celoživotní vzdělávání jsou zástupci profesních asociací působících v dané oblasti, zástupci relevantních škol, poskytovatelů služeb a uživatelů. Ti stanovují ve spolupráci s odbornými konzultanty a metodikem pro vzdělávání z IRDV kompetenční profily specialistů a pracovníků v dané oblasti a konkrétně formulují, jakou „přidanou hodnotu“ či kvalitu mají přinést vzdělávací programy v jejich oblasti a jak se to pozná.

Zajištění kvality se musí opírat jednak o přímé prostředky, tj. cyklus **stanovení kritérií kvality, stanovení ukazatelů kvality a kontrol**, jednak o některé nepřímé prostředky podpory kvality. Jde o personálně i odborně náročný proces, kterému se věnujeme podrobněji níže.

c) Dotace vzdělávacích programů splňujících stanovená kritéria

Na základě stanovených priorit, kritérií kvality a přidělených finančních prostředků státního rozpočtu jsou vyhlášeny národní programy inovace (zhruba na tříleté období), do nichž se mohou zapojit prostřednictvím projektů celoživotního vzdělávání čtyři subjekty: kraje , obce, nadregionální poskytovatelé služeb a sdružení poskytovatelů služeb.

Projekty celoživotního vzdělávání sestavují uvedené subjekty tak, aby obsahovaly konkrétní vzdělavatele a poskytovatele služeb, kteří se do projektu zapojí. Projekty obsahují kdo (vzdělavatel) koho (jaké pracovníky a kolik) za jakých podmínek (okolnosti, rozpočet), jakými metodami, s jakými výsledky, za jak dlouho a v jaké stanovené oblasti vyškolí.

Odpovědnost za dodržení stanovené kvality a realizaci výstupů má předkladatel - příjemce grantu.Ten si pro projekt vybírá vzdělavatele, zavazuje jej pro dosažení kvality a kvalitu sleduje. Kvalita je namátkově sledována též dalšími subjekty (např. Výbory pro vzdělávání, které stanovily kritéria kvality).

Projekty posoudí komise Institutu rozvoje dalšího vzdělání a ty, které splňují stanovená kritéria doporučí dotační komisi MPSV. Dotační komise zváží regionální kritéria a finanční možnosti a rozdělí zdroje vybraným projektům.

Naplnění vstupních kritérií

Navržený systém realizace národních inovačních programů splňuje podle našeho názoru tři z požadavků uvedených v úvodu této kapitoly, které jsou pro tuto úroveň relevantní: **prosazení národních priorit, zajištění dohodnuté kvality a zajištění rovných šancí vzdělavatelů a zaměstnavatelů ucházet se o zdroje a o možnost vnést do systému pozitivní inovace.** Zejména třetí z těchto požadavků, zajištění rovných šancí, považujeme přitom v navrhovaném systému v současné době za velmi důležitý – podněcuje totiž tvořivost a aktivitu jak na straně vzdělavatelů,tak na straně zaměstnavatelů. Současně navrhovaný systém podněcuje jejich vzájemnou spolupráci při tvorbě a plánování programů a tak podněcuje praktický dopad a efektivitu vzdělávání.

Vzdělavatelé ve spojení se zaměstnavateli se mohou ucházet o dotace více cestami, což snižuje riziko monopolizace a korupce. U větších státních zakázek jistě tento aspekt není zanedbatelný. Zaměstnavatel si může svobodně volit vzdělavatele buď na trhu nebo si udržovat vlastního, je-li to pro něj výhodné.

Menší poskytovatelé služeb se mohou sdružovat v rámci obcí či krajů a podávat společné projekty jejich prostřednictvím. Kraje a obce mohou tento proces facilitovat a podporovat tak spolupráci poskytovatelů služeb v regionu.

Odpadá nutnost pro zajištění státních priorit akreditovat vzdělavatele a vzdělávací programy, což by bylo dosti těžkopádné, časově náročné a vystavené tlakům různých partikulárních zájmů - zájem hlídat kvalitu má především příjemce grantu, který je pod hrozbou návratu dotace při nedodržení očekávaných výstupů.

Rozhodování o kritériích kvality a o přidělení prostředků ze státního rozpočtu je odděleno. Také je oddělen zadavatel programu - MPSV skrze Radu pro rozvoj a Výborů pro vzdělávání - a jeho realizátor (vzdělavatel a poskytovatel služeb), což zvyšuje spravedlnost a z větší části eliminuje trvalé prosazení partikulárních zájmů určité mocenské skupiny. Je ovšem třeba důsledně pečovat o kulturu nekřížení zájmů při personálním obsazování navržených institucí, což není při omezeném počtu odborníků a aktivních aktérů v této oblasti jednoduchá úloha.

Systém je flexibilní v tom, že poskytovatelé, obce i kraje se angažují při zpracování informací a poskytování podnětů pro tvorby národních priorit (zdola nahoru) a posléze tyto priority realizují prostředky, o jejichž optimálním využití na základě projektu a v konkurenci s ostatními sami rozhodují.Tak mohou do systému celoživotního vzdělávání vnášet nové nápady, metody a další inovace a přitom hledat levnější a účinnější varianty.

5.3.2.2. Regionální úroveň systému a její fungování

Subjekty: kraje a obce

Úlohy:

Kraje:

Realizují národní priority a politiky dalšího vzdělání: na základě dotací z MPSV realizují systémem grantů na projekty pro vzdělavatele a zaměstnavatele národní programy inovace v sociálních službách ve své působnosti buď přímo (sociální služby na úrovni kraje), nebo prostřednictvím obcí, v nichž je služba realizována.

Realizují regionální priority v dalším vzdělávání na základě komunitních plánů rozvoje služeb. Např. podporují systémem grantů programy doplňkového kvalifikačního vzdělání, mají-li v regionu nedostatek kvalifikovaných pracovníků v sociálních službách, nebo podporují aktualizační programy (pro vtažení matek z mateřských dovolených nebo kvalifikovaných pracovníků, kteří v oboru nepracovali déle jak 5 let) na trh práce apod.

Analyzují vzdělávací potřeby pracovníků v sociálních službách ve vztahu ke kvalifikačním standardům a ke standardům sociálních služeb a v součinnosti s IRDVSS, obcemi a se sociálními partnery plánují regionální politiku dalšího vzdělávání, která je součástí komunitních plánů.

Hodnotí kvalitu akreditovaných programů dalšího vzdělání realizovaných na úrovni kraje na základě stanovených kritérií kvality a požadovaných výstupů.

Prostřednictvím výzkumu kontinuálně sledují vzdělávací politiku poskytovatelů služeb a její dopad na kvalitu poskytovaných sociálních služeb a na základě zjištěných souvislostí dávají podněty pro národní a regionální politiky dalšího vzdělání.

Obce:

Realizují národní priority a politiky dalšího vzdělání – na základě dotací z MPSV realizují systémem grantů pro vzdělavatele a zaměstnavatele národní programy inovace v sociálních službách ve své působnosti.

Realizují obecní priority v dalším vzdělávání na základě komunitních plánů rozvoje služeb. Např. podporují systémem grantů inovační programy se zahraniční účastí v oblasti, kde chtějí rozvinout nové služby dle komunitního plánu nebo chtějí-li podpořit doplňkovým kvalifikačním programem určitou skupinu pro uplatnění v sociální oblasti – např. absolventy jiných humanitních škol.

Analyzují vzdělávací potřeby pracovníků v sociálních službách ve vztahu ke kvalifikačním standardům a ke standardům sociálních služeb a v součinnosti s IRDVSS, kraji a se sociálními partnery plánují obecní politiku dalšího vzdělávání.

Hodnotí kvalitu akreditovaných programů dalšího vzdělání realizovaných na úrovni obce na základě stanovených kritérií kvality a požadovaných výstupů.

Podílejí se na výzkumu kontinuálního sledování vzdělávací politiky poskytovatelů služeb a jejích dopadů na kvalitu poskytovaných sociálních služeb a výsledky promítají do obecní politiky dalšího vzdělávání v sociálních službách.

Nástroje:

Regionální a obecní programy rozvoje

Celoživotní vzdělávání by mělo být jednou z kapitol komunitního plánu. Mechanismy realizace regionálních a obecních priorit mohou být analogické jako při realizaci národních priorit. Podpora celoživotního vzdělávání na této úrovni se může dít ovšem i jinými formami – např. přímými příspěvky na stipendia zaměstnanců, kteří si doplňují kvalifikaci v preferované oblasti nebo „zakoupením“ aktualizačních kurzů pro ženy při návratu z mateřské dovolené v regionu apod.

Financování programů na úrovni kraje se děje vícezdrojově – převážně však ze státního rozpočtu. Na úrovni obcí se financování děje z menší části ze státního rozpočtu, z větší části z obecních a jiných zdrojů.

Naplnění vstupních kritérií

Uvedené programy naplňují především požadavek uplatnění regionálních a lokálních priorit v systému celoživotního vzdělávání. Přispívají také k zajištění kontinuální adresné reakce na změny potřeb ve společnosti i v oboru v rámci kraje a lokality.

Pro zajištění požadavku dodržení dohodnuté kvality by pro tyto programy mělo platit splnění určitých kritérií kvality při přípravě a realizaci vzdělávacího programu. IRDVSS může v tomto směru vypracovat metodický pokyn jako doporučení pro kraje a obce.

5.3.2.3. Úroveň poskytovatelů služeb

Subjekt: registrovaný poskytovatel sociálních služeb nebo sdružení registrovaných poskytovatelů služeb

Úkoly:

Nadregionální poskytovatelé služeb či sdružení poskytovatelů služeb realizují národní priority a politiky celoživotního vzdělávání prostřednictvím vzdělávacích projektů na základě přímých dotací z MPSV.

Regionální poskytovatelé služeb mohou realizovat národní priority a politiky celoživotního vzdělávání prostřednictvím krajů a obcí přímou účastí při tvorbě projektů.

Registrovaní poskytovatelé vytvářejí a realizují v souladu se standardy sociálních služeb vzdělávací politiku jednak přímým organizováním adaptačních a průběžných programů vzdělávání, jednak podporou účasti zaměstnanců v programech celoživotního vzdělávání.

Všichni poskytovatelé se podílejí na realizaci národních, regionálních a obecních programů inovace dle svých možností aktivní podporou, uvolňováním a informováním zaměstnanců, pro které jsou programy relevantní.

Nástroje: Vzdělávací politika poskytovatelů služeb
Vzdělávací politika je součástí registračních standardů služeb a je každoročně aktualizována. Poskytovatelé služeb se mohou pro účely společných projektů dalšího vzdělání svých zaměstnanců sdružovat a vytvářet společné politiky a programy dalšího vzdělání.

Popis procesu:

Součástí realizace vzdělávací politiky by měly být **průběžné programy vzdělávání,** tj. supervize, týmové porady a kazuistické semináře, které by měly být začleněny do režimu práce organizace (doporučený minimální rozsah je 24 hodin ročně). K průběžným programům vzdělávání patří dále přednášky a workshopy týkající se poznatků o cílové skupině, s níž poskytovatel pracuje, a o metodách práce s touto skupinou. Minimálně jednou za rok by pracovníci měli mít možnost se něco dozvědět o práci se „svou“ skupinou, její rodinou, blízkými organizacemi apod.

Jako součást standardů služeb by zaměstnavatel měl mít povinnost zajistit **adaptační trénink** pro nového pracovníka: seznámení s organizací, s cílovou skupinou a specifickými metodami používanými v organizaci a další důležité informace dle politiky organizace.

Poskytovatel dále vytváří vlastní politiku podpory zaměstnanců v programech **kvalifikačního, specializačního a inovačního vzdělání** podle druhu poskytovaných služeb.V tom se řídí **personálními standardy sociálních služeb, příp.kompetenčními profily**, které vydávají Výbory pro vzdělání při IRDVSS nebo profesní asociace.

Financování se děje vícezdrojově, obsahuje i dotace ze státního rozpočtu na vzdělávání.

Naplnění vstupních kritérií

Na této úrovni má být především stimulována **kultura celoživotního vzdělávání.** Poskytovatelé služeb mají podle našeho názoru zejména za úkol **nastartovat ve své organizaci kulturu učící se organizace**, to znamená vytvořit takové nástroje a takovou

atmosféru, aby učení přinášelo zaměstnancům nové a zajímavé podněty pro jejich práci a aby se necítili ohrožení tím, že nahlas mluví o nejistotách a o tom, co se nedaří. Důležité je, aby zaměstnanci chápali a dostávali možnost pozitivně ovlivňovat nejen své vlastní chování, ale i chování celé organizace. Další důležitou složkou této kultury je týmová spolupráce a vzájemná podpora při zvyšování kvality práce.

Pro zajištění dohodnuté kvality na této úrovni je rozhodující sledování vzdělávací politiky a jejího efektu na kvalitu služby, které by mělo být v kompetenci inspektorů sociálních služeb.

Co se týče inovačních programů, které nevedou k žádné kvalifikaci, specializaci či licenci ani nečerpají z prostředků státního rozpočtu, na jejich kvalitu by se podle našeho názoru nemusely vztahovat žádné předpisy a omezovat tak principy volného trhu. Kontrola dodržení kvality inovačních programů by totiž byla nepřiměřeně náročná vzhledem k jejich rozmanitosti, krátkodobosti atd. Poskytovatel služeb a zejména zaměstnanec by se tak mohl řídit vlastními potřebami a kritérii volby těchto programů.

Domníváme se, že by bylo třeba možné nabídnout vzdělavatelům, kteří se chtějí nechat „dobrovolně“ akreditovat (zvýšení šance na trhu), si tuto službu u IRDVSS za příslušný poplatek objednat. Akreditovaný program by musel splňovat stanovené vzdělávací standardy, mohl by být kontrolován za strany MPSV, kraje či obce a informace o něm by byla umístěna na webové stránce IRDVSS.

5.3.3. Další komponenty systému

Vedle uvedených základních komponent systému se zde chceme zmínit ještě o dalších komponentách, které nějakým způsobem do systému vstupují nebo mohou vstupovat, a proto je třeba vyjasňovat jejich možné úlohy.

Subjekt: Zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb

Úlohy: Zaměstnanci jsou povinni naplňovat vzdělávací politiku svého zaměstnavatele, rozvíjet svou odbornost a celoživotně se vzdělávat. Údaje o účasti v celoživotním vzdělávání soustředí v indexu celoživotního vzdělávání, který předkládají např. pro účely akreditace sociální služby, kde pracují, pro vlastní registraci v profesním registru, v případě, že se ucházejí o specializaci či chtějí získat licenci apod.

Finančně přispívají zejména na programy, které si sami zvolí mimo programy dalšího vzdělávání organizovaných zaměstnavatelem.

Subjekt: Sociální partneři

Možné úlohy různých sociálních partnerů:
Mezi sociální partnery v této oblasti patří zejména sdružení uživatelů služeb, profesní asociace a skupiny, odbory a další organizace občanské společnosti, které mohou mít jednak významnou roli při zjišťování kvality dalšího vzdělání v jeho dopadech na kvalitu služeb (účast ve výzkumu a hodnocení kvality), jednak přicházejí s vlastními podněty ohledně inovací a kvalifikačních a specializačních požadavků. Mezi partnery patří i nezávislí odborníci, kteří mohou přispívat k formulaci kritérií kvality, kvalifikačních profilů, výstupů vzdělávacích programů apod. Partneři se mohou uplatnit na všech úrovních komunitního plánování, jako členové Rady pro rozvoj vzdělávání, ve Výborech pro vzdělávání při

IRDVSS, jako členové evaluačních týmů aj. Kromě toho mohou stimulovat vznik inovačních programů prostřednictvím nabídnutých grantů, které pro určitý účel získají či poskytnou.

Subjekt: Institut rozvoje dalšího vzdělávání v sociálních službách (IRDVSS)
Vznik tohoto subjektu je navržen v zákonu o sociálních službách. Proto bylo pro nás důležité vyjasnit jeho možné úkoly v navrhovaném systému celoživotního vzdělávání. Pokud by systém měl fungovat jako celek a splňovat v úvodu vymezená kritéria, pak spatřujeme následující skupiny úkolů IRDVSS:

- připravit podklady a facilitovat dialog relevantních aktérů k vytyčení národních priorit
- vytvářet podmínky pro vytyčení a kontrolu národních programů vzdělávání
- podporovat kvalitu vzdělávacích programů přímými i nepřímými prostředky (viz níže)
- prostřednictvím Výborů pro vzdělávání definovat kvalifikace v sociálních službách a oborové specializace a akreditovat doplňkové kvalifikační programy a specializační programy vzdělávání pro tuto oblast

Úkoly: v této části podrobněji rozvedeme některé z výše uvedených úkolů

a) připravit podklady a facilitovat dialog relevantních aktérů k vytyčení národních priorit

Vytyčení národních priorit je proces, který musí být realizován ve spolupráci se sociálními partnery a veřejností. Vytyčení národních priorit se může opírat o výzkumy MPSV, analýzy kvality služeb v krajských inspektorátech sociálních služeb, analýzy vzdělávacích potřeb, zprávy a doporučení profesních asociací a sdružení poskytovatelů služeb a dalších subjektů občanské společnosti. Tyto podklady je třeba soustřeďovat a vyhodnocovat a dávat je k dispozici účastníkům rozhodování o národních prioritách. Jejich dialog je třeba řídit.Toto by měla být podle nás úloha IRDVSS.

Na realizaci národních priorit je třeba vyčlenit prostřednictvím MPSV prostředky ze státního rozpočtu. IRDVSS ve spolupráci s Radou pro další vzdělání může navrhnout dotační politiku pro financování vzdělávacích projektů pro naplnění národních programů inovace z prostředků státního rozpočtu**.**

b) vytvářet podmínky pro vytyčení a kontrolu národních programů vzdělávání

Na základě definovaných národních priorit musí být rozpracovány konkrétní politiky vzdělávání, resp.rozvoje lidských zdrojů pro různé sektory, skupiny a témata a vypracovány Národní programy inovace. V této souvislosti vidíme následující úkoly IRDVSS:

- koordinuje výbory pro další vzdělání (podle sektorů, skupin a témat), které v součinnosti s inspektoráty sociálních služeb a krajskými metodiky sociálních služeb stanovují specifická kritéria kvality a požadované výstupy národních programů inovace a programů specializace, případně navrhují modelové programy dalšího vzdělání podle sektoru, skupiny či tématu, zpracuje seznam vhodných lektorů a doporučí postup pro jejich realizaci
- stanovuje vzdělávací standardy pro projektovou přípravu a metodicko-didaktické zabezpečení národních programů dalšího vzdělávání v sociálních službách
- v součinnosti s výbory pro další vzdělávání řeší stížnosti na nedodržení kvality akreditovaných programů a při opakovaném porušení kvality odnímá akreditaci
- ve spolupráci s výbory, kraji a obcemi sleduje namátkově kvalitu realizace národních programů inovace

c) podporovat kvalitu vzdělávacích programů přímými i nepřímými prostředky

Výše uvedené úkoly přispívají přímo ke zvýšení kvality vzdělávacích programů v oblasti národních programů inovace. IRDVSS však může podporovat růst kvality i nepřímými prostředky, zejména tím, že:

- poskytuje granty pro odborný rozvoj a další vzdělání lektorů doporučených kraji, obcemi či sociálními partnery
- stanovuje metodiku průběžného hodnocení výkonu lektorů

d) prostřednictvím Výborů pro vzdělávání definovat kvalifikace v sociálních službách a oborové specializace a akreditovat doplňkové kvalifikační programy a specializační programy vzdělávání pro tuto oblast

Zde se odvoláváme na kap.5.1.-formy programů celoživotního vzdělávání. Domníváme se, že IRDVSS by mělo mít koordinující úlohu při stanovení kritérií kvality a akreditaci těch programů celoživotního vzdělávání, které vedou ke zvýšení kvalifikace či ke specializaci.Významnými partnery v tomto procesu by měly být zejména profesní asociace a odborné školy a university. Jde o náročný, částečně odborný, částečně i společensky citlivý proces, který by bylo vhodné ze strany IRDVSS facilitovat a podporovat i formou vypisování soutěží či nakupováním expertních posudků a prací. Vidíme zde zejména následující úlohy IRDVSS:

- řídí definování kvalifikačních profilů a kritérií kvality specializačních a kvalifikačních vzdělávacích programů
- akredituje v součinnosti s výbory pro další vzdělání programy dalšího vzdělávání, které vedou k udělení licence či k určité specializaci v sociálních službách, a to i zpětně (uznání dříve realizovaných programů).
- ve spolupráci s AK MŠMT akredituje programy, které vedou k doplnění kvalifikace pro práci v sociálních službách (i zpětně – vybrané programy akreditované MŠMT)

Postup akreditace (resp. licencování) specializačních programů

Jedním z prvních úkolů IRDVSS by mělo být vyjednání relevantních specializací a vypsání možnosti akreditace vzdělávacích programů pro jejich dosažení, a to případně i se zpětnou platností. Na základě toho pak vypíše možnost vytváření **oborových specializačních programů.**

Na tomto místě se budeme zabývat těmi druhy specializace[32], které mají být vymezeny v systému celoživotního vzdělávání, nikoli těmi, které jsou předmětem výuky na univerzitách a v odborných školách.

[32] V návrhu zákona o sociálních službách je jmenováno sedm oblastí specializace:

1. Supervizor
2. Školitel
3. Sociální pracovník s rodinou (+kurátor)
4. Specialista na komunitní plánování
5. Zprostředkovatel služeb
6. Metodik
7. Mediátor

V návrhu profesní struktury v kapitole 4 jsou zmíněny další možné specializace:

8. Specializace pro různé oblasti terapie
9. Specializace pro krizovou práci

Chceme se zde krátce zabývat tím, jak garantovat kvalitu vzdělávacích programů, které vedou k uznání této specializace. Analogický může být podle nás proces udělení licence.

Základem určení jakékoli specializace by měl být vedle zákona, který může určitou specializaci či licencovanou pozici určit, podnět z příslušné profesní asociace nebo profesní skupiny podaný na IRDVSS např. prostřednictvím příslušného Výboru pro vzdělání. Součástí podnětu by mělo být zdůvodnění návrhu specializace a vymezení **kompetenčního profilu**. Kompetenční profil by měl definovat, kdo se může o specializaci ucházet - např. jakou kvalifikaci a jaké další vzdělání a praxi musí uchazeč mít - a jaké znalosti, postoje a praktické kompetence či schopnosti má prokázat.

Návrh by měl projít schválením Rady pro další vzdělání, v níž by měli být nezávislí odborníci, učitelé z regionálních universit, zástupci uživatelů služeb, příp. odborů. Schválený návrh je dále předložen Výboru pro vzdělání v dané oblasti, který vypracuje návrh tzv. důkazů (prokazatelných dokladů o získání znalostí, postojů a praktických kompetencí), na jejichž základě musí být prokázáno dosažení **kompetenčního profilu**.

IRDVSS poté veřejně vypíše trvalou možnost akreditace vzdělávacího programu pro danou specializaci (trvalé umístění této výzvy na webové stránce). Jakýkoli vzdělavatel se může **bezplatně** ucházet o akreditaci vzdělávacího programu pro takto vypsanou specializaci (ne víc než 3x pro danou oblast).

K akreditaci předloží vedle stanovených dokladů vzdělávací projekt, který obsahuje:

1. jakých znalostí, kompetencí a kritérií z kompetenčního profilu uchazeč může v tomto programu dosáhnout (nemusí to být všechny, třeba jen určitá část)
2. jaké z požadovaných důkazů může v programu absolvent získat
3. jaká budou kritéria hodnocení kvality programu (pro inspektory, členy Výboru vzdělání aj.)
4. jaké metody výuky vzdělavatel volí
5. popis lektorského týmu
6. podmínky organizace a cenové rozmezí

Akreditační komise IRDVSS, v níž jsou i zástupci relevantního výboru, rozhodne o udělení akreditace a umístí informaci a akreditovaném uchazeči na svých webových stránkách. Počet akreditovaných programů pro danou specializaci může být neomezený. Zájemce si tak může volně vybírat z nabídky vzdělávacích programů, chce-li dané specializace dosáhnout, případně skládat postupně různé programy k jejímu dosažení.

Naplnění stanovených kritérií

Navržený postup zajišťuje rovnost a konkurenci na trhu programů, které vedou ke specializaci a licenci.To by mělo vést ke zvyšování kvality a snižování ceny.

---

10. Specializace pro řízení
11. Specializace pro řízenou osobní asistenci
12. Specializace pro VTI
13. Specializace pro komunitní práci s marginalizovanými skupinami
14. Specializace pro kontaktní práci s gangy
15. Specializace pro různé – pedie (např.logopedie, surdopedie)
16. Specializace v oblasti zdravotní péče dle zdravotnických oborů specializace

5.4. Shrnutí

V této kapitole jsme se pokusili nejprve utřídit a ujasnit různé formy celoživotního vzdělávání a navrhli jsme jejich definice.

Z hlediska systému celoživotního vzdělávání považujeme za významné následující formy:

a) doplňkové kvalifikační vzdělání, které zohledňuje dosavadní profesionální zkušenost účastníka a nabízí doplnění kvalifikace dle stanovených kritérií . Programy tohoto druhu navrhujeme akreditovat. Zmiňujeme tři aktuální formy žádaného doplňkového vzdělání.
b) Specializační vzdělání, které vede k užšímu a hlubšímu zaměření na společensky žádanou oblast kvalifikované činnosti. Programy tohoto druhu navrhujeme akreditovat.
c) Zdokonalovací vzdělání- které zahrnuje ostatní formy dalšího vzdělání, z nichž některé podrobněji rozebíráme a dále i navrhujeme systém jejich realizace v kap.5.3.Tyto programy se podle našeho názoru nevyplatí akreditovat.

Formy celoživotního vzdělávání navržené v kapitole 5.1. mohou být bezprostředně realizovány subjekty uvedenými v kap.5.2. Má-li se však celoživotní vzdělávání v sociálních službách stát systémem, který podporuje kontinuální rozvoj kvality sociálních služeb, musí být vytvořen racionálně fungující a životaschopný systém institucí splňující předem stanovená kritéria. Formulovali jsme následující kritéria, jimž jsme svůj návrh přizpůsobili:

- prosazení národní politiky rozvoje sociálních služeb
- uplatnění regionálních a lokálních priorit
- zajištění dohodnuté kvality
- kontinuální adresné reakce na změny potřeb ve společnosti i v oboru
- stimulaci kultury učících se organizací a celoživotního učení
- zajištění rovných šancí vzdělavatelů a zaměstnavatelů ucházet se o zdroje a o možnost vnést do systému pozitivní inovace

Dále jsme navrhli čtyři nástroje realizace systému celoživotního vzdělávání:

1. **Národní inovační programy** realizující celostátní priority v rozvoji kvality sociálních služeb.Tyto programy mohou být významným motorem transformace služeb. Jde o specifickou formu zdokonalovacího vzdělání.
2. **Regionální a obecní programy**, které jsou součástí komunitních plánů. Jde o specifickou formu zdokonalovacího vzdělání reagující na potřeby regionálních politik rozvoje (např. stabilizace kádrů, rozvoj zaměstnanosti apod.).
3. **Vzdělávací politika poskytovatelů sociálních služeb**, která zahrnuje tvorbu a realizaci adaptačních programů, průběžného vzdělávání zaměstnanců a jejich zapojení do inovačních programů. Stimuluje kulturu učící se organizace, která je mateřskou půdou pro jakékoli programy celoživotního vzdělávání a kontinuální celospolečenský rozvoj.
4. **Oborové specializační programy**, jež jsou stimulujícím prvkem rozvoje lidských zdrojů prostřednictvím možností profesního a kariérního růstu. Oborové specializační programy také umožňují mezioborové přesahy - mohou tak pružněji reagovat na změny potřeb ve společnosti než standardní školský systém. Mohou se stát též jedním z nástrojů státní sociální politiky (licencování vybraných profesionálních skupin).

Navrhli jsme subjekty, úlohy a proces, kterým je možné tyto nástroje uplatnit při respektování výše definovaných kritérií.Navrhli jsme také konkrétní postupy pro akreditaci doplňkových kvalifikačních a specializačních programů.

6. Aktuální úkoly a doporučení

Domníváme se, že námi navržené modely a struktury je potřeba dále diskutovat a rozvíjet zejména v následujících oblastech:

Ke struktuře pracovníků v sociálních službách:

a) Dále diskutovat a upřesňovat otázku **nezastupitelnosti sociálních pracovníků**: v jakých kontextech – kdy, kde a proč jsou nezastupitelní.

b) V některých specifičtějších činnostech jsou sociální pracovníci zastupitelní jinými odborníky (např. v oblasti výchovy a tréninku, v oblasti krizové pomoci, v sociální péči aj.), pokud je příslušná aprobace doplněna znalostmi pro práci s cílovou skupinou a obecnými dispozicemi pracovníka v sociálních službách. V jiných oblastech, kde je třeba provést komplexní zhodnocení sociální situace a realizovat celou řadu na sebe navazujících sociálních intervencí na různých úrovních, jsou sociální pracovníci nezastupitelní (např. v sociální ochraně dítěte a seniora, sociální práce s rodinou aj.).

c) Doporučujeme proto, aby se součástí práce na standardech sociálních služeb stalo posouzení nezastupitelnosti sociálního pracovníka pro výkon určitých činností v jednotlivých komplexech služeb. K tomu by se měly vyjádřit relevantní organizace, především Společnost sociálních pracovníků, Asociace vzdělavatelů v sociální práci a Rada pro rozvoj sociální práce.

d) Definovat **míru rizikovosti** jednotlivých povolání v sociálních službách a zohlednit je jak při přípravě či dalším vzdělávání pracovníků, tak v jejich finančním ohodnocení.
e) Posoudit úlohu **interního předpisu** jako součásti tzv. registračních standardů.
f) V rámci dalších výzkumů zpracovat stávající situaci ve službách z hlediska vykonávaných odborných činností a odpovídajícího vzdělání pracovníků, resp.názvů jejich funkcí např. za pomoci tabulek Analýza odborných činností uvedených v příloze 4.Vypracovat slovník používaných pojmů v těchto tabulkách, pokud se navržená soustava odborných činností ukáže být nosná.
g) Vypracovat obecné kvalifikační profily pracovníků v sociálních službách, resp. popisy pracovních činností v jednotlivých pracovních kategoriích s využitím výše uvedeného slovníku používaných pojmů.

K tvorbě systému celoživotního vzdělávání

a) Rozhodnout o tom, jaké navrhované komponenty či myšlenky systému lze realizovat
b) Zajistit odpovídající financování celoživotního vzdělávání v sociálních službách a vznik relevantních institucí. Tento požadavek je dle našeho názoru klíčový, neboť bez něj zůstane většina myšlenek a koncepcí celoživotního vzdělávání pouze na omezených možnostech poskytovatelů sociálních služeb. Ti jsou dotování na službu samou, ne na její rozvoj, transformaci atd.
c) Rozhodnout o specializacích a vypracovat kvalifikační profily navrhovaných specializací.
d) Rozvíjet diskusi na téma **„supervize v sociálních službách“**, jejímž výsledkem by byl i kompetenční profil supervizora.

7. Literatura

Havrdová, Z.: Rozvoj vzdělávání v sociální práci. Sociální politika 10/1997, s. 8-10

Havrdová, Z.: Rozvoj vzdělávání v sociální práci. Sociální politika 11/1997, s. 4-6

Havrdová, Z.: Kompetence v praxi sociální práce. Osmium, Praha 1998

Havrdová, Z., Li Mc Derment, Hanchen, T., Kopřiva, K., Tošner J.: 1., 2. a 3. průběžná zpráva programu PHARE GTAF II/WP 2/4B – Projekt regionálního výcvikového střediska pro sociální pracovníky, Praha 1995-1996

Havrdová, Z., Li Mc Derment, Kopřiva, K., Tošner J.: Závěrečná zpráva programu PHARE GTAF II/WP 2/4B – Projekt regionálního výcvikového střediska pro sociální pracovníky, Praha 1996

Kam na školu (2001/2002) – střední školy v České republice, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha 2000

Kam na školu (2001/2002) – vyšší odborné školy v České republice, Národní ústav odborného vzdělávání, Praha 2000

Konopásek, Z.: Zaměstnavatelé a zaměstnanci na poli sociální práce. Podkladová studie k řešení problému minimálních standardů pro zaměstnávání sociálních pracovníků. Součást projektu Zdokonalení práce koordinační rady pro minimální standardy v sociální práci, program PHARE GTAF II/WP2/4A, Praha 1995

Materiál ke konferenci Standardy kvality sociálních služeb, květen 2000

Mandíková, M.: Současnost a budoucnost vzdělávání dospělých v České republice. Podkladová studie pro projekt NVF – Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, září 2000. staženo z http://www.nvf.cz.

Matějů, P., Burdová, P.: Bariéry rozvoje lidských zdrojů v České republice. Podkladová studie pro projekt NVF – Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, září 2000. staženo z http://www.nvf.cz.

Návrh pracovní verze katalogu prací (k zákonu č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a některých dalších organizacích) – 2.2. Sociální péče, září 2000

Návrh věcného záměru zákona o sociálních službách, MPSV, Praha, březen 2001

Nováková, Z.: Možnosti dalšího vzdělávání v komunitní péči o duševní zdraví, projekt MATRA, Remedium Praha, únor 2001 (v tisku).

Tomeš, I. a kol.: Vzdělávací standardy v sociální práci. Socioklub/Personnel, Praha 1997

Zamykalová, L., Veselský, P.: Vliv sociálních služeb a jejich rozvoje na trh práce. VÚPSV, Praha 2001

8. Přílohy

PŘÍLOHA 1
Seznam SŠ, VOŠ a VŠ poskytujících kvalifikaci pro práci v sociálních službách

STŘEDNÍ ŠKOLY

SPgŠ a Obchodní akademie
Zd. Fibicha 2778, Most
Obor: speciální pedagogika ve vězeňské službě

SPgŠ, Komenského nám. 22, Litomyšl
Obor: pedagogika volného času

SPgŠ, U Stadionu 486, Beroun 2
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, Komenského 5, Boskovice
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Masarykova 248, Čáslav
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Lidická 40, Karlovy Vary
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

Speciální školy pro sluchově postižené,
Štefánikova 549, Hradec Králové
Obor: Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, Jirásková 1a, Krnov
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, 1. máje 5, Kroměříž
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Jeronýmova 27, Liberec 7
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ J.H. Pestalozziho, Komenského 3, Litoměřice
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Obchodní akademie, Zd. Fibicha 2778, Most
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Kumburská 740, Nová Paka
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Evropská 33, Praha 6
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, Zahradní 249, Prachatice
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, Denisova 3, Přerov
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ a Gymnázium, Pontassievská 3, Znojmo
Obor. Předškolní a mimoškolní pedagogika

SPgŠ, Jiráskova 1a, Krnov
Obor. Sociální péče

SOŠ a SOU oděvní, Seifertovy sady 20, Kutná Hora
Obor. Sociální péče

SOŠ a SOU SČMSD, s.r.o., Zámek 35, Lomnice u Tišnova
Obor. Sociální péče

SOŠ, SOU a OU, Brněnská 41, Moravská Třebová
Obor. Sociální péče

SOŠ, Pražská 104, Moravské Budějovice
Obor. Sociální péče

SOŠ, SOU a U, tř. T. Bati 1266, Otrokovice
Obor. Sociální péče

Soukromá SOŠ Olešská s.r.o., Olešská 2295, Praha 10
Obor. Sociální péče

SOŠ sociální, o.p.s., Hnězdenská 549, Praha 8
Obor. Sociální péče

ISŠ, Zámecká 1, Světlá nad Sázavou
Obor. Sociální péče

SOŠ Březnice, Rožmitálská 340, Březnice
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

Soukromá SOŠ Frymos, s.r.o., Palackého 134, Frýdek-Místek
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ a Gymnázium, nám. Obránců míru 309, Hostinné
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ nám. E. Beneše 2353, Kladno
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ InterDACT, s.r.o., Dělnická 21, Most - Velebudice
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ Majerova 1, Plzeň
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

Střední sociální škola sv. Zdislavy, Ječná 33, Praha 2
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

ZŠ a SOŠ služeb, K Sídlišti 840, Praha 4
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ, SOU, U a PrŠ, Karlova 564, Šluknov
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ Stará 100, Ústí nad Labem
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ a SOU Lidická 135, Volyně
Obor: Sociální péče – pečovatelská činnost

SOŠ MILLS, s.r.o., Královická 915, Brandýs nad Labem
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

ISŠ Purkyňova 97, Brno
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

Speciální SŠ a OU pro zrakově postiženou mládež,
Hlinky 156, Brno
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ Březnice, Rožmitálská 340, Březnice
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a Gymnázium, Husova 1414, 508 22, Hořice
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ nám. E. Beneše 2353, Kladno
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a Gymnázium, Chomutovská 459, Klášterec nad Ohří
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a Obchodní akademie EKONOM, o.p.s., Palackého 730/1. Litoměřice
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ InterDACT, s.r.o., Dělnická 21, Most-Velebudice
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a SOU, Školní 664, Neratovice
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ Majerova 1, Plzeň
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

Jedličkův ústav a školy pro tělesně postižené, V Pevnosti 4, Praha 2
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

Střední škola sv. Zdislavy, Ječná 33, Praha 2
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a ZŠ služeb, K Sídlišti 840, Praha 4
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SŠ sociální PERSPEKTIVA s.r.o., Košťanská 120/8, Teplice-Újezdeček
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ Stará 100, Ústí nad Labem
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a SOU Lidická 135, Volyně
Obor: Sociální péče – sociálně správní činnost

SOŠ a SOU Revoluční 529, Bohumín
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPgŠ, Komenského 5, Boskovice
Obor: Výchovná a humanitární činnost

Cyrilometodějská SPgŠ a Gymnázium, Lerchova 63, Brno
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SOŠ sociální u Matky Boží, Kosmákova 45, Jihlava
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPgŠ a Gymnázium, Lidická 40, Karlovy Vary
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPgŠ J. H. Pestalozziho, Komenského 3, Litoměřice
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SOŠ a SOU pro tělesně postiženou mládež, 17. listopadu 1123, Ostrava-Poruba
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPgŠ Zahradní 249, Prachatice
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPgŠ Denisova 3, Přerov
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SOŠ Lipová 56, Stěžery
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SOŠ P. Bezruče 2a, Zábřeh na Moravě
Obor: Výchovná a humanitární činnost

SPGŠ a Gymnázium, Pontassievská 3, Znojmo
Obor: Výchovná a humanitární činnost

Církevní SOŠ, Husova 537, Bojkovice
Obor: Sociální činnost – sociální pečovatelství

Evangelická akademie, Jiráskova 461, Náchod
Obor: Sociální činnost – sociální pečovatelství

Církevní SŠ a Střední zdravotnická škola svaté Anežky České
Tř. 1. máje 37, Odry
Obor: Sociální činnost – sociální pečovatelství

Střední sociální škola, Hrusická 2537/7, Praha 4
Obor: Sociální činnost – sociální pečovatelství

Církevní SOŠ, Husova 537, Bojkovice
Obor: Sociální činnost – sociální vychovatelství

Evangelická akademie, Jiráskova 461, Náchod
Obor: Sociální činnost – sociální vychovatelství

Církevní SŠ a Střední zdravotnická škola svaté Anežky České
Tř. 1. máje 37, Odry
Obor: Sociální činnost – sociální vychovatelství

Střední sociální škola, Hrusická 2537/7, Praha 4
Obor: Sociální č innost – sociální vychovatelství

Střední sociální škola, Hrusická 2537/7, Praha 4
Obor: Sociální činnost v prostřední etnických minorit

SOŠ a SOU obchodu a služeb, kpt. Jasioka 50, Havířov-Prostřední
Obor: Výchovná a humanitární činnost – sociálně výchovná činnost
Výchovná a humanitární činnost – sociálně administrativní činnost

VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLY
poskytující kvalifikaci v oboru sociální práce a oborech příbuzných
obvykle 3leté studium

Vyšší škola sociálně právní
Jahodová 28 00, 106 00 Praha 10
obor: sociální práce
(3-4 roky)

JABOK
Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola
Salmovská 8, 120 00 Praha 2
obor: sociální pedagogika a teologie
(3,5 – 4 roky)
bakalářský obor: (ve spolupráci s ETF UK)
pastorační a sociální práce

Evangelická akademie - Vyšší odborná škola
Hrusická 253/7, 141 00 Praha 4-Spořilov
obor: sociálně-právní činnost

Vyšší odborná škola pedagogická a sociální
Evropská 33, 166 23 Praha 6
obor: sociální pedagogika

Evangelikální teologický seminář - VOŠ teologická
Stoliňská 2417/41a, 193 00 Praha 9
obor: teologická a pastorační činnost

Vyšší odborná škola sociální
Zahradní 249, 383 22 Prachatice
obor: sociální práce

Obchodní akademie a VOŠ sociální
Kounicova 57, 611 53 Brno
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola pedagogická a sociální
1. máje 5, 767 59 Kroměříž
obor: sociální pedagogika

Teologický seminář adventistů sedmého dne
Radvanice 29, 285 06 Sázava
obor: teologicko-pastorační činnost

Soukromá Vyšší odborná škola územně správní a střední hotelová škola, s.r.o.
třída T.G.M. 103, 272 01 Kladno
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola Gustava Habrmana Česká Třebová
Habrmanova 1540, 560 02 Česká Třebová
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola
Karla IV. 13, 531 69 Pardubice
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola sociálně-právní, SpgŠ a OA
Zdeňka Fibicha 2778, 434 01 Most
obor: sociálně právní činnost, personální činnost

Evangelická akademie – Vyšší odborná škola biblická
Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové
obor: katecheticko-pastorační činnost

Soukromá vyšší odborná škola sociální, o.p.s.
Matky boží 15, 586 01 Jihlava
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Střední zdravotnická škola
Erbenova 184, 344 01 Domažlice
obor: sociální práce

Vyšší odborná škola pedagogická
Komenského nám. 22, 570 12 Litomyšl
zaměření: speciální pedagogika

Evangelická akademie – Vyšší odborná škola sociálně-právní
Opletalova 6, 602 00 Brno
obor: sociálně právní činnost

OA a Vyšší odborná škola sociální
Karasova 16, 709 Ostrava – Mariánské hory
obor: sociální práce

CARITAS – Vyšší odborná škola sociální
Křížkovského 6, 771 Olomouc
obor: charitní a sociální činnost
bakalářský obor: (ve spolupráci s CMTF UP Olomouc)
charitativní a sociální práce

Vyšší odborná škola sociální a teologická
Blažejské nám. 9, 772 00 Olomouc
obor: sociální a teologická činnost

Střední a vyšší odborná škola, Střední a vyšší zdravotnická škola
MILLS, s.r.o.
Královická 915, 250 01 Brandýs nad Labem
obor: diplomovaný obor sociální práce

VYŠŠÍ ZDRAVOTNICKÉ ŠKOLY

vybrané s ohledem na jejich specifické zaměření
(obor diplomovaná sestra pro psychiatrii a diplomovaný ergoterapeut):

Vyšší zdravotnická škola
Duškova 7, 150 00 Praha 5
obor: diplomovaná sestra pro psychiatrii

Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola
Masarykova 2033, 580 01 Havlíčkův Brod
obor: diplomovaná sestra pro psychiatrii

Vyšší zdravotnická škola J. Podsedníka
Žerotínovo nám. 6, 602 00 Brno
obor: diplomovaná sestra pro psychiatrii

Soukromá vyšší zdravotnická škola
Škola dr. Ilony Mauritzové, s.r.o.
Ledecká 35, 323 21 Plzeň
obor: diplomovaný ergoterapeut

Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola
Kapelní 2, 415 01 Teplice
obor: diplomovaný ergoterapeut

Vyšší zdravotnická škola J.E. Purkyně
J.E. Purkyně 272, 434 01 Most
obor: diplomovaný ergoterapeut

Střední zdravotnická škola a Vyšší zdravotnická škola
Jeremenkova 2, 703 00 Ostrava – Vítkovice
obor: diplomovaný ergoterapeut

OBORY VYSOKÝCH ŠKOL

Vysvětlivky k přehledu vysokých škol:
název programu/oboru
druh studia (PS – prezenční studium, KS – kombinované studium)
titul
trvání studia v letech

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA (ETF UK)

Černá 9/646, 115 55 Praha 5,
e-mail: office@etf.cuni.cz, www: http://www.etf.cuni.cz

sociální práce/pastorační a sociální práce	**PS**	**Bc**	**3**

Absolventi jsou připraveni pro práci v sociálních a výchovných zařízeních různých stupňů a zaměření i pro činnost v sociálních a výchovných programech, zvláště křesťansky orientovaných.

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA (HTF UK)

P.O.Box 56, Pacovská 350, 140 21 Praha 4,
e-mail: mfakulta@htf.cuni.cz, www: http://www.htf.cuni.cz

husitská teologie(dvouoborová)			
psychosociální vědy	**PS**	**Mgr**	**5**

Představuje plné standardní teologické vzdělání, jež je zaměřeno k vysokoškolsky kvalifikované praktické činnosti – duchovenské či církevní správě, vzdělavatelské, sociální péče….

---

1. LÉKAŘSKÁ FAKULTA (1.LF UK)

Kateřinská32, 121 08 Praha 1
e-mail: martina.linova@lfl.cuni.cz, www.lfl.cuni.cz

ošetřovatelství / ošetřovatelství	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**

Připravuje sestry pro práci v transformovaném systému zdravotní péče, pro práci ve vedoucích funkcích, pro práci na vysoce specializovaných pracovištích s vyššími nároky na teoretickou úroveň znalostí, rozšiřuje nabídku studijních programů v profesní přípravě sester o studium univerzitní s možností následného magisterského a doktorského vzdělání s cílem přiblížit se požadavkům ES na úroveň vzdělání sester a vychovávat absolventky srovnatelné se sestrami vyspělých států.

specializace ve zdravotnictví / ergoterapie	**PS**	**Bc**	**3**

Uplatnění v rehabilitačních, psychiatrických, eventuelně dalších zařízeních lůžkových a ambulantních, v lázních a rehabilitačních ústavech, v zařízeních sociální péče, v úřadech práce i ve vězeňství.

všeobecné lékařství/ lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**

---

2. LÉKAŘSKÁ FAKULTA (2.LF UK)
V Úvalu 84, 150 06, Praha 5 – Motol
e-mail: jana.tupa@lfmotol.cuni.cz, www.lf2.cuni.cz

všeobecné lékařství/lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**

3.LÉKAŘSKÁ FAKULTA (3.LF UK)
Ruská 87, 100 00 Praha 10
e-mail: vladislava.kuzelova@lf3.cuni.cz, www: http:// www.lf3.cuni.cz

ošetřovatelství/zdravotní vědy	**KS**	**Bc**	**4**

Absolventi najdou uplatnění na vedoucích místech v kategorii středních zdravotnických pracovníků (vrchní, hlavní, staniční, sestry pracující u rodinných lékařů a samostatně pracující sestry).

specializace ve zdravotnictví/ veřejné zdravotnictví	**PS**	**Bc**	**3**

Uplatnění ve zdravotních ústavech, zdravotních odborech okresních a regionálních úřadů, odborných a administrativních útvarech nemocnic, institucích poskytujících zdravotní služby.

všeobecné lékařství/ všeobecné lékařství s preventivním zaměřením	**PS**	**MUDr.**	**6**

Široké uplatnění ve všech zdravotních oborech.

LÉKAŘSKÁ FAKULTA V PLZNI (LF PL UK)
Husova 13, 306 O5 Plzeň
e-mail: burianova @lpf.cuni.cz, www: http://www.lpf.cuni.cz

ošetřovatelství/ošetřovatelství	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**

Vedení ošetřovatelského týmu, privátní praxe, vedení ošetřovatelských agentur.

ošetřovatelství/ zdravotně sociální a geriatrická péče	**PS**	**Bc**	**3**

Oblast péče o osoby handicapované, péče o staré osoby, o děti a mladistvé. péče o invalidní osoby a obtížně přizpůsobivé skupiny obyvatel.

všeobecné lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**

LÉKAŘSKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ (LF HK UK)
Šimkova 870, 500 01 Hradec Králové
e-mail: studijni@lfhk.cuni.cz, www.lfhk.cuni.cz

ošetřovatelství/ošetřovatelství	**KS**	**Bc**	**4**

Uplatnění jako zdravotnický personál s vysokoškolskou kvalifikací nebo při praktické výuce na středních zdravotnických školách.

všeobecné lékařství/ všeobecné lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**

FILOZOFICKÁ FAKULTA (FF UK)
nám. Jana Palacha 2, 110 00 Praha 1
e-mail: jarmila.handzova@ff.cuni.cz

psychologie	**PS**	**Mgr.**	**5**

Studium jednooborové psychologie připravuje odborníky pro výkon povolání psychologa v praxi, zejména v ekonomice, ve výchově, zdravotnictví a v oblasti sociálně-psychologických a pedagogicko-psychologických poradenských služeb. Absolventi se rovněž mohou uplatnit v příslušných výzkumných institucích.

sociální práce	**PS**	**Mgr.**	**5**

Obor připravuje sociální pracovníky, kteří působí jako partneři právníků, lékařů, psychologů a psychiatrů v naší republice a v našich i mezinárodních institucích, zabývají se sociální prací a sociální politikou.

PEDAGOGICKÁ FAKULTA (PedF UK)
M.D. Rettigové, 116 39 Praha 1
e-mail: hana.kresakova@pedf.cuni.cz, www: http:// www.pedf.cuni.cz

speciální pedagogika/			
speciální pedagogika a psychologie	**PS**	**Mgr**	**5**

Kvalifikace pro výuku psychologie a speciální pedagogiky, pro činnost v ped.-psych. poradenství.

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD (FSV UK)
Smetanovo nábř. 955/6, 110 01 Praha 1
www: http:// www.fsv.cuni.cz

sociologie/sociologie a sociální politika	**PS**	**Bc**	**3**
sociální politika a sociální práce/			
veřejná a sociální politika	**PS**	**Mgr.**	**2**

Kvalifikovaná vysokoškolská příprava pro státní aparát, státní administrativu a státní správu, pro ekonomické řízení, sociální politiku a sociální práci atp.

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ (FHS UK)
U Kříže 8, 158 00 Praha 5-Jinonice
e-mail: fhs@.cuni.cz, www: http:// www.fhs.cuni.cz

sociální politika s sociální práce/			
občanský sektor	**PS/KS**	**Mgr.**	**2**

(navazující magisterský program na některý z příbuzných oborů)

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

LÉKAŘSKÁ FAKULTA (LF MU)

Komenského nám. 2, 662 43 Brno
e-mail: studijni@med.muni.cz, www: http:// www.muni.cz/med

specializace ve zdravotnictví/ošetřovatelství	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**

Široké uplatnění ve zdravotnictví jako sestra první úrovně k vedení ošetřovatelského týmu.

specializace ve zdravotnictví/ zdravotní vědy	**PS**	**Mgr**	**2**

(navazující magisterské studium)Uplatnění ve zdravotnických zařízeních nebo na středních zdravotnických školách.

všeobecné lékařství/všeobecné lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**

FILOZOFICKÁ FAKULTA (FF MU)

Arne Nováka 1, 660 88 Brno
e-mail: studijni@phil.muni.cz, www: http://phil.muni.cz

psychologie/psychologie	**PS/KS**	**Mgr.**	**5**

FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ (FSSF MU)

Gorkého 7, 602 00 Brno
e-mail: studijni@fss.muni.cz, www: http:// www.fss.muni.cz

humanitní studia/			
sociální politika a sociální práce+pedagogika	**PS**	**Bc**	**3**
politologie/			
sociální politika a sociální práce+politologie	**PS/KS.**	**Bc**	**3/4**
politologie+psychologie	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
sociologie/			
sociologie+sociální politika a sociální práce	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
sociální politika a sociální práce/			
sociální politika a sociální práce+psychologie	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
psychologie	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
sociální politika a sociální práce (navazující magisterské studium)	**PS/KS**	**Mgr.**	**2**
psychologie (navazující magisterské studium)	**PS**	**Mgr.**	**2**

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI (UP)

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA (CMTF)

Univerzitní 22, 771 11 Olomouc
e-mail: teol@cmtfnw.upol.cz, www.upol.cz

sociální politika sociální práce/ sociální a charitativní práce	**PS/KS**	**Bc**	**4**

Uplatnění jako kvalifikovaní sociální pracovníci, případně vedoucí týmů na úrovni středního managementu ve všech organizacích poskytujících sociální pomoc a podporu.

FILOSOFICKÁ FAKULTA (FF)

Křížkovského 10, 771 80 Olomouc
e-mail: kotula@ffnw.upol.cz, www. upol.cz

psychologie	**PS**	**Mgr.**	**5**

LÉKAŘSKÁ FAKULTA (LF)

tř. Svobody 8, 771 26 Olomouc
e-mail: zahrado@tunw.upol.cz, www.upol.cz

ošetřovatelství/ošetřovatelství	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
všeobecné lékařství/všeobecné lékařství	**PS**	**MUDr.**	**6**
ekonomika a řízení zdravotnictví/ management zdravotnictví	**KS**	**Mgr.**	**3**

(navazující magisterské studium)
Uplatnění na všech úrovních řízení, zdravotní péče ústavní a ambulantní, péče zdravotně sociální, v institucích zdravotního a nemocenského pojištění, v orgánech státní správy a samosprávy, které se zabývají zdravotní a sociální péčí, v nadacích a jiných neziskových organizacích, v soukromé zdravotní péči a agenturách ji zaštiťujících.

PEDAGOGICKÁ FAKULTA (PDF)

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
e-mail: lysakova@pdfnw.upol.cz, www. upol.cz

pedagogika/ pedagogika – sociální práce	PS/KS	Mgr.	5/6
speciální pedagogika pro výchovné pracovníky	KS	Bc.	3

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

TEOLOGICKÁ FAKULTA (TF)

Kněžská 8, 370 01 České Budějovice
e-mail: dekan@tf.jcu.cz, studijni@tf.jcu.cz, www.tf.jcu.cz

humanitní studia/ pastoračně sociální asistent	**KS**	**Bc**	**3**
humanitní studia/pastoračně sociální asistent	**PS/KS**	**Mgr.**	**5**

Absolvent pracuje samostatně organizačně a výchovně v oblasti pastorační a sociální. Vede administrativní agendu ve farnosti, řídí náboženské, kulturní a pedagogické programy. Vede výchovné a sociální programy v charitativních a sociálních institucích. Může pracovat jako farní administrátor, pastorační asistent, vychovatel, sociální pracovník, sociální kurátor, probační a mediační pracovník.

PEDAGOGICKÁ FAKULTA (PF)

Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice
e-mail: studijni@pf.jcu.cz, www.pf.jcu.cz

psychologie/arteterapie	**KS**	**Bc**	**4**

Ateliér arteterapie připravuje odborníky v oboru výchovy a léčby uměním. Absolventi jsou připraveni k psychoterapeutickému, reedukačnímu a pedagogickému využití výtvarné činnosti svých žáků, klientů a pacientů postupy činností i projektivní arteterapie.

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA (ZSF)

Jírovcova 24, 370 04 České Budějovice
e-mail: vurm@jcu.cz, www: http//: www.jcu.cz

ošetřovatelství/ošetřovatelství	**PS/KS**	**Bc**	**3/4**
sociální péče/ rehabilitační péče o postižené děti, dospělé a staré osoby	**PS/KS**	**Mgr.**	**5**

Studijní program reaguje na aktuální potřebu komplexní rehabilitace nemocných a zdravotně postižených lidí. Vysokoškolsky kvalifikovaný zdravotně sociální pracovník najde uplatnění v ambulantních a lůžkových zdravotnických zařízeních, v ústavech sociální péče, stacionářích všeho druhu, ve správě sociálních činností, sociálních referátech a jimi zřizovaných zařízeních.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ (FPE)
Sedláčkova 38, 306 14 Plzeň
e-mail: vosahlik@fpe.zcu.cz, www.zcu.cz

Sociální péče/sociální práce PS Bc 3

UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

PEDAGOGICKÁ FAKULTA (PF)
České mládeže 8, 400 96 Ústí nad Labem
e-mail: jonova@pf.ujep.cz, www.ujep.cz

ekonomika a řízení zdravotnictví/
ošetřovatelský management **KS** **Bc** **3,5**
Základními disciplinami studia kromě ošetřovatelství jsou systémy organizace a managementu ve zdravotnictví, personální management, psychologie a cizí jazyk. Toto studium je určeno pro absolventy středních zdravotnických škol s dvouletou praxí.

FAKULTA SOCIÁLNĚ EKONOMICKÁ (FSE)
Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem
e-mail: vitakova@fse.ujep.cz, www. fse.ujep.cz

sociální politika a sociální práce/
sociální práce **PS/KS** **Bc** **3**

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ

FILOZOFICKÁ FAKULTA (FF)
Reální 5, 701 03 Ostrava
e-mail: nikola.adamczykova@osu.cz, www. osu.cz

sociální politika a sociální práce/
sociální práce s poradenským zaměřením **PS** **Mgr.** **5**

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA (ZSF)
Syllabova 19, 703 00 Ostrava
e-mail: zdenka.ostruskova@osu.cz, www. osu.cz

ošetřovatelství/
sociálně zdravotní a geriatrická péče **PS** **Bc.** **3**

rehabilitace/
léčebná rehabilitace a fyzioterapie **PS** **Bc.** **3**

ekonomika a řízení zdravotnictví/
zdravotnický management – ošetřovatelská péče **KS** **Bc** **3**

specializace ve zdravotnictví/
sociální práce se zdravotnickým profilem **PS** **Mgr.** **5**
Uplatní se jako řídící pracovníci v oblasti sociální péče, na úřadech sociální práce i ve všech zdravotnických zařízeních.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

FAKULTA INFORMATIKY A MANAGEMENTU (FIM)
Víta Nejedlého 573, 500 03 Hradec Králové
e-mail: studijni.fim@uhk.cz, www.uhk.cz/fim

ekonomika a management/
zdravotnický management **KS** **Bc** **3**
Uplatnění v řídících funkcích na různých úrovních řízení zdravotnických zařízení.

PEDAGOGICKÁ FAKULTA (PF)
Víta Nejedlého 573, 500 03 Hradec Králové
e-mail: dekanat. pdf@uhk.cz, www.uhk.cz/pdf

sociální politika a sociální práce **PS/KS** **Bc** **3**

speciální pedagogika **PS/KS** **Bc** **3**

sociální politika a sociální práce **PS/KS** **Mgr.** **2**
(navazující magisterské studium)

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ (FP)
Hálkova 6, 461 17 Liberec
e-mail: jmeno.prijmeni@vslib.cz, www. fp.vslib.cz

sociální péče/sociální pracovník **KS** **Bc** **4**
Určeno pro pracovníky se zdravotně postiženými a starými občany.

PŘÍLOHA 2[33]

Podrobný popis studijního oboru 7541M/003: Sociální péče – pečovatelská činnost

Základní údaje:

Název studijního oboru : 75-41-M/003 Sociální péče - Pečovatelská činnost
Délka a forma studia :
4 roky denní studium
5 let studium při zaměstnání
- večerní
- dálkové

Obor je určen : pro absolventy ZŠ
Podmínky pro přijetí : úspěšné ukončení 9. roč. ZŠ, splnění podmínek přijímacího řízení, zájem a předpoklady pro práci se sociálně handicapovanými
Způsob ukončení studia : maturitní zkouška
Dosažené vzdělání : úplné střední odborné vzdělání (ÚSOV)

Pojetí studijního oboru

Studijní obor připravuje žáky pro činnosti spojené s poskytováním sociálních služeb a pomoci. Absolventi najdou uplatnění jako pracovníci sociální péče v různých typech sociálních zařízení (státních, obecních nebo soukromých), v terénní pečovatelské službě nebo jako referenti sociálních orgánů státní správy a samosprávy (např. okresní správy soc. zabezpečení, sociálních referátů okresních a obecních úřadů).

Studijní obor je koncipován tak, aby umožnil žákům po absolvování společného povinného základu osobní profilaci a specializaci v jednom ze dvou odborných zaměření.

V zaměření 01 Pečovatelská činnost jsou připraveni zejména pro tyto činnosti osobní asistence, domácí péče a ústavní péče:

- zabezpečování nezbytné péče o klienty s cílem zachovat a podpořit co nejdéle jejich soběstačnost a sebeúctu (udržování životosprávy, osobní hygieny, fyzických, psychických aj. schopností a potřeb),
- zabezpečování styku klientů s institucemi a úřady,
- vyřizování nezbytné administrativní agendy s klienty,
- udržování duševní svěžesti klienta s využitím principů duševní hygieny,
- podpora klientů v jejich osobních zájmech a koníčcích,
- podpora klientů v udržení a obnovení kontaktu se sociálním prostředím (telefonování, dopisování, návštěvy apod.) a zapojování jejich rodinných příslušníků,
- provádění, pod vedením odborníka, jednoduchých rehabilitačních úkonů (polohování, dechová cvičení, zacvičování ap. a pracovní terapie),
- podpora realizace potřeb postižených dětí a jejich rodin a usnadnění jejich autonomie,
- příprava a provádění denního programu s klienty (postiženými, starými a nemocnými),
- spolupráce s odborníky různých profesí (soc. pracovníky, lékaři, zdravotní sestrou,

[33] Převzato z http://www.vuos.cz.

speciálními pedagogy atp.), pracovníky sociálního zařízení, orgány péče o děti, příp. o staré občany, organizacemi pro postižené, svépomocnými organizacemi.

V zaměření 02 Sociálněsprávní činnost jsou žáci připraveni zejména pro tyto činnosti:

- vyměřování, vypočítávání a rozhodování o snížení, navýšení a odejmutí sociálních dávek podle příslušných předpisů,
- vedení evidence sociálně potřebných občanů,
- zpracování podkladů pro navazující instituce a organizace,
- zpracování podkladů pro plány sociální pomoci,
- administrativní zpracování dílčích agend sociální péče,
- organizování sociálních služeb, hospodářské a správní řízení sociálních zařízení a organizací.

Vzdělávací obsah tvoří dvě základní složky: všeobecně vzdělávací a odborná. Prostřednictvím všeobecně vzdělávací složky se rozšiřuje obecná vzdělanostní a osobnostní úroveň žáků a realizuje jejich středoškolské vzdělání. Tvoří ho vzdělání jazykové, společenskovědní, matematicko-přírodovědné, estetické a tělesná výchova.

Prostřednictvím odborné složky získávají žáci potřebné profesní znalosti a kompetence. Důraz se přitom klade na rozvoj jejich profesních osobnostních kvalit, zejména na bezpředsudkový přístup ke klientům, přiměřenou empatii, komunikativní dovednosti a profesní etiku.

Vyučovací předměty se dělí na základní, profilující, výběrové a volitelné. Základní vyučovací předměty jsou povinné pro všechny žáky. Vedle předmětů všeobecně vzdělávacích k nim patří skupina předmětů odborných, které představují nezbytný odborný základ stud. oboru a příslušné profese. Jsou to zejména sociální politika a sociální péče, zdravotní nauka, psychologie a osobnostní výchova zaměřená především na sociálně komunikativní výcvik žáků. K dalším odborně průpravným předmětům patří právo, ekonomika, výpočetní technika a administrativa. Na tyto předměty navazuje skupina profilujících odborných předmětů příslušného zaměření.

Výběrové vyučovací předměty pomáhají dotvářet odborný profil žáka, volitelné předměty rozšiřují jeho všeobecné vzdělání. Výběr a struktura volitelných a výběrových předmětů je v kompetenci školy. Volba odborného zaměření i výběrových předmětů umožňuje škole reagovat pružněji i na sociální situaci v regionu a trh práce.

Profil absolventa:

Absolvent, který získal úplné střední vzdělání, se vyznačuje těmito základními vědomostmi, dovednostmi a osobními kvalitami:

a) V oblasti všeobecného vzdělání

- spolehlivou znalostí českého jazyka a kultivovaným jazykovým vyjadřováním,
- kulturním přehledem vycházejícím z poznání různých oblastí umění /literatura, hudba, výtvarné umění, dramatické projevy/, vědomým vyhledáváním kulturních a estetických zážitků, dovedností uplatňovat kulturně estetická hlediska v osobním životě i profesi,
- znalostí jednoho světového jazyka,

- chápáním principu fungování demokratické společnosti, občanskou aktivitou, pozitivní hodnotovou orientací a ochotou uplatňovat a bránit základní lidská práva a svobody pro všechny,
- dovedností uplatňovat základní společenskou etiketu,
- schopností aplikace přírodovědných poznatků a matematických dovedností v praxi,
- znalostí zásad zdravého životního stylu a dovednostmi a návyky péče o vlastní zdraví.

b) V oblasti základního odborného vzdělání

- znalostí principů a nástrojů sociální politiky ČR, organizace a řízení sociální péče,
- orientací v našem právním řádu a v základních právních normách sociální péče,
- chápáním základních ekonomických jevů, zejména ve vztahu k sociální politice a sociálním zařízením,
- znalostmi ze somatologie, vědomostmi a dovednostmi péče o zdraví klientů, prevence onemocnění, znalostmi hygienických zásad a zásad první pomoci,
- připraveností pomáhat klientům překonávat nebo se vyvarovat vzniku závislostí,
- znalostí základních forem a metod sociální péče o vybrané skupiny klientů (zdravotně postižené, staré občany, děti),
- vědomostmi a dovednostmi pro organizování a zajišťování sociální péče v terénu a v sociálních zařízeních,
- dovedností zpracovávat a vést příslušnou úřední dokumentaci, pracovat s různými zdroji informací, využívat prostředky kancelářské a výpočetní techniky,
- kultivovaným a taktním jednáním s klienty, přiměřenou empatií, schopností uplatňovat při péči o klienty poznatky z psychologie a pedagogiky,
- znalostí etiky sociální péče a snahou o její dodržování,
- dovedností samostatné i týmové práce a spolupráce se sociálním pracovníkem a zdravotnickým personálem a dalšími pracovníky na úseku sociální péče,
- znalostí metod a technik sebepoznání, seberegulace, sebevýchovy, zvládání stresů a rizikových problémů povolání.

c/ V oblasti specifických činností jednotlivých zaměření :

01 - Pečovatelská činnost

- dovednostmi potřebnými pro vytváření a udržování soběstačnosti klienta, rozvíjení jeho společenských a pracovních návyků a individuálních zájmů pro upevňování jeho fyzické kondice a péče o zdraví,
- znalostí základních ošetřovatelských a pečovatelských činností a postupů,
- dovedností provádět sociální aktivizaci a terapii klientů, zabezpečovat jim kontakty s úřady a okolím,
- dovedností uplatňovat při péči o klienty postupy a formy adekvátní jejich zdravotnímu a sociálnímu handicapu,
- zabezpečovat terénní pečovatelskou službu, podílet se na zajišťování ústavní péče,
- vést agendu o sociálním klientovi, provádět pod odborným vedením dílčí sociální šetření.

02 – Sociálně správní činnost

- znalostí správního práva, prohloubenými vědomostmi z dílčích právních odvětví, znalostmi z oblasti ekonomiky a financování sociální sféry a soc. zařízení,

- znalostmi a dovednostmi potřebnými pro poskytování dávek sociálního zabezpečení,
- základními dovednostmi řízení sociálních služeb, znalostmi činnosti sociálních referátů obecních a okresních úřadů,
- orientací v sociální problematice regionu.

Možnosti uplatnění a dalšího vzdělávání

Absolventi studijního oboru najdou uplatnění jako pracovníci sociální péče obecních a okresních úřadů, pracovníci okresních správ soc. zabezpečení a v různých zařízeních sociální péče.

Mohou pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole, zejména v oborech sociální práce a sociální pedagogika a v oborech sociálně zdravotních.
Praxe a příklad konkretizace učebního plánu:

Nedílnou součástí odborné přípravy je odborná praxe. Žáci obou zaměření denního studia absolvují odbornou praxi v rozsahu 6-8 týdnů celkem, tj. 2-3 souvislé týdny v ročníku počínaje 2. ročníkem. Žáci zaměření 01 Pečovatelská činnost vykonají kromě toho tzv. průběžnou praxi zařazovanou pravidelně po celý školní rok, a to v rozsahu 4 vyuč. hodiny celkem. Žáci studia při zaměstnání vykonají odbornou praxi v rozsahu 3 - 5 týdnů celkem. Tato praxe by měla proběhnout na jiném než vlastním pracovišti, aby se seznámili s problematikou svého oboru šířeji.

Učební plán je zpracován v části všeobecně vzdělávací převážně jako fixní, v části odborné a ve studiu při zaměstnání jako rámcový. Závazně stanoví minimální rozsah vyučovacích hodin příslušného předmětu za celé studium. Rozpracování učebního plánu do ročníků je v kompetenci ředitele školy. Při jeho konkretizaci je třeba dbát jednak na to, aby nedošlo ke snížení stanoveného minimálního počtu hodin, jednak na návaznost vzdělávacího obsahu (např. zdravotních nauk a pečovatelství) a vyučovacích předmětů povinného základu zařazených i ve skupině předmětů profilujících. Možnosti rozpracování rámcového učebního plánu pro denní studium jsou uvedeny jako příklad.

Učební plán[34]:

Vyučovací předměty	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	Celkem
1. Všeobecně vzdělávací předměty					
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3	3	3	3	12(12)
Dějepis	2	2	-	-	4
Občanská nauka	-	-	2	2	4
Matematika	3	3	2		8
Základy přírodních věd	2(0,5)	2(0,5)		-	4(1)
Tělesná výchova	2	2	2	2	8(8)
Hudební výchova	2	2	-	-	4(4)
Výtvarná výchova	2	2	-	-	4(4)
Celkem	**19**	**19**	**12**	**10**	**60**
2. Odborné předměty					
2.1 Základní					
Psychologie	2	2	-	-	4
Osobnostní výchova	2	2	-	-	4(4)
Zdravotní nauka	3	3	-	-	6
Právo	-	-	2	2	4
Sociální politika	2	-	-	-	2
Sociální péče	-	2	2	2	6
Ekonomika	-	-	2	-	2
Výpočetní technika a administrativa	2	2	2	-	6(6)
Celkem	**11**	**11**	**8**	**4**	**34**
2.2 Profilující					
Psychologie	-	-	2	-	2
Speciální pedagogika	-	2	2	-	4
Pečovatelství	-	-	2	2	4(4)
Péče o staré občany	-	-	2	-	2
Organizace volného času	-	-	2	2	4(4)
Zdravotně tělesná výchova	-	-	-	3	3(2)
Odborná praxe	-	-	-	4	4(4)

[34] Příklad konkretizace učebního plánu studijního oboru 75-31-M/003 Sociální péče – pečovatelská činnost.

	Celkem	**-**	**2**	**10**	**11**	**23**
3.	***Výběrové a volitelné předměty***	**-**	**-**	**2**	**5**	**7**
	Počet týdenních vyučovacích hodin celkem	**30**	**32**	**32**	**30**	**124**

Podrobný popis studijního oboru 7541M/006: Výchovná a humanitární činnost

Zaměření: 01 Sociálně výchovná činnost

02 Sociálně administrativní činnost

Základní údaje:

- Délka a forma přípravy : 4 roky denní studium
- Obor je určen pro hochy a dívky
- Základní podmínky pro přijetí: úspěšné ukončení základní školy, úspěšné vykonání přijímacího řízení
- Způsob ukončení studia: maturitní zkouška
- Poskytované vzdělání : úplné střední odborné

Charakteristika studijního oboru:

Studijní obor Výchovná a humanitární činnost poskytuje žákům úplné střední odborné vzdělání a připravuje je na výkon pedagogických a osvětových činností všude tam, kde je předmětem pracovního působení člověk a uspokojování jeho potřeb. Pedagogická problematika a charakter přípravy se spojuje na požadované úrovni s činnostmi organizátorskými, administrativně právními a řídícími.

Uvedený rozsah výchovy a vzdělání vytváří předpoklady k uplatnění a k pohotové adaptaci v rozmanitých pracovních činnostech příslušného zaměření, a to buď v sociálně výchovné činnosti nebo v činnostech organizačních a administrativních při řízení a zajišťování sociální péče.

Obsah studia je uspořádán v souladu s výše uvedenou rámcovou charakteristikou studijního oboru. Ve vyučovacích předmětech je zahrnuto učivo všeobecně vzdělávací a odborné, ve vztazích, které jsou účelné pro celkový rozvoj osobnosti žáka i jeho profesionální utváření.

Obsah výchovy a vzdělání má teoreticko praktický charakter.

Zvláštní pozornost je věnována rozvoji kultivovaného, logicky, stylisticky a gramaticky správného projevu, kultivaci zájmů a postojů prostřednictvím mateřského jazyka a jeho kulturního dědictví. Osvojování cizího jazyka utváří řečové dovednosti nezbytné pro aktivní samostatné jednání ve vzniklé cizojazyčné komunikativní situaci a vytváří i dovednosti s porozuměním orientovat se v oblasti odborné.

Pro utváření osobnosti žáka mají mimořádnou závažnost společenskovědní předměty, které mu poskytují v návaznosti na učivo základní školy další objektivní vědomosti z historie i současnosti, umožňují mu orientovat se v obecně lidských, občanských, právních i filozofických otázkách.

Předměty přírodovědného charakteru taktéž v návaznosti na vyučovací předměty základní školy dále rozvíjejí vědomosti o základních pojmech, zákonitostech a zákonech v matematice, fyzice, chemii a biologii, vybavují žáky příslušnými dovednostmi a podílejí se na utváření jejich vztahu k reálnému světu i životnímu prostředí.

Od 3. ročníku jsou zařazeny profilující povinně volitelné předměty. Jejich výběr se řídí osobními zájmy a schopnostmi žáka a umožňuje specializaci v profesním zaměření.

01 Sociálně výchovná činnost:

Žáci si prohlubují poznatky i dovednosti, sociální interakce, percepce a komunikace. Osvojují si metody moderního řízení týmové práce a sociální kooperace. Formují se přístupy k člověku, zejména sociálně potřebnému. Dále se teoreticky i prakticky seznamují se strukturou a formami práce v nejrůznějších sociálně výchovných zařízeních a institucích.

02 Sociálně administrativní činnost:

Žáci se učí pracovat s moderní kancelářskou a výpočetní technikou, získávají základní poznatky a dovednosti z ekonomiky a dalších souvisejících disciplin, osvojují si teoreticky i prakticky základy finančního plánování a hospodaření.

Součástí výuky je odborná praxe v sociálně výchovných zařízeních, institucích a v organizacích zabezpečujících sociálně administrativní činnost.

Profil absolventa:

Absolvent studijního oboru **Výchovná a humanitární činnost** získá úplné střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Je připraven pro výkon odborných činností, jejichž těžištěm je bezprostřední styk se sociálně nebo zdravotně handicapovanými lidmi, pomoc těmto lidem při řešení jejich problémů a sociálních potřeb či pedagogická práce s lidmi v ústavech sociální péče a v jiných zařízeních.Absolventi odborného zaměření sociálně administrativní činnost jsou připraveni pro výkon odborných činností na úrovni středního managementu v sociální oblasti. Absolvent studijního oboru se vyznačuje následujícími základními kvalitami:

- spolehlivou znalostí českého jazyka a dovedností kultivovaně se vyjadřovat ústně i písemně, schopností aktivně užívat jeden cizí jazyk

- všeobecným kulturním rozhledem prohloubeným vzděláním hudebním a výtvarným a schopností využívat tyto vědomosti a dovednosti v pracovní činnosti, schopností rozumět podstatě společenského dění i přírodních zákonitostí, které mu umožňují analyzovat jevy a situace, nacházet jejich příčiny a vztahy, určovat jejich možné důsledky, schopnosti orientovat se v těchto jevech a procesech, dokumentovat je, hodnotit a využívat při řešení konkrétních situací

- základními vědomostmi z různých vědních oblastí o člověku - o jeho biologických i sociálních potřebách, zvláštnostech a rizicích v jednotlivých životních obdobích s důrazem na rozvoj individuality jedince jako subjektu i s ohledem na jeho postavení v sociálním prostředí,

- chápáním strategie sociální politiky našeho státu, dovedností orientovat se ve struktuře a formách sociální péče státního i nestátního charakteru

- znalostí základních právních norem a předpisů sociálního zabezpečení a sociální péče a všeobecným přehledem o dalších právních odvětvích

- citlivým a kladným citovým vztahem k lidem, kultivovaným chováním a pedagogickým taktem

- uplatňováním obecně i profesně etických zásad, respektováním základních lidských práv a nezištnou pomocí při jejich uplatňování v duchu humanity, demokracie, rasové a náboženské tolerance

- dovednostmi a návyky potřebnými pro sebepoznání a sebevýchovu, pro vyrovnávání se se stresem a pracovním zatížením

- předpoklady a dovednostmi potřebnými pro samostatnou i týmovou práci.

Absolvent odborného zaměření **sociálně výchovná činnost** má osvojeny vědomosti a dovednosti potřebné pro rozvíjení schopností a individuálních zájmů dětí i dospělých v zařízeních sociální péče i pro upevňování jejich fyzické kondice a péče o zdraví. Absolvent odborného zaměření sociálně administrativní činnost je vybaven vědomostmi a dovednostmi potřebnými pro činnosti administrativního, komunikativního, organizačního a řídícího charakteru, ovládá psaní strojem, práci s kancelářskou technikou i moderními informačními prostředky. Má znalosti sociálně ekonomických a společenských jevů potřebné pro chápání vývojových trendů rozvoje demokratické společnosti a tržní ekonomiky.

Absolvent studijního oboru se uplatní samostatně i v odborných týmech všude tam, kde lze využívat vytvořených předpokladů k sociální nebo výchovné činnosti. Získané teoretické i praktické poznatky o problémech jednotlivce, rodiny i dalších sociálních skupin mu umožní činnost nejen ve státních zařízeních sociální péče pro děti i dospělé, ale také v sdruženích a organizacích humanitárního charakteru, v preventivní poradenské i terapeutické péči. Podle svého odborného profilu (zaměření) najde uplatnění buď jako výchovný pracovník v sociálních zařízeních, nebo jako technicko-administrativní pracovník v různých sociálních organizacích, odborech sociálního zabezpečení a péče, případně může studovat na vysoké škole.

Učební plán:

Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku: 32, celkem: 128:

Vyučovací předměty	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	Celkem
1.Všeobecně vzdělávací					65-70
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3(3)	3(3)	3(3)	3(3)	12(12)
Dějepis	3-4	-	-	-	3-4
Zeměpis	2	-	-	-	2
Základy společenských věd	-	-	3-4	-	3-4
Fyzika	2-3(1)	-	-	-	2-3(1)
Chemie	2-3(1)	-	-	2-3(1)	
Biologie	5-6(2)	-	-	-	5-6(2)
Matematika	2	2	2	2	8
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Hudební výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Výtvarná výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
2. Odborné předměty					
2.1. Základní odborné předměty					27
Pedagogika a psychologie					4
Speciální pedagogika a humanitární výchova					2
Osobnostní a dramatická výchova					4(4)
Technika administrativy					2(2)
Výpočetní a didaktická technika					4(4)
Sociální politika					2
Základy práva					2
Odborná praxe					7

2.2. Profilující odborné předměty					21-22
Zaměření - 01 sociálně výchovná činnost					22
Pedagogika a psychologie					4
Speciální pedagogika a humanitární výchova					2
Hudební výchova s metodikou					4
Výtvarná výchova s metodikou					4
Zdravotní tělesná výchova					4
Pracovní praktikum					4
Zaměření - 02 sociálně administrativní činnost					21
Účetnictví					4
Ekonomika					4
Hospodářská korespondence					3
Aplikovaná výpočetní technika					5(5)
Sociální a zdravotní zabezpečení					3(1)
Sociální péče					2
3. Výběrové a volitelné předměty					0-12
Celkem					**128**
4. Nepovinné předměty					

Poznámky:
1. Konkretizace učebního plánu je v kompetenci ředitele školy. Rozpracovaný učební plán je součástí dokumentace školy
2. Počty hodin v závorce uvádějí počet hodin cvičení, při kterých lze třídu dělit do skupin. Další případné dělení je dáno platnými předpisy.
3. Výběr a struktura volitelných a výběrových předmětů je v kompetenci ředitele školy.
4. Hodiny určené pro volitelné a výběrové předměty lze využít i k posílení základních povinných všeobecně vzdělávacích a odborných předmětech.
5. Výběr a struktura nepovinných vyučovacích předmětů je v kompetenci ředitele školy. Příklady volitelných a výběrových předmětů. Výběrové předměty:

Zaměření 01 : muzikoterapie, arteterapie, ergoterapie, znaková řeč, základy geronotologie, pečovatelství, hra na hudební nástroj
Zaměření 02 : ekonomické cvičení, zpracování informací, personalistika

Volitelné předměty : další cizí jazyk, matematický seminář, společenskovědní seminář, přírodovědné praktikum, ekologie, aplikovaná psychologie, speciálně pedagogický seminář

Přehled využití týdnů v období září - červen:

Činnost	Počet týdnů v ročníku			
	1.	2.	3.	4.
Vyučování podle rozpisu učiva	36	35	35	29
Odborná praxe	2	2	2	4
Sportovní kurzy s metodikou	-	1	1	-
Maturitní zkouška	-	-	-	2
Časová rezerva	2	2	2	2
Celkem	**40**	**40**	**40**	**37**

Zaměření 01 - Sociálně výchovná činnost:

Denní studium absolventů základní školy (Konkrétní varianta SPgŠ Boskovice):

Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku: 32, celkem: 128

Vyučovací předměty	Počet vyučovacích hodin v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	Celkem
1.Všeobecně vzdělávací předměty					
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3(3)	3(3)	3(3)	3(3)	12(12)
Dějepis	2	2	-	-	4
Zeměpis	2	-	-	-	2
Základy společenských věd	-	-	2	2	4
Fyzika 2(1)	-	-	-	2(1)	
Chemie 2(1)	-	-	-	2(1)	
Biologie	2(1)	2(1)	2	-	6(2)
Matematika	2	2	2	2	8
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Hudební výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)

Výtvarná výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Celkem	**24**	**18**	**14**	**12**	**68**
2. Odborné předměty					
2.1. Základní odborné předměty					
Pedagogika a psychologie	2	2	-	-	4
Speciální pedagogika a humanitární výchova	-	2	-	-	2
Osobnostní a dramatická výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Technika administrativy	2(2)	-	-	-	2(2)
Výpočetní a didaktická technika	2(4)	2(4)	-	-	4(8)
Sociální politika	-	2	-	-	2
Základy práva	-	2	-	-	2
Odborná praxe	-	-	3	4	7
Celkem	**8**	**12**	**3**	**4**	**27**
2.2. Profilující odborné předměty					
Pedagogika a psychologie	-	-	2	2	4
Speciální pedagogika a humanitární výchova	-	-	2	-	2
Hudební výchova s metodikou	-	-	2	2	4
Výtvarná výchova s metodikou	-	-	2	2	4
Zdravotní tělesná výchova	-	-	2	2	4
Pracovní praktikum	-	-	2	2	4
Celkem	**-**	**-**	**12**	**10**	**22**
3. Výběrové a volitelné předměty	-	2	3	6	11
Povinné vyučovací předměty	32	30	29	26	117
Výběrové a volitelné předměty	-	2	3	6	11
4. Nepovinné předměty					

Zaměření 02 - Sociálně administrativní činnost

Denní studium absolventů základní školy (Konkrétní varianta SPgŠ Boskovice):

Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku 32,celkem 128

Vyučovací předměty	Počet vyučovacích hodin v ročníku				
	1.	2.	3.	4.	Celkem
1.Všeobecně vzdělávací předměty					
Český jazyk a literatura	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3(3)	3(3)	3(3)	3(3)	12(12)
Dějepis	2	2	-	-	4
Zeměpis	2	-	-	-	2
Základy společenských věd	-	-	2	2	4
Fyzika	2(1)	-	-	-	2(1)
Chemie	2(1)	-	-	-	2(1)
Biologie	2(1)	2(1)	2	-	6(2)
Matematika	2	2	2	2	8
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Hudební výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Výtvarná výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Celkem	**24**	**18**	**14**	**12**	**68**
2. Odborné předměty					
2.1. Základní odborné předměty					
Pedagogika a psychologie	2	2	-	-	4
Speciální pedagogika a humanitární výchova	-	2	-	-	2
Osobnostní a dramatická výchova	2(2)	2(2)	-	-	4(4)
Technika administrativy	2(2)	-	-	-	2(2)
Výpočetní a didaktická technika	2(4)	2(4)	-	-	4(8)
Sociální politika	-	2	-	-	2

Základy práva	-	2	-	-	2
Odborná praxe	-	-	3	4	7
Celkem	**8**	**12**	**3**	**4**	**27**
2.2. Profilující odborné předměty					
Účetnictví	-	-	2	2	4
Ekonomika	-	-	2	2	4
Hospodářská korespondence	-	-	3(1)	-	3(1)
Aplikovaná výpočetní technika	-	-	3	2	5
Systém sociálního zabezpečení	-	-	-	3	3
Sociální péče	-	-	-	2	2
Celkem	**-**	**-**	**10**	**11**	**21**
3. Výběrové a volitelné předměty	-	2	5	5	12
Povinné vyučovací předměty	32	30	27	27	116
Výběrové a volitelné předměty	-	2	5	5	12
4. Nepovinné předměty					

PŘÍLOHA 3

Charakteristika obsahových okruhů oborů připravujících na práci v sociálních službách na všech úrovních studia[35]

OKRUHY:

1. Společnost a sociální politika

2. Právní ochrana klienta

3. Teorie, metody a praxe v sociální práci

4. Sociální aspekty zdraví a nemoci

5. Filozofie a etika v sociální práci

6. Rozvoj osobnosti

7. Informatika a organizace práce

1. Společnost a sociální politika

Tento obsahový okruh jednak seznamuje žáky s ekonomicko-sociální strukturou naší společnosti a jejími vývojovými trendy i problémy, s ekonomickými, demografickými, ekologickými a dalšími činiteli ovlivňujícími vývoj společnosti a její přežití, jednak jim poskytuje znalosti a orientaci v otázkách sociální politiky, která představuje širší rámec pro sociální práci a úzce se promítá do řady dalších studovaných disciplín. Učivo prohlubuje znalosti a dovednosti žáků ze sociologie, které získali na střední škole, a to zejména z oblasti aplikované sociologie a sociologického myšlení, a vede je k porozumění sociálním činitelům vzniku problémů, s nimiž se budou v praxi setkávat, i sociálním podmínkám výkonu svého povolání.

Jednu ze stěžejních oblastí oboru tvoří učivo o sociální politice a sociálních institucích. Výuka o sociální politice má v teoretické části poskytnout žákům znalosti o pojmech, kategoriích, úkolech, subjektech a nástrojích sociální politiky, genezi současné sociální politiky i přehled o sociálněpolitických koncepcích a sociálních programech. Teoreticky i prakticky se žáci seznámí s fungováním různých sociálních institutů a s činností státních i nestátních institucí poskytujících sociální pomoc a služby. Osvojí si dovednosti potřebné pro realizaci sociální politiky a pro zajišťování různých forem sociální pomoci, řízení a plánování regionální nebo municipální sociální politiky, pro provádění sociálních šetření a tvorbu sociálních programů (s využitím metod a technik sociálního výzkumu a sociologických teorií a poznatků) i pro plánování vlastní pracovní činnosti.

Dalším tématem důležitým pro přípravu sociálních pracovníků je problematika skupin lidí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo jsou sociálně, sociokulturně či jinak znevýhodněni (rizikových skupin, etnických a jiných menšin). Žáci se seznamují s příčinami, dynamikou, prevencí negativních sociálních a společenských fenoménů i s metodami a modely sociální práce s těmito skupinami a menšinami.

[35] Převzato z http://www.vuos.cz.

2. Právní ochrana klienta

Uvedený obsahový okruh seznamuje žáky s naším právním systémem a s právními odvětvími relevantními pro sociální práci (zejména s právem občanským, rodinným, pracovním, trestním, sociálním, správním). Vede je k porozumění základním právním pojmům a institutům, učí je pracovat s právními prameny (včetně automatizovaných systémů právních informací). Žáci se seznamují s působností orgánů justice a policie v sociální oblasti a s jejich součinností se sociálním pracovníkem. Učí se jednat s těmito orgány, řešit různé situace vyžadující právní ochranu klienta a poskytování jednoduchých právních informací zvláště z oblasti sociálního zabezpečení, péče o rodinu a děti nebo specifické skupiny občanů, z pracovního práva nebo z uplatňování všeobecných lidských práv. Zároveň si osvojují potřebné vyjadřovací prostředky a techniku zpracování právních písemností, se kterými se budou ve své činnosti setkávat.

3. Teorie, metody a praxe v sociální práci

Obsahový okruh má teoreticko-praktický charakter. Žáci si osvojují metody a techniky sociální práce s jednotlivcem, skupinou, komunitou, seznamují se s různými modely a přístupy v sociální práci, učí se komunikovat s klientem v různých situacích, volit metody a postupy s ohledem na typ klienta a jeho potřeby, uplatňovat při řešení sociálních situací a práci s klienty poznatky z psychologie, pedagogiky, práva, zdravotních nauk.

Pozornost je věnována také tématům významným z hlediska kompetentnosti sociálního pracovníka, jako jsou komunikační dovednosti, dovednost řešit problémy a konflikty, uplatňování etických principů sociální práce, rozvoj empatie, tolerance, bezpředsudkový přístup k lidem, sebereflexe a další.

Vedle teoretické výuky má v přípravě sociálních pracovníků nezastupitelné místo praktické zvládnutí metod a technik sociální práce formou cvičení a případově orientovaných seminářů i osobních zkušeností z činnosti různých organizací poskytujících sociální pomoc a služby, správních orgánů i občanských sdružení. Je žádoucí, aby praktické vyučování a odborná praxe žáků, vedené zkušenými učiteli a sociálními pracovníky v organizacích, tvořilo minimálně 25-30% objemu výuky.

4. Sociální aspekty zdraví a nemoci

Tento okruh navazuje na základní znalosti žáků o stavbě a funkci lidského těla a vztahu člověka a životního prostředí, opírá se také o základní poznatky z psychologie a práva. Vzhledem k tomu, že sociální problematika bývá často spojena s nemocí, tělesnými, smyslovými nebo duševními vadami, zařazují se vybraná témata z psychiatrie, sociálního lékařství, epidemiologie a veřejné hygieny, problematiky nevyléčitelných chorob, patogenetiky a thanatologie. Pozornost se věnuje sociálním a etickým aspektům zdraví a nemoci, prevenci, úloze zdravotnictví, postavení nemocného nebo zdravotně postiženého jedince v rodině a ve společnosti, právům pacientů a osob se zdravotním postižením.

5. Filozoficko-etické otázky sociální práce

Obsahový okruh pomáhá žákům hledat smysl bytí a veškerého konání a učí je lépe chápat postavení člověka v soudobém světě. Má žáky seznámit se základními filozofickými problémy spjatými se sociální prací a s jejich řešením ve filozofickém myšlení. Pozornost se věnuje zejména filozofické antropologii, dále problematice smyslu filozofie a jejího přínosu pro sociální práci, vztahu náboženství a filozofie. Žáci jsou vedeni k dovednosti neustále si klást otázky po smyslu věcí, událostí, mínění lidí atp., z filozofického hlediska o nich diskutovat a hodnotit je i filozoficky analyzovat sociální práci.

Významné místo ve vzdělávání zaujímají etické aspekty sociální práce. Jedná se o průřezové téma, které spojuje filozofické, sociálně politické, právní a osobnostní aspekty s konkrétními metodami a postoji při řešení sociálních problémů. Cílem je vést žáky k hodnocení současné praxe sociální práce z hlediska uplatnění obecně přijatých i profesních etických zásad, k chápání různých dimenzí problémů souvisejících s etikou i vztahem mezi teorií a praxí, k dovednosti využívat pro objasnění etických problémů v pracovní činnosti odbornou literaturu. Obsahem výuky by měla být také problematika lidských práv a etiky sociální práce v mezinárodním kontextu (etický kodex sociální práce), vztah etiky a dalších vědních a oborových disciplín i aktuální etické otázky české společnosti. Pozornost by měla být věnována také názorům a postojům žáků a jejich zkušenostem z osobního života i odborné praxe.

6. Rozvoj osobnosti

Obsahový okruh má výrazný nadpředmětový charakter. Směřuje k vytváření základních klíčových dovedností potřebných pro výkon povolání i pro osobní život žáků. K nim patří zejména sociálně a řečově komunikativní dovednosti. Prostřednictvím tohoto okruhu si žáci prohlubují dovednosti sociální interakce a komunikace, kultivovaného vyjadřování a přístupu k lidem s pochopením pro jejich problémy, učí se uplatňovat při jednání s klienty a řešení komunikativních situací poznatky z psychologie. Zároveň si osvojují metody týmové práce a kooperace. Obsahový okruh přispívá také k formování osobnostních kvalit žáků, zejména etických a volních, a vede je k osvojení zdravého životního stylu. Důraz se klade na postoje žáků a na jejich ochotu uplatňovat ve svém životě a práci požadované mravní a občanské principy a normy a dodržovat etický kodex sociálního pracovníka.

7. Informatika a organizace práce

Prostřednictvím tohoto okruhu si žáci prohlubují dovednosti pracovat s odbornou literaturou a využívat k získávání informací moderní informační systémy. Žáci si osvojují vědomosti a dovednosti potřebné pro samostatný výkon agendy sociálního pracovníka, pro zpracovávání písemností, analýz a rozborů, plánování sociální práce apod. Učí se využívat prostředků moderní kancelářské techniky i speciálních počítačových programů (nebo jejich demoverzí) pro sociální práci, rozumět statistickým ukazatelům, závěrům sociologických a sociálních výzkumů.

PŘÍLOHA 4
Analýzy odborných aktivit ve vybraných komplexech sociálních služeb

Východiskem každé smysluplné kategorizace pracovníků a kvalifikačních požadavků je podle nás vždy pracovní činnost – co vlastně s klientem pracovník dělá, jak odborně náročná je tato práce. V době, kdy byl tento projekt řešen, vznikla nezávisle ve Sdružení ČKCH aktivita, kterou iniciovali pracovníci Sdružení ČKCH ve svých odborných kolegiích. ČKCH je největší nestátní organizací poskytující sociální služby téměř ve všech komplexech služeb popsaných ve standardech (s výjimkou terapeutické komunity a tísňové péče). Pracovníci těchto služeb se sdružují v tzv. odborných kolegiích podle typu služeb a společně řeší otázky dalšího vzdělávání i jiné otázky společného zájmu. Aby mohli zmapovat potřeby vzdělávání, začali pracovat právě na přehledu odborných činností v jednotlivých službách a návrhu vzdělání, které pracovníci pro danou službu potřebují.

Bylo dohodnuto, že svou práci dají po dokončení k dispozici pro potřeby tohoto úkolu jako námět, který může být využit pro další výzkumy či studie.

Postup práce:

1. Pověření pracovníci z kolegia vzdělávání provedli průzkum odborných činností v uvedeném komplexu služeb a spolu s jejich pracovníky provedli inventář aktivit, které považují ve své práci za podstatné.
2. Pověřený tým členů kolegia vzdělávání sjednotil názvy odborných činností, které odpovídaly společnému významu u různých komplexů služeb, vytvořil seznam těchto činností a zpětně jej promítl do původních návrhů.
3. V každém komplexu tento tým seřadil aktivity vzestupně podle odhadu odborné náročnosti, tedy úrovní potřebného vzdělání.
4. Pro každý komplex služeb vznikla níže uvedená pracovní tabulka, která může být použita pro další výzkum a jako podklad pro společné diskuse.
5. V dalším kroku je třeba zpracovat slovníček významů použitých názvů pracovních činností, příp. jejich utřídění podle základních komponent služeb - to však přesahuje současné zadání i možnosti řešitele.

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Azylové domy“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Podpůrná aktivizace klienta					
Rozvoj základních sociálních dovedností					
Vytváření podnětného a podpůrného prostředí					
Vyjednávání s úřady					
Zastupování zájmů klienta					
Sociálně-právní poradenství					
Sociální rehabilitace jako metoda					
Psychosociální poradenství					
Sociální ochrana dítěte					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Denní centra“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Poskytnutí prostředků pro osobní hygienu					
Poskytnutí možnosti údržby oblečení					
Poskytnutí stravy					
Poskytnutí prostředků pro základní ošetření					
Poskytnutí jednoduché informace					
Psychická podpora					
Poskytnutí cílené rady na základě potřeb klienta					
Aktivní pomoc při vyřizování úředních záležitostí					
Zprostředkování kontaktu pro odbornou péči					
Podpůrná aktivizace					
Podpora sociálních kontaktů					
Ošetření defektů					
Sociálně – právní poradenství					
Techniky k zachování a rozvoji schopností a dovedností					
Rozeznání a zajištění psychospirituální pomoci					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Domy na půl cesty“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Podpůrná aktivizace klienta					
Rozvoj základních sociálních dovedností					
Vytváření podnětného a podpůrného prostředí					
Vyjednávání s úřady					
Zastupování zájmů klienta					
Podpora motivace k integraci					
Nácvik adaptace					
Podpora sociálních kontaktů					
Sociálně-právní poradenství					
Sociální rehabilitace jako metoda					
Psychosociální poradenství					
Jiné:					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Chráněné bydlení“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Zajištění ubytování,stravy a omoci s chodem domácnosti					
Pomoc při sebeobsluze					
Podpůrná aktivizace klienta					
Rozvoj základních sociálních dovedností					
Vytváření podnětného a podpůrného prostředí					
Vyjednávání s úřady					
Zastupování zájmů klienta					
Podpora motivace k integraci					
Nácvik adaptace					
Podpora sociálních kontaktů					
Sociálně-právní poradenství					
Sociální rehabilitace jako metoda					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Chráněné dílny“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Utváření pracovních návyků					
Výuka technologických a pracovních postupů					
Zajištění odpovídajících pracovních podmínek					
Pracovní rehabilitace na základě komplexního zhodnocení stavu a potřeb klienta					
Provázení a podpora při zvládání pracovní role					
Sociálně-právní poradenství					
Komplexní zhodnocení stavu a potřeb klienta					
Individuální plán pracovní rehabilitace					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Kontaktní práce“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Poskytování cílených rad ve speciální oblasti					
Vyjednávání s úřady a institucemi					
Zastupování zájmů klienta					
Animace (soubor aktivit ve volném čase)					
„Doprovázení“klienta jako metoda					
Mapování prostředí a rizikových míst					
Aktivní vyhledávání ohrožených skupin					
Navazování kontaktu s ohroženými skupinami					
Mediace (jako metoda)					
Skupinová sociální práce					
Psychosociální poradenský rozhovor					
Komunitní práce (metoda)					
Speciální výchova/alternativní socializace					
Krizová intervence jako speciální metoda					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Krizová pomoc“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Péče o akutně ohrožené základní potřeby klienta					
Poskytnutí první pomoci					
Poskytnutí cílené rady (na základě zjištění akutních potřeb klienta)					
Udržování kontaktu a vyjednávání s relevantními institucemi a zařízeními					
Zastupování akutních zájmů klienta					
Vytváření podpůrných sítí pro klienta/y pro případ dalšího ohrožení					
Aktivní kontaktování akutně ohrožených skupin či klientů					
Omezení akutního fyzického či psychického ohrožení klienta a jeho okolí					
Krizová intervence jako metoda					
Rozeznání a zajištění psychospirituální pomoci					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Noclehárny“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Poskytnutí dočasného přístřeší					
Zajištění osobní hygieny					
Rozlišení kontraindikace pro přijetí					
Poskytnutí cílené rady na základě potřeb klienta					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Osobní asistence“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Podpora sebeobsluhy					
Podpora při transportu, polohování					
Podpora při zajištění chodu domácnosti					
Pomoc při zajištění přiměřeného životního prostředí					
Základní ošetřovatelská péče - pod vedením					
Doprovázení při kontaktu se společenským prostředím					
Podpora při realizaci zájmových aktivit					
Pomoc při komunikaci					
Psychická podpora					
Zprostředkování informací dle potřeb klienta, zastupování klienta v příp. potřeby					
Zajištění relevantní odborné pomoci					
Komplexní posouzení stavu a potřeb klienta					
Vytvoření individuálního plánu péče					
Koordinace služeb osobní asistence dle individuálního plánu					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu „Pečovatelské služby“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Pomoc s osobní hygienou					
Zajištění stravy					
Podpora sebeobsluhy					
Poskytnutí **jednoduché informace**					
Pomoc při zajištění chodu domácnosti					
Psychická podpora					
Ošetřovatelské úkony					
Poskytnutí cílené rady na základě potřeb klienta					
Aktivní pomoc při vyřizování úředních záležitostí					
Podpůrná aktivizace klienta					
Podpora sociálních kontaktů					
Zastupování zájmů klienta, vyjednávání s úřady					
Techniky k zachování a rozvoji schopností a dovedností					
Sociálně-právní poradenství					
Zprostředkování speciálních terapií					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Raná péče“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Poskytování informací, kontakty					
Spolupráce a udržování kontaktů se škol., zdrav. a sociálními zařízeními					
Sociálně právní poradenství					
Zácvik rodičů do spec. péče o dítě (včetně použití pomůcek)					
Poskytování speciálního poradenství jako metoda					
Podpora rodiny při interakci se sociálním prostředím					
Stimulace vývoje klienta – stimulační program jako metoda					
Podpora interakce mezi rodiči a dítětem jako metoda					
Komplexní péče o rodinu					
Komplexní posouzení potřeb klienta v týmu					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Respitní péče“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Péče o osobní hygienu					
Zajištění stravy					
Dočasné zajištění ubytování v době regenerace pečovatele					
Podpora sebeobsluhy					
Poskytnutí jednoduché informace					
Pomoc při zajištění chodu domácnosti					
Psychická podpora					
Ošetřovatelské úkony					
Poskytnutí cílené rady na základě potřeb klienta					
Aktivní pomoc při vyřizování úředních záležitostí					
Podpůrná aktivizace					
Podpora sociálních kontaktů					
Zastupování zájmů klienta, vyjednávání s úřady					
Techniky k zachování a rozvoji schopností a dovedností					
Sociálně – právní poradenství					
Zprostředkování speciálních terapií					
Rehabilitace – fyzioterapie					
Práce s rodinou					
Vzdělávání pečovatelů z rodiny v oblasti soc. a zdravotní péče					
Regenerační a relaxační cvičení pro pečovatele z rodiny					
Rozeznání a zajištění psychospirituální pomoci					
Jiné					

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Domovy pro seniory, občany se ZP a penziony“

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Zajištění ubytování, stravy a pomoci s chodem domácnosti					
Vytváření podnětného a podpůrného prostředí					
Pomoc s osobní hygienou					
Pečovatelské úkony					
Ošetřovatelské úkony					
Podpůrná aktivizace klienta					
Techniky k zachování a rozvoji schopností a dovedností					
Zastupování zájmů klienta, vyjednávání s úřady					
Podpora sociálních kontaktů					
Sociálně-právní poradenství					
Psychosociální poradenství					
Speciální terapie					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

Analýza odborných aktivit v komplexu služeb „Stacionář"

(návrh)

Druh aktivity	Musí mít služba tuto aktivitu nutně v nabídce ? ano ne	Kdo ji má poskytovat ? Doporučený název funkce	Kdo ji má poskytovat ? Doporučená úroveň a druh vzdělání	Kdo ji má poskytovat ? Doporučené další vzdělání	Uveďte délku Doporučené požadované praxe či jiné kritérium
Péče o osobní hygienu					
Zajištění stravy					
Podpora sociálních kontaktů					
Rozvíjení sebeobslužných dovedností					
Techniky k zachování a rozvíjení schopností a dovedností					
Podpůrná aktivizace					
Vytváření podpůrného a podnětného prostředí					
Podpora motivace k integraci					
Psychická podpora					
Rehabilitace – fyzioterapie					
Pracovní terapie, pracovní rehabilitace					
Sociální rehabilitace					
Sociálně – právní poradenství					
Práce s rodinou					
Speciální terapie					
Komplexní zhodnocení stavu a specifických potřeb					
Vytváření individuálního plánu péče podle specifických potřeb klienta					
Posílení dovedností a postojů pro samostatný život					
Rozeznání a zajištění psychospirituální pomoci					
Jiné					

Tabulku vyplnil:

_____

jméno funkce název organizace

PŘÍLOHA 5
Interní předpis: návrh dokumentů, které by měly být součástí procesu registrace služby poskytovatelem

Popis služby :
Definice služby
Cíle služby
Cílová skupina
Obligatorní aktivity/služby
Fakultativní či doplňkové aktivity/služby
Používané odborné metody (mohou podléhat změně)
Etický kodex pracovníka této služby

Interní předpis obsahuje
- strukturu pracovních míst v organizaci, včetně případných dobrovolných pracovníků
- pracovní profily: kompetence, odpovědnost
- kvalifikační požadavky (úroveň a druh vzdělání, požadavky na specializační vzdělání a praxi), osobní a morální předpoklady pracovníků a dobrovolníků
- pravidla výběru, přijímání a zaškolování pracovníků a dobrovolníků
- zásady hodnocení pracovníků a dobrovolníků
- vzdělávací politiku pracoviště
- podmínky pro angažovanost pracovníků při obecně prospěšných, komunitních a odborných aktivitách (v profesních asociacích, ve výborech a koncepčních týmech apod.)
- systém supervizí
- specifika pracovní doby a jiné podmínky pro kvalitní výkon profese
- politiku poskytování odborných praxí a stáží na pracovišti
- požadavky na školitele praxí a podmínky jejich práce při vedení studentů
- pravidla vedení a odměňování dobrovolníků

Interní předpis by se musel řídit strukturou pracovníků v sociálních službách a mohl by se opírat o tabulku 2 a její komentář. Interní předpis by měl být jako součást registračního procesu předložen spolu s popisem organizace a metodikou poskytování služeb regionální oborové komisi ke schválení.
Oborová komise by sestávala např. ze zástupců profesních asociací v dané oblasti, znalců daného typu služeb, příp. nezávislých odborníků z odborných škol a univerzit (maximálně 5 členů). Posouzení by se mohlo na rozdíl od procesu akreditace dít „papírově“, takže by bylo mnohem rychlejší a levnější.[36] Šlo by o posouzení, nakolik si personální struktura, požadavky na vzdělání a popis služeb odpovídají.

[36] Odhadem 1 hod. na prostudování dokumentů a 1/2 hod. na posouzení v komisi u případů snadných, dvojnásobný čas u případů sporných

PŘÍLOHA 6
Seznam účastníků semináře VÚPSV z 21.6. 2001 a dalších konzultantů práce

Jméno	Instituce
Burgrová Zorka	Život 90
Čulík Štefan	MPSV
Dufek Jaroslav	Domovy
Dvořáková Jana	Odborový svaz zdrav. a soc. služeb, ČMKOS
Francová Petra	Asociace občanských poraden
Hořínek Jiří	charita Ostrava
Kaucký Daniel	Fokus Praha
Lokajíčková Olga	MPSV
Novák Pavel	Fokus Praha
Paleček Jan	Asociace komunitních služeb
Pípal Miloslav	Armáda spásy
Pitrák Robert	Život 90
Severová Jana	Sociální oddělení Motol
Sklenářová Jitka	Sociální oddělení Motol
Šídlová Vlaďka	VOŠ Prachatice
Špotová Anna	Společnost soc. služeb. a čes. asociace (Žebrák)
Tomastík, Jakub	Armáda spásy
Černá Milena	Výbor dobré vůle
Sklenář Vladimír	MPSV

V průběhu psaní výzkumné zprávy byli kontaktováni všichni vedoucí pracovních skupin, které vypracovaly tzv. Standardy kvality v sociálních službách, a dále zástupci dalších institucí, např. Doc. L. Musil za Asociaci vzdělavatelů v sociálních službách. Námi oslovení odborníci často materiál poskytovali svým kolegům z dalších organizací, nad připravovaným materiálem tedy po celou dobu probíhala diskuse a reflexe různých připomínek je zapracována i do závěrečného textu.